

АЛЕГЗАНДЪР МАККОЛ СМИТ ВЪВ ВЕСЕЛА ЖЕНСКА КОМПАНИЯ

Част 6 от „Дамска детективска агенция №1“

Превод от английски: Милена Попова, 2011

chitanka.info

На Хелена Кенеди

ПЪРВА ГЛАВА

ЧЕСТНОСТ, ЧАЙ И РАЗНИ НЕЩА В КУХНЯТА

Маа Рамотсве седеше сама в любимото си кафене до търговския център на края на „Глоквенг роуд“ в Габороне. Беше събота, нейният най-любим ден от седмицата, когато човек може да прави каквото си иска и колкото си иска, ден, в който да обядваш с приятелка в хотел „Президент“ или, както в случая, да поседиш сама и да размишляваш за случилото се през седмицата и световното положение. Това кафене беше извънредно приятно място поради няколко причини. Най-напред, гледката към редица евкалипти, чийто листак в умиротворяващо душата тъмозелено шумолеше от вятъра и напомняше на плисъка на морските вълни. Поне така маа Рамотсве си представяше, че звучи морето. Тя никога не беше виждала океана, твърде далеч от Ботсуана, която граничеше само със суша; далеч отвъд намибийските пустини, отвъд червеникавите пясъци и безводните планини. Но тя можеше да си го представи, когато слушаше вятъра в евкалиптите и затваряше очи. Може би някой ден щеше да го види, щеше да застане на брега и вълните щяха да залепят нозете ѝ. Може би.

Другото предимство на това кафене беше фактът, че масите заемаха откритата веранда и винаги имаше нещо интересно за гледане. Въпросната сутрин например тя беше станала свидетелка на сдърпване между една девойка и нейния приятел — не успя да долови думите, но смисълът им бе пределно ясен, — а после видя как една жена одраска отстрани съседната кола, докато се опитваше да паркира. Жената спря. Бързо огледа щетите и след това се тръгна. Маа Рамотсве не можа да повярва на очите си, надигна се, за да протестира, но беше твърде късно: колата на жената вече беше свърнала зад ъгъла и бе изчезнала, а маа Рамотсве нямаше време дори да види номера.

Тя отново седна и си наля още една чаша чай. Не че подобно нещо не би могло да се случи в старата Ботсуана — би могло, — но

несъмнена истина беше, че с много по-голяма вероятност би се случило в днешно време. В наши дни имаше много себични хора, такива, които явно пет пари не дават, ако одраскат чужда кола или блъснат някого, докато вървят по улицата. Маа Рамотсве знаеше, че точно това става, когато градовете се разрастват и хората се отчуждават помежду си; знаеше също, че това е следствие от забогатяването на хората, което, парадоксално, сякаш носеше единствено алчност и егоизъм. Но макар да си даваше сметка защо се случва всичко това, не й ставаше по-лесно да го приеме. Може хората по света да ставаха все по-големи грубияни, но в Ботсуана не се живееше така и тя винаги щеше да брани живота и нравите на старата Ботсуана.

Животът беше къде-къде по-добър, мислеше си маа Рамотсве, докато знаехме кой какъв е. По времето, когато тя беше ученичка в родното си селце Мочуди, всички знаеха кой си, често знаеха кои са твоите родители и родителите на твоите родители. Днес, като се върнеше в Мочуди, хората я приветстваха така, сякаш изобщо не си е тръгвала; нямаше нужда да обяснява какво прави там. И дори тук, в Габороне, където всичко се беше разраснало толкова много, хората все още чудесно знаеха коя е тя. Те знаеха, че се казва Прешъс Рамотсве, основателка на „Дамска детективска агенция №1“, дъщеря на покойния Обед Рамотсве и вече съпруга след доста проточил се годеж на най-милиа и любезен автомонтьор, господин Дж. Л. Б. Матекони, собственик на „Глоквенг роуд спийди моторс“. А някои от тях знаеха също, че живее на „Зебра драйв“, има малък бял микробус и нейна помощничка е Грейс Макутси. И тъй разклоненията на разните взаимоотношения и връзки се разпростираха все по-надалеч и броят на нещата, които човек можеше да знае, ставаше все по-голям. Някои вероятно знаеха, че маа Макутси има брат на име Ричард, вече покойник; че е постигнала нечувания дотогава резултат от деветдесет и седем процента на заключителните изпити в Ботсуанския колеж за секретарки и че вследствие на успеха на „Училището по машинопис за мъже Калахари“ неотдавна се е преместила в много по-хубава къща в квартала Второ разширение. Подобни знания — делнични, човешки знания — помагат общността да бъде едно цяло и не ти позволяват да одраскаш чужда кола, без да се почувстваш виновен и без да направиш нещо, за да се свържеш с другия. Това обаче явно не беше имало

никакво значение за онази егоистична жена в колата, изчезнала, без да съобщи за драскотината; явно тя пет пари не даваше.

Ала нямаше смисъл да се разтварят ръце в безпомощно отчаяние. Хората открай време правеха така — разтваряха ръце, свиваха рамене, — но това не ги водеше до никъде. Може в някои отношения светът да се беше променил към по-лошо, но други неща се бяха подобрили и беше важно това да не се забравя. На някои места светлината угасваше, но на други се запалваше. Погледнете Африка — там има толкова много неща, над които човек да клати глава със съжаление — корупция, граждански войни и какво ли още не, — но има и толкова много по-хубави от преди неща. В миналото беше имало робство и причинено от него огромно страдание, само на няколко мили от другата страна на границата се бяха вършили страшните жестокости на апартейда, но сега на всичко това бе сложен край. Беше имало невежество, но сега все повече хора се учеха да пишат и завършваха университети. Преди жените бяха държани в робия, а сега можеха да гласуват, да изразяват мнението си и сами да определят посоката на живота си, въпреки че все още имаше немалко мъже, които не искаха това да е така. Всичко това бяха добрите неща, които се бяха случили, и човек не биваше да забравя за тях.

Маа Рамотсве поднесе към устните си чашата чай и погледна над ръба ѝ. Край паркинга, точно пред кафенето, се беше образувало малко тържище, чиито сергии и табли бяха отрупани с разноцветни стоки. Тя видя как един мъж се опитва да убеди клиентка да си купи слънчеви очила. Жената изпробва няколко, но все не беше доволна и премина към следващата сергия. Там посочи малка сребърна гривна и продавачът, нисък мъж с широкопола филцова шапка, ѝ я подаде, за да си я сложи. Маа Рамотсве гледеше как жената поднесе напред китката си, за да получи одобрението на продавача, който кимна окуражително. Но явно жената не се съгласи с оценката и му върна гривната, а сетне посочи към друга стока на сергията. И в мига, в който продавачът се обърна и се протегна към избраното от нея украшение, жената бързешком пхна друга гривна в джоба на сакото си.

Маа Рамотсве ахна. Този път тя просто не можеше да си седи и да позволи буквално пред очите ѝ да бъде извършено престъпление. Ако хората нищо не правят, нищо чудно, че нещата вървят все към по-лошо. Ето защо тя се изправи и с твърда стъпка се запъти към

сергията, където жената обсъждаше с продавача достойнствата на украшението, което той ѝ показваше.

— Прощавайте, маа.

Гласът се разнесе зад гърба ѝ и маа Рамотсве се обърна, за да види кой я заговаря. Беше сервитьорката, млада жена, която маа Рамотсве не беше срещала досега в кафенето.

— Да, маа, какво има?

Сервитьорката я посочи обвинително с показалец.

— Не може да бягате просто така — каза. — Видях ви. Опитвате се да се измъкнете, без да си платите сметката. Видях ви.

За миг маа Рамотсве онемя. Обвинението беше ужасно и толкова неоснователно. Разбира се, че не беше се опитвала да избяга, без да си плати сметката — тя никога не би направила подобно нещо; опитваше се само да предотврати извършва нето на престъпление, на което беше станала свидетел.

— Не се опитвам да бягам, маа — каза, след като си върна дар слово. — Само се опитвам да попреча на онази жена да открадне нещо от онзи мъж. А след това ще трябва да се върна, за да платя.

Сервитьорката се подсмихна многозначително.

— Всички си намират някакво оправдание — каза тя. — Всеки ден има хора като вас. Идват, ядат храната ни, а после бягат и се крият. Всичките сте една стока.

Маа Рамотсве се обърна и погледна към сергията. Жената беше започнала да се отдалечава, а гривната най-вероятно все още беше на сигурно място в джоба ѝ. Сега вече би било прекалено късно да се направи каквото и да било, и единствено по вина на тази млада глупачка, която беше изтъкувала поведението ѝ погрешно.

Тя се върна до масата и седна.

— Донесете ми сметката — каза. — Ще платя веднага.

Сервитьорката буквално я зяпна.

— Ще ви донеса сметката — отвърна. — Но ще трябва да добавя нещо лично за мен. Ще трябва да го добавя, ако не искате да се обадя в полицията и да им разкажа как се опитахте да избягате.

Докато чакаше сервитьорката да се върне със сметката, маа Рамотсве се огледа наоколо, за да види дали хората на съседните маси са забелязали случилото се. На масата до нея се беше разположила жена с двете си малки деца, които с нескрита наслада смучеха огромни

млечни шейкове. Жената се усмихна на маа Рамотсве, а после отново насочи поглед към децата. Нищо не е видяла, помисли си маа Рамотсве, но после жената се наведе към нея над масата и ѝ каза:

— Нямахте късмет, маа. На това място са доста чевърсти. По-лесно е да се бяга в хотелите.

В продължение на няколко минути маа Рамотсве седеше в пълно мълчание, размишлявайки над всичко онова, което бе видяла. Забележително. За съвсем кратко време беше станала свидетел на нагла кражба, беше срещнала сервитьорка, която, без да ѝ мигне окото, изнудваше хората за пари, а след това, като позорен завършек на цялата история, жената на съседната маса беше разкрила напълно непочтения си светоглед. Маа Рамотсве беше изумена до вдън душа. Питаше се какво ли би помислил за това нейния баща, покойният Обед Рамотсве, познавач на добитъка и крайно благоприличен човек. Той я бе възпитал да бъде честна до мозъка на костите си и щеше да се ужаси, ако видеше такова поведение. Маа Рамотсве си спомни как веднъж, когато беше малка, вървеше с него в Мочуди и двамата зърнаха край пътя една монета. Радостна, тя се хвърли да я вземе и започна да я лъска с кърпичката си, но той видя какво става и се намеси.

— Тя не е наша — каза ѝ. — Тази монета принадлежи на друг човек.

И така тя с неохота му даде монетата, която по-късно беше предадена на един удивен сержант в полицейския участък на Мочуди, но полученият урок си оставаше все тъй жив в паметта ѝ. Трудно беше на маа Рамотсве да си представи как някой би откраднал от другия или би извършил, което и да е от нещата, за които човек чете в съдебната хроника на „Ботсуана дейли нюз“. Единственото обяснение бе, че хората, които вършат подобни неща, изобщо не разбират чувствата на другите; просто са напълно слепи за тях. Ако знаеш как би се чувствал на мястото на другия, как би могъл да направиш нещо, с което ще го наскърбиш?

Бедата обаче бе там, че явно имаше хора, лишени от способността да си представят. Може пък да бяха родени така, може би в мозъка им липсваше нещо или бяха станали такива, защото

родителите им никога не ги бяха учили да съчувстват на другите. Да, това беше най-вероятното обяснение, помисли си маа Рамотсве. Хората от цяло едно поколение, не само в Африка, но и навсякъде по света, не можеха да се поставят на мястото на другите, защото родителите им просто не си бяха дали труда да ги научат.

Тя продължи да размишлява за това, докато пътуваше към къщи с малкия си бял микробус през квартала, познат под името Селцето, покрай университета, чиито сгради продължаваха да се множат, и най-накрая по самата „Зебра драйв“, където живееше. Беше толкова разстроена от видяното, че съвсем забрави да напазарува, и заради това чак когато сви в алеята пред къщата и спря до стената на кухнята, си спомни, че не е взела нито едно от нещата, които смяташе да сготви за вечеря. Например не беше взела зелен фасул, тоест към яхнията нямаше да има нищо зелено; нямаше и яйчен крем за пудинга, който смяташе да направи за децата. Продължаваше да седи зад волана и да се чуди дали да не се върне обратно до магазина, но усети, че просто няма сили. Навън беше жега, а къщата изглеждаше примамливо прохладна. Можеше да влезе, да си запари един чайник ройбос и да легне да поспи. Господин Дж. Л. Б. Матекони и децата бяха отишли до Моджадите, едно селце встрани от пътя за Лобатсе, за да видят леля му, и щяха да се приберат чак към шест-седем вечерта. Още няколко часа тя щеше да е пълна господарка на къщата и можеше да използва това време да си почине. У дома имаше храна в изобилие — макар и не точно това, което беше смятала да поднесе за вечеря. Можеха да хапнат тиква вместо зелен фасул с яхнията, а децата щяха да се радват на компот от праскови също толкова, колкото и на пудинг от грис с яйчен крем. Ето защо нямаше причина да излиза отново.

Маа Рамотсве излезе от микробуса, отиде до вратата на кухнята, отключи я и влезе. Тя си спомняше времето, когато в Ботсуана никой не заключваше къщите си, а пък и много от вратите изобщо нямаша ключалки. Но днес хората вече трябваше да заключват вратите, а имаше и такива, които заключваха дори портите. Тя помисли за видяното току-що. Онази жена, която беше откраднала гривната от търговеца с широкополата филцова шапка — сигурно тя живееше в стая, която заключваше, но въпреки това беше готова да открадне от горкия човек. Маа Рамотсве въздъхна. По света има толкова много неща, над които човек да клати глава със съжаление. Всъщност в

днешно време човек направо може да ходи така по цял ден и постоянно да клати глава, като марионетка в ръцете на неопитен кукловод.

В кухнята беше прохладно и маа Рамотсве изу обувките си, които напоследък я стягаха дали беше възможно краката ти да напълнеят? Стъпи с облекчение боса на излъскания бетон и отиде до мивката, за да си налее чаша вода. Прислужницата й Роуз беше заминала за уикенда, но, преди да тръгне в петък вечерта, беше разтребила кухнята. Роуз беше много съвестна жена и поддържаше всичко безупречно чисто. Тя живееше в малка къща на другия край на Тлоквенг, за която се грижеше все така ревностно, както и за къщата на маа Рамотсве. Беше онези жени, помисли си маа Рамотсве, на които сякаш никога не им се свършваха силите за тежка работа. Беше изгледала децата си и ги беше възпитала отлично, при това почти без помощта на бащите им. Беше изхранвала тези деца със скромните си надници като прислужница и със заплащането, колкото и да беше оскъдно, за шивашките услуги, които извършваше. Изглежда Африка беше пълна с жени като нея и ако за този континент изобщо имаше някаква надежда, несъмнено тя се криеше точно в тях.

Маа Рамотсве напълни чайника с вода от чешмата и го сложи на печката. Направи това автоматично, както човек извършва познати действия, и чак след това забеляза, че той не беше стоял на обичайното си място. Роуз винаги го оставяше на малката дъска за рязане до печката и децата, Мотолели и Пусо, също знаеха, че стои там. Това беше мястото на чайника и на никого не би хрумнало да го остави върху ниския дървен бюфет в другия край на кухнята. Господин Дж. Л. Б. Матекони за нищо на света не би направил това — всъщност тя изобщо не го беше виждала да вземе в ръка чайника през шестте месеца, откакто се бяха оженили и той дойде да живее в къщата на „Зебра драйв“. Разбира се, господин Дж. Л. Б. Матекони обичаше чай — много трудно би било да си вземеш мъж, който не обича чай, — но крайно рядко го приготвяше сам. Тя никога досега не се беше замисляла за това, но й се стори доста интригуващо как някой може да смята, че чаят се появява от само себе си. Господин Дж. Л. Б. Матекони не беше мързелив, но — виж каква удивителна работа! — повечето мъже си въобразяваха, че разни неща като чая и храната просто се появяват от само себе си, ако ги почакаш достатъчно дълго. А

някъде на заден план винаги имаше жена майка, приятелка, съпруга, — която правеше необходимото, мъжете да не останат гладни и жадни. Разбира се, това трябваше да се промени и те трябваше да се научат сами да се грижат за себе си, но явно малцина от тях го правеха. А и за младите нямаше кой знае каква надежда, ако се съди по двамата чираци в сервиза и тяхното поведение. Те продължаваха да очакват, че жените ще се грижат за тях и, за жалост, изглежда имаше достатъчно млади жени, които бяха готови да го направят.

Докато си мислеше това, маа Рамотсве забеляза, че едно от чекмеджетата на кухненския бюфет не изглежда така, както го беше оставила. То не зееше напълно, но несъмнено някой го беше отварял и след това не го беше затворил както трябва. Тя се намръщи. Това беше много странно. Роуз винаги затваряше всичко, като си свършеше работата, а след като нейното заминаване единствения човек, който беше влизал в кухнята, беше самата маа Рамотсве. Беше дошла рано същата сутрин, след като стана от леглото, за да направи закуска за господин Дж. Л. Б. Матекони и децата, преди да тръгнат към Моджадите.

Те потеглиха рано-рано, и след като ги изпрати, тя се върна в кухнята, за да разтреби. Но не беше вадила нищо от това чекмедже, в което държеше връв, ножици и разни други неща, които използваше само от време на време. Явно някои друг го беше отварял.

Тя прекоси кухнята и дръпна докрай чекмеджето, за да разгледа вътре. Като че ли всичко си беше на мястото, само че... и тогава забеляза кълбото връв, което стоеше върху бюфета. Взе го и го огледа. Беше си нейната връв, явно извадена от чекмеджето и оставена отвън от човека, който беше отворил чекмеджето и най-вероятно, освен това беше преместил чайника от обичайното му място.

Маа Рамотсве замръзна на място. Чак сега ѝ мина през ум, че в къщата е влизал чужд човек и който и да е бил той, явно нейното завръщане беше осуетило плановете му. Вероятно беше избягал през главния вход, докато тя влизаше откъм кухнята, но пък същият този главен вход, който представляваше единственият изход от тази страна на къщата, би трябвало да е бил здраво заключен. А това означаваше, че неканеният гост може би още беше вътре.

В продължение на няколко секунди тя се чудеше какво да направи. Можеше да се обади в полицията и да им каже, че подозира,

че в къщата има чужд човек, но какво щеше да стане, ако те дойдеха и не откриеха никого? Изобщо нямаше да им е драго, че са ги повикали без причина и вероятно щяха да замърморят под сурдинка как разни невротични жени си нямат друга работа, освен да губят времето на полицията, а в това време истински престъпления чакат да бъдат разследвани. Да, вероятно щеше да е прибързано да звъни в полицията и тя реши вместо това сама да обиколи из къщата, да я прегледа стая по стая, за да види дали има някой. Разбира се, това криеше риск. Дори и в мирната и тиха Ботсуана се случваше хората да бъдат нападнати от крадци, ако ги заварят на местопрестъплението. Някои от тях бяха опасни. Но все пак тя беше в Габороне, в събота следобед, посред бял ден, и по „Зебра драйв“ минаваха хора. Това не беше време на сенки и тайнствени шумове, време на мрак. В такова време човек не бива да се страхува.

ВТОРА ГЛАВА

ПАНТАЛОНИ И ТИКВИ

Маа Рамотсве не се смяташе за особено смела. Имаше неща, от които се страхуваше: например нощно време се боеше от прозорци без завеси, понеже човек не може да види какво се крие отвън, в мрака; изпитваше ужас и от змии, защото наоколо пълзяха наистина опасни разновидности — като гърмящата змия, леболо боло, която беше охранена, ленива и имаше огромни закривени зъби, или пък мокопа, дълга, черна и изключително отровна, добре известна с омразата си към хората заради някаква древна неправда, съхранена в змийската памет. Това бяха неща, заради които човек наистина трябва да се страхува; а други биха могли да са страшни само ако им позволиш, но стига да си готов да ги погледнеш в очите, винаги можеш да се изправиш срещу тях.

Обаче тръпки може да те побият, ако както си мислиш, че си сам в къщата, установиш, че не си. Маа Рамотсве изпита такъв страх, че ѝ трябваше известно време да се вземе в ръце, преди да тръгне из къщата. Най-напред мина от кухнята към дневната, която беше в съседство. Бързо се огледа и веднага забеляза, че всичко е на обичайното си място и явно нищо не беше пипано. Ето я декоративната чиния със снимката на сър Серетсе Кхама^[1] — безценно притежание, чиято кражба би била нещо ужасно за нея. Ето я и чаената чаша със снимка на кралица Елизабет II, на която кралицата гледаше с такова достойнство. Още една вещ, чиято загуба много би я разстроила, защото ѝ напомняше за дълга и за традиционните ценности в един свят, който като че ли намираше все по-малко и по-малко време за подобни неща. Серетсе Кхама не беше изменил на дълга си нито веднъж, също като кралицата, която се възхищаваше от семейство Кхама и винаги беше имала слабост към Африка. Маа Рамотсве беше чела, че на погребението на сър Гарфийлд Тод, добрият човек, застъпник за почтеността и справедливостта в Зимбабве, прочели послание от кралицата. И че кралицата настояла нейния

Върховен комисар да отиде лично на гробищата, да застане до самия гроб и да прочете нейните думи за този смел мъж. А след като починала и лейди Кхама, кралицата също изпратила послание, понеже разбирала колко много са сторили Серетсе и съпругата му — и това беше изпълнило маа Рамотсве с гордост от това, че е мотсуана^[2].

Тя бързо погледна към стената, за да види дали снимката на баща ѝ — на нейния татко, както го наричаше — покойният Обед Рамотсве, беше на място, и се оказа, че е. Там беше и отпечатаният върху кадифе планинският пейзаж, донесен от къщата на господин Дж. Л. Б. Матекони близо до стария Армейски клуб на Ботсуана. Навярно мнозина биха искали да го откраднат, за да могат да го поглаждат с пръсти и да усещат мекотата на кадифето, но той също беше непокътнат. Маа Рамотсве изпитваше противоречиви чувства към този пейзаж и за миг ѝ мина през ума, че не би било чак пък толкова лошо някой да го открадне, но веднага след това се сепна и потисна тази мисъл. Господин Дж. Л. Б. Матекони харесваше пейзажа, а тя не искаше той да се огорчи от каквото и да било. И затова картината щеше да остане. А ако наистина някой ден в къщата се промъкнеше крадец и отнесеше всичко, тя беше сигурна, че тази картина щеше да остане като по чудо и тя щеше да я гледа, седнала върху възглавници на пода, след като всички столове вече ги няма.

Приблужи се до вратата, водеща от дневната към верандата, и натисна бравата. Беше си здраво заключена, както я бяха оставили. И макар че прозорците зееха, решетките от ковано желязо бяха непокътнати. Единственият начин някой да влезе през тези прозорци беше да огъне или да среже решетките, а явно те бяха невредими. Следователно външният човек, ако наистина беше в къщата, не можеше нито да е влязъл, нито да се е измъкнал през тази стая.

Тя излезе от дневната и бавно тръгна по коридора, за да провери останалите стаи. На няколко крачки по-нататък имаше голям килер и тя спря пред него и надникна предпазливо през вратата, която беше открената. В килера беше тъмно, но тя различаваше очертанията на предметите: двете кофи, шевната машина, палтата, които господин Дж. Л. Б. Матекони беше донесъл със себе си и беше окачил на металната пръчка в дъното. Явно нищо не беше разместено и определено между палтата не се криеше крадец. Затова тя затвори вратата и продължи, докато не стигна до първата от трите стаи, в които се влизаше откъм

коридора. Това беше стаята на Пусо, типична момчешка стая, съвсем оскъдно мебелирана. Стиснала зъби, тя отвори вратата предпазливо и се разнесе пронизително изскърцване. Погледна масата, върху която имаше саморъчно направена прашка, и пода, на който се валяха захвърлена футболна топка и чифт гуменки, и осъзна, че всъщност никой не би влязъл в тази стая. Стаята на Мотолели също беше празна, но маа Рамотсве сметна за нужно да надникне в гардероба. Но и там не се криеха изненади.

Накрая тя влезе в спалнята, където спеше с господин Дж. Л. Б. Матекони. Това беше най-голямата от трите стаи и в нея имаше неща, които непременно биха поблазнили всеки крадец. Тук бяха например нейните дрехи в ярки цветове и с чудесна кройка. Немалко добре сложени жени, които си търсят рокля, биха ги взели на драго сърце, но лостът, на който бяха окачени, изглеждаше непипнат. Нямаше следи от чужда намеса и на тоалетката, на която маа Рамотсве държеше няколко брошки и гривни, които обичаше да носи. Като че ли всичко си беше на мястото.

Маа Рамотсве усети как напрежението напуска тялото ѝ. Очевидно къщата беше празна и мисълта, че някой може да се крие в нея, си беше явен абсурд. Вероятно имаше някакво съвсем разумно обяснение за отвореното чекмедже и кълбото връв на бюфета и без съмнение то щеше да стане ясно, когато господин Дж. Л. Б. Матекони и децата се върнеха вечерта. Може би наред път се бяха сетили, че са забравили нещо, и се бяха върнали в къщата, след като маа Рамотсве бе излязла. Или пък бяха купили някакъв подарък за роднината на господин Дж. Л. Б. Матекони и се бяха върнали да го опаковат, заради което им е била нужна връв. Ето едно съвсем логично обяснение.

На път обратно към кухнята, за да си запари чай, маа Рамотсве си помисли как неща, които на пръв поглед приличат на загадки, обикновено изобщо не са. Необяснимото беше необяснимо не защото не можеше да бъде обяснено, а просто защото обикновеното, банално обяснение все още не беше излязло наяве. А щом човек се заеме да разнищи нещата, така наречените загадки бързо се превръщат в нещо далеч по-прозаично. Разбира се, на хората това не им харесва. Те обичат да мислят, че има неща, които не могат да бъдат обяснени: свръхестествени неща — като токолоши^[3] например, които бродят нощем, будят страх и правят злини. Никой никога не е виждал

токолош, поради простата причина че няма как да го види. Това, което хората са смятали за токолош, обикновено е било чисто и просто сянката на някой клон под лунната светлина, свистенето на вятъра между клоните или дребно животинче, шмугнало се в гъсталака. Но тези съвсем прости обяснения не се нравят на хората и вместо това те приказват за всякакви измислени духове. Е, нямаше и тя да им приглася, стане ли дума за промъквачи се в къщата ѝ хора. В къщата нямаше никой друг и маа Рамотсве беше сам-сама, както си мислеше в началото.

Тя запари чая и си наля в голяма чаша. След това се върна в спалнята си в чашата в ръка. Щеше да е приятно да прекара така остатъка от следобеда, да си полегне и дори да подремне, ако ѝ се прииска. На нощното ѝ шкафче лежаха няколко списания и един брой на „Ботсуана дейли нюз“. Щеше да почете, докато очите ѝ не започнат да се затварят и списанието не се изплъзне от ръцете ѝ. Това беше много приятен начин да задремеш.

Тя отвори широко прозореца, за да може прохладният ветреца да обикаля из къщата. Сетне, след като остави чашата чай на нощното шкафче, се отпусна на леглото, потъвайки в матрака, който ѝ беше служил вярно много години и продължаваше да ѝ служи все така добре въпреки допълнителното тегло на господин Дж. Л. Б. Матекони. Тя беше купила леглото и матрака по времето, когато се нанесе в къщата на „Зебра драйв“, и бе устояла на изкушението да си вземе нещо евтино. Според нея добре измайстореното легло беше единственото, за което си струваше човек да даде толкова пари, колкото може да си позволи. Убедена беше, че доброто легло прави човека щастлив; а лошото, неудобно легло ти носи само лошо настроение и досадни болестки.

Зачете се в „Ботсуана дейли нюз“. Имаше статия за някакъв политик, който в своя реч призовавал хората да се грижат по-добре за добитъка си. Той казал, че било страшно нещо за съвестта на една страна на скотовъдци да има случаи на малтретиране на добитъка. Хора, които позволяват добичетата им да вървят жадни, докато ги карат към железопътната линия, трябва да се срамуват от себе си, казваше той. Добре известен факт е, че качеството на месото се влияе от това, което животните преживяват в последните си дни. Едно тормозено животно винаги ще даде говеждо, чийто вкус не е

съвършен, а именно съвършенството беше целта на Ботсуана, що се отнася до месото. В края на краищата говеждото на Ботсуана беше първокласно, месо от животни, хранени с прясна трева, много по-вкусно от месото на горките животни, затворени натясно и хранени с неща, които добитъкът не бива да яде.

Маа Рамотсве установи, че е съгласна с всичко това. Нейният баща беше голям познавач на добитъка и винаги ѝ беше казвал, че към животните човек трябва да се отнася като към членове на семейството. Той знаеше имената на всички животни от стадото, изключително постижение за човек, чието стадо е станало толкова голямо, и никога не би позволил те да страдат по какъвто и да било начин. Добре поне, помисли си тя, че вече не можеше да чуе тази новина за жадните животни или да види разните неща, на които тя бе станала свидетел същия този ден, докато пийваше чай в търговския център.

Тя довърши статията за животните и тъкмо беше започнала друга, когато чу нещо. Крайно необикновен звук, подобен на стенание. Тя остави вестника и се загледа в тавана. Беше много странно. Звукът като че ли идваше съвсем отблизо, сякаш току под прозореца ѝ. Тя се заслуша и го чу отново, като че ли досами нея.

Маа Рамотсве седна в леглото и в този момент звукът се разнесе отново — тих, глух стон, като скимтене на куче, което го боли. Тя стана от леглото и отиде до прозореца, за да погледне навън. Ако в градината беше влязло куче, щеше да се наложи да отиде да го пропъди. Тя не обичаше в градината ѝ да влизат кучета, и особено много мразеше посещенията на вонящите жълти кучета, отглеждани от съседа ѝ. Те непрекъснато стенеха и скимтяха и звуците, които издаваха, много приличаха на чутото от нея преди малко, докато лежеше.

Тя погледна към градината. Слънцето вече преваляше и сенките, които дърветата хвърляха, бяха дълги. Тя видя папайте с жълтеещите листа; разцъфналите клони на бугенвилиите и дървото мопипи, което растеше край зеленчуковата леха на господин Дж. Л. Б. Матекони. Погледна ивицата гъста трева, в която можеше да се скрие бездомно куче. Но никъде не видя куче, нито под прозореца, нито в тревата, нито под короната на дървото мопипи.

Маа Рамотсве се обърна и се върна в леглото. Щом си легна, традиционно сложеното ѝ тяло потъна дълбоко в матрака, който се

изтумби към пода. И веднага стенанието се чу отново, този път по-високо, и сякаш съвсем близо. Маа Рамотсве се навъси и се намести в леглото. И мигом отново се разнесе стон, този път пронизителен.

Именно тогава тя осъзна, че звукът идваше не отвън, а от стаята, и сърцето ѝ спря за миг. Звукът беше вътре, сякаш точно под нея, под леглото. И точно в мига, в който осъзна този ужасяващ факт, матракът внезапно се надигна под нея, сякаш под напора на грандиозно подмолно движение. След това изпод леглото се измъкна един мъж, който явно се бореше с някаква спънка, но накрая се отскубна и излетя от стаята. Всичко се случи толкова бързо, че маа Рамотсве едва успя да го зърне, преди той да изфучи през вратата на спалнята. Нямаше време да види лицето му и единственото, което успя да осъзнае, бе това, че макар да носеше хубава червена риза, изобщо нямаше панталони.

Тя извика, но мъжът вече беше навън. А докато успее да скочи от леглото, чу затръшването на кухненската врата, когато той напусна къщата. Отиде до прозореца, надявайки се да го види как тича през двора, но той явно беше минал от другата страна, към оградата отстрани на къщата.

Тя погледна към пода и забеляза току до леглото панталони в цвят каки, закачени на острия край на една пружина. Мъжът, който се криеше под леглото, се беше закачил на нея, и за да избяга, се бе видял принуден да изхлузи панталоните. Маа Рамотсве вдигна панталоните, откачи ги от пружината и ги разгледа: най-обикновени панталони, в отлично състояние, понастоящем отлъчени от своя стопанин. Тя предпазливо прерови джобовете — човек никога не знае какво може да открие в мъжките джобове, — но намери само малко връв. Нямаше нищо, по което да установи самоличността на мъжа.

Маа Рамотсве отнесе панталоните в кухнята. Тя беше стресната от случилото се току-що, но мисълта как неканеният гост избяга без панталоните си, я накара да се усмихне. Как ли щеше да си стигне до къщи — където и да живееше — само по риза и чорапи, без панталони? Вероятно ако срещнеше полицаи, те щяха да го приберат, и тогава щеше да му се наложи да дава сериозни обяснения. Дали щеше да каже, че просто е забравил да си обуе панталоните, преди да излезе? Това беше едно възможно обяснение, но как би могъл човек да забрави да си обуе панталоните, преди да тръгне нанякъде? Абсурд. Или пък можеше да каже, че са му откраднали панталоните? Но как ще

откраднеш панталоните на човек, докато ги носи? Трудно е да разбереш как би се случило подобно нещо и тя не виждаше начин полицията да повярва на подобно обяснение.

Както беше в кухнята, тя си наля още една чаша чай, тъй като чашата, която беше занесла в спалнята, се беше обърнала, докато мъжът се измъкваше изпод леглото. След това занесе чашата чай и панталоните на верандата. Преметна панталоните през парапета и седна на стола си. Всъщност всичко това беше много смешно, помисли си. Страшно е да откриеш, че под леглото ти се крие мъж, но за него ще да е било по-страшно, особено когато тя си бе легнала и провисналият матрак го беше смачкал. Това обясняваше стенанията; на горкия човек буквално му беше излязъл въздухът. Е, така му се пада, като се крие там, където няма никаква работа. Сигурно вече никога нямаше да се крие под легло, помисли си тя, тоест вероятно щеше да си вземе поука. Обаче явно трябваше да научи и други уроци и ако тя някога разбере кой е, колкото и малка вероятност да имаше, щеше хубавичко да си поговори с него.

Вечерта, когато господин Дж. Л. В. Матекони и децата се върнаха, маа Рамотсве не каза нищо за неприятната случка, докато Пусо и Мотолели не си легнаха и не заспаха. Пусо често сънуваше кошмари и тя не искаше той да започне да се тревожи за разни неканени гости, затова за нищо на света не би позволила той да чуе за случилото се. Мотолели не беше толкова чувствителна и изглежда не се страхуваше от тъмното, за разлика от брат си. Но ако разбереше за произшествието, можеше да се изпусне пред него и затова беше по-добре никой от тях да не знае.

Господин Дж. Л. В. Матекони я изслуша напрегнато. Когато тя разказа как мъжът е хукнал да бяга без панталоните си, той ахна и закри устата си с длан.

— Лоша работа — каза. — Никак не ми харесва мисълта, че в спалнята ни е имало непознат мъж без панталони.

— Да — каза маа Рамотсве. — Но не забравяй, че той не ги свали сам. Те се изхлузиха, докато се опитваше да избяга. Това е друга работа.

Господин Дж. Л. В. Матекони явно се съмняваше.

— И все пак не ми харесва. Какво е правил тук? Каква беля е замислял?

— Вероятно просто е бил крадец, който е минавал и е видял, че вкъщи няма никой — предположи маа Рамотсве. — Но моето завръщане е осуетило плановете му и е нямало как да се измъкне. Подозирам, че направо е умирал от страх.

С това разговорът по въпроса приключи. Панталоните останаха на верандата, където маа Рамотсве ги беше метнала. Господин Дж. Л. В. Матекони каза, че може да станат на единия от чираците му, и смяташе да му ги даде. А ако не му бяха по мярка, щеше да ги предаде на някой от търговците на дрехи втора ръка, който непременно щеше да им намери чифт крака по мярка; и този път краката на честен човек.

Но на следващата сутрин, когато маа Рамотсве излезе на верандата, за да изпие сутрешния си ройбос, панталоните бяха изчезнали. И точно под мястото, където ги беше преметнала, стоеше голяма жълта тиква, напрацяла, направо да я изядеш.

[1] Ботсуански държавник, първият президент на страната след обявяването на нейната независимост. — Б.пр. ↑

[2] Мотсуана — наименование на човек от народността тсуана, но също така и на всеки жител на независима Ботсуана, без значение каква е етническата му принадлежност. — Б.пр. ↑

[3] Зъл воден дух в африканския фолклор, който се явява под формата на косматото джудже. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

ОЩЕ РАЗМИШЛЕНИЯ ЗА ТИКВИТЕ

Маа Рамотсве огледа тиквата от всички страни. В „Принципи на работата на частния детектив“ на Кловис Андерсън не пишеше нищо за тикви, но маа Рамотсве беше напълно способна сама да обследва една тиква, без да се нуждае от ничии напътствия. Отначало тя не я докосна, само я огледа щателно, а после огледа и земята около нея. Тиквата стоеше в една цветна леха, макар всъщност лехата да не заслужаваше това име, понеже не се беше радвала на особени грижи, откакто маа Рамотсве се нанесе в къщата. Тя посвещаваше вниманието си на зеленчуците и на храстите, застъпвайки мнението, че цветята изискват твърде много усилия, а отплатата, която човек получава, е минимална. В знойния ботсуански въздух цветята разцъфваха съвсем за кратко, а после се затваряха и вехнеха, сякаш изненадани от жегата, освен ако, разбира се, човек не ги покриеше със сенник и всеки ден не ги придумваше да живеят, напоявайки ги със скъпоценна вода. Много по-добре беше, мислеше си маа Рамотсве, да оставиш местните растения да се борят както могат. Те познаваха ботсуанската земя и можеха да устоят на слънцето. Знаеха кога е време да се цъфти и кога е време да се скрият; знаеха как най-добре да използват и последната капчица влага, която стигнеше до тях.

Лехата, в която се мъдреше тиквата, вървеше по протежение на ниската предна стена на верандата. Състоеше се главно от пясък, но в него бяха пуснали корен и няколко растения, алое и други подобни, и именно до едно от тях беше оставена тиквата. Маа Рамотсве огледа пясъка около нея: изглеждаше непокътнат, ако не се смятат тънките като нишки мравешки пътеки, но на половин метър от тиквата ясно се виждаше отпечатък от обувка — и толкова. Само очертанията на подметката, които не разкриваха нищо, освен факта, че ако се съди по размера им, човекът, оставил тиквата е мъж и е обут.

Тя стоеше над тиквата и съзерцаваше нейната многообещаваща закръгленост. Щеше да стигне за три гозби, помисли си, а можеше и да

остане за малко супа. Беше откъсната съвсем навреме — точно толкова зряла, че месото ѝ да е вече сладко, но без да е омекнало твърде много. Беше първокласна тиква и човекът, който я беше оставил тук, явно разбираше от тикви.

Маа Рамотсве се наведе и подхвана тиквата, за да я вдигне, отначало предпазливо, но после все по-здраво. Притиснала до гърдите си огромния жълт товар, тя вдъхна сладкото ухание на тиквата и затвори очи за миг, като си представи как щеше да изглежда нарязана, стотвена и красяща чиниите на трапезата ѝ. Стиснала здраво тиквата, която беше тежичка, тя се отправи към кухнята, където я остави на масата.

— Чудесна тиква — отбеляза господин Дж. Л. Б. Матекони, когато влезе няколко минути след това.

Маа Рамотсве тъкмо се канеше да му разкаже, какво се е случило, когато забеляза, че децата са зад него — Мотолели в своята инвалидна количка и Пусо, спретнато облечен с току-що изгладени от Роуз къси панталони и бяла риза с къси ръкави.

— Тиква! — възкликна Пусо. — Огромна тиква!

Господин Дж. Л. Б. Матекони повдигна вежда.

— Нима вече си ходила до магазина, маа Рамотсве?

— Не — отвърна тя. — Някой е оставил тази тиква за нас. Намерих я отпред. Прекрасен подарък.

Това поне беше вярно. Някой беше оставил тиквата пред къщата и беше близо до ума, че е подарък.

— Кой ли е този мил човек? — зачуди се господин Дж. Л. Б. Матекони. — Госпожа Мофат каза, че ще ми направи подарък, задето оправих колата на доктора. Дали не я е оставила тя?

— Може би — каза маа Рамотсве. — Но не съм сигурна.

Тя погледна настоятелно господин Дж. Л. Б. Матекони, опитвайки се да му даде знак с очи, че зад тиквата може би се крие и нещо друго, но това не бива да се обсъжда пред децата. Щом срещна погледа ѝ, той разбра.

— Е, ще прибера тиквата в килера — каза. — А довечера ще я извадим и ще я стотвим. Как мислиш, дали това е добра идея?

— Да — потвърди маа Рамотсве. — Ти прибери тиквата, а аз ще направя овесена каша за закуска на децата. След това всички ще отидем на църква, докато не е станало жега.

Те изминаха с микробуса краткото разстояние до Англиканската катедрала, паркираха отстрани, близо до къщата на декана. Маа Рамотсве помогна на Мотолели да седне в количката си, а Пусо я забута към предния вход, където имаше специална рампа. Маа Рамотсве и господин Дж. Л. Б. Матекони влязоха през страничната врата, взеха си сборници с химни от масата до входа и се отправиха към любимата си скамейка. Няколко минути по-късно дойдоха и децата. Количката на Мотолели беше застопорена на края на скамейката, а Пусо седна между маа Рамотсве и господин Дж. Л. Б. Матекони, където можеха да го държат под око. Той имаше навика да се върти като шугав и обикновено след петнайсетина минути го изпращаха навън, да си играе на люлките до катедралата.

Маа Рамотсве прегледа брошурата за службата в този ден. Изборът на химните не ѝ хареса, понеже до един ѝ бяха непознати, и тя бързо премина към новините за енорияшите. Имаше списък на болните и тя пробяга с очи по него, забелязвайки с тъга, че мнозина от онези, които бяха присъствали в списъка предната седмица, продължаваха да са в него. Беше време на болести и милосърдието бе поставено на сериозно изпитание. Виждаше имената на майки, които щяха да оставят децата си сираци, ако Господ ги повикаше на небето. Имаше бедни хора и богати хора, равни заради крехката си човешка природа. „Помнете тези свои братя и сестри“ — пишеше накрая на списъка. Да, тя щеше да ги помни. Щеше да помни тези братя и сестри. Как би могъл човек да ги забрави?

Влезе хорът и богослужението започна. Маа Рамотсве си седеше и без особен ентузиазъм напяваше непознатите химни, избрани за този ден, а мислите ѝ продължиха да се връщат към тиквата, открита по такъв необичаен начин. Хрумна ѝ едно възможно обяснение за загадката: неканеният гост се беше върнал по някаква причина — може би, за да се промъкне в къщата отново — и беше намерил панталоните си, метнати на верандата. Същевременно беше носил тиква, вероятно открадната от другаде, и я беше оставил на земята, докато си обуе панталоните. И може би тогава някой го беше сварил — отново — и той беше побягнал, без да успее да си вземе тиквата.

Несъмнено това беше възможно, но дали беше вероятно? Маа Рамотсве вдигна поглед към тавана на катедралата и се загледа в перките на големите бели вентилатори, които бавно пореха въздуха. Неканеният гост надали се беше върнал, а и да беше го сторил, дали щеше да има време, за да открадне тиква от другаде? Та нали, лишен от панталони, най-важната и неотложна задача за него е била да се добере до вкъщи или да си намери други панталони.

Много по-вероятно изчезването на панталоните и появяването на тиквата нямаха никаква връзка помежду си. Може някой минувач се беше зарадвал на възможността да се сдобие с чифт чудесни панталони и ги беше взел. А след това, в ранни зори, някой приятел беше оставил тиквата като подарък и просто си беше тръгнал, понеже не е искал да ги буди толкова рано в неделя. Това изглеждаше много по-вероятно, а и тъкмо до подобно решение би стигнал самият Кловис Андерсън. „Никога не търсете прекалено сложни решения — пишеше той. — Винаги приемайте, че най-простото обяснение е и най-вероятното. В девет случая от десет ще се окажете прави“.

Испаднала в дълбок размисъл над различните предположения, маа Рамотсве се сепна. Богослужението продължаваше и в този миг преподобният Тревър Муамба се възкачваше на амвона. Тя прогони от главата си всякакви мисли за тикви и се заслуша в неговите думи. Той ги беше венчал под дървото във Фермата на сираците преди няма и шест месеца, в онзи ден, който оставаше запечатан в паметта ѝ до последната минута: песента на детските гласове; балдахинът от листа над главите им; усмивките на всички присъстващи и отекващите думи, белязали началото на нейния семеен живот с прекрасния човек господин Дж. Л. Б. Матекони, великолепият автомонтьор, който сега беше неин съпруг.

Преподобният Тревър Муамба огледа енорияшите и се усмихна.

— Имаме гости — каза все така усмихнат. — Моля ви, станете и ни кажете кои сте.

Всички се огледаха. И ето че петима души, седнали сред останалите, се изправиха. Един по един те казаха кои са, а всички се обръщаха, за да ги видят.

— Аз съм Джон Нгуеня, от Мбабане в Свазиленд — каза един пълен мъж с перленосив костюм. Той се поклони леко и в отговор хората заръкопляскаха, а след това се обърнаха, за да разгледат

следващия гост. Един по един те всички разкриха кои са — двама мъже, единият от Франсистаун, а другият от Бризбейн, и две жени — от Конкорд, Масачусетс, и от Йоханесбург. Всички те бяха приветствани тържествено, но с много топлота. Никой не правеше разлика между онези, които бяха от Африка, и онези, които не бяха. Маа Рамотсве забеляза, че американката беше облечена с рокля с тиквен цвят. И щом го забеляза, тя мигом се сгълча наум. Сега беше време за братство между хората, а не да се мисли за тикви.

Тревър Муамба намести очилата си.

— Братя и сестри — започна той, — добре сте дошли сред нас. Откъдето и да идвате, вие сте добре дошли.

Той хвърли поглед към бележките пред себе си.

— Понякога ме питат защо по света има толкова много страдание и не противоречи ли това на вярата, която ние имаме в човеколюбивия Творец. Това възражение се изтъкване от скоро. Мнозина са го отправяли към хората, които изповядват някаква вяра, и често не са приемали отговорите. Това не е достатъчно, казват те. Отговорите ви не са убедителни. Но защо тези хора си въобразяват, че можем да обясним всяка загадка? Съществуват загадки, които не подлежат на обясняване. Подобни загадки се явяват всеки ден.

„Да — помисли си маа Рамотсве. — Точно такава една загадка се яви сутринта на «Зебра драйв». Как може човек да обясни изчезнали панталони и появила се отникъде тиква?“ Тя отново се сепна. Не беше редно по този начин да слуша Тревър Муамба.

— По света има и много други загадки, които не можем да обясним и които трябва да приемем. Аз например си мисля за загадката на живота. Учените знаят много за живота, но не знаят как да породят онази искра, която представлява отликата между живот и неговото отсъствие. Тази частица, този електрически ток е загадка за тях, независимо от огромните им познания за това как функционира животът и как продължава. Ето защо ние трябва да приемем, че на света има загадки, които просто не можем да разберем. Не е ли тъй? Тези неща просто съществуват. Те са отвъд нашето познание.

„Загадката на живота! — помисли си маа Рамотсве. — Загадката на тиквите. Защо тиквите имат такава форма? Защо месото им е толкова на цвят? Може ли някой да обясни това, или просто трябва да го

приемем като факт?“ И отново тя се опита да обуздае мислите си и да се съсредоточи върху думите на Тревър Муамба.

— Така е и със страданието. Може да ни се вижда загадка това, че има страдание в един свят, в който ние твърдим, че виждаме божествен промисъл. Но колкото повече размишляваме над тази загадка, толкова повече отговорът ни убягва. И така бихме могли да свием рамене и да се предадем на отчаянието, или да приемем загадката като факт, като нещо, което просто не бихме могли да проумеем. И това не означава да се отдадем на nihilизъм или на философията, която твърди, че с нищо не може да се облекчи страданието и болката на света. Напротив, ние можем да направим нещо, всички ние, събрани тук днес, имаме възможност да сторим нещо, пък било то и съвсем дребно, за да намалим страданието по света. Можем да сторим това, като проявяваме доброта към другите; можем да го сторим, като лекуваме болката им.

Ако се огледаме в днешния свят, ако погледнем нашия скъп дом, Африка, какво друго виждаме, освен сълзи и страдание? Да, тях ги има. Виждаме ги дори в Ботсуана, където имаме толкова много поводи да се чувстваме щастливи. Виждаме ги по лицата на онези, които са болни, в техния страх и мъката им при мисълта, че животът им ще свърши толкова скоро. Това е истинско страдание, но не е страдание, от което страним всички ние, като християни. Всеки ден, във всеки миг от този ден, има хора, които се опитват с делата си да намалят това страдание. Дори сега, докато аз говоря, те вършат това съвсем наблизо, отгътък улицата, в болницата „Принцеса Марина“. Те са лекари и сестри. Сред тях има тукашни хора, а има и щедри и благородни хора, дошли отдалеч, например от Америка, които работят тук, за да помагат на страдащите от жестоката болест, която вилнее в Африка. Говорят ли тези хора за страданието като доказателство, че на този свят няма Бог? Не, не говорят. Те не задават този въпрос. И мнозина от тях черпят сили от същата тази вяра, над която някои многознайковци се надсмиват. И именно това, скъпи приятели, е истинската загадка, над която би трябвало да се дивим. Тъкмо над това би трябвало да помислим, като помълчим за миг, докато си спомняме имената на онези, които са болни, членовете на това паство, на англиканската църква, нашите братя и сестри. И сега аз ще прочета техните имена.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ПРОБЛЕМИ С ЧАЯ

Сутрин всички пристигаха в „Глоквенг роуд спийди моторс“ по различно време и никой не би могъл да каже кой ще дойде пръв. Когато „Дамска детективска агенция № 1“ все още имаше отделна кантора, обикновено това беше господин Дж. Л. Б. Матекони, но след като двете предприятия се събраха под общ покрив, понякога първа идваше маа Рамотсве, друг път — маа Макутси, а много рядко — и някой от чираците. Общо взето, чираците закъсняваха, понеже обичаха да се излежават до последния момент, а после си излапваха набързо закуската и тичаха да хванат препълнения минибус, който ги оставяше на кръговото движение на края на „Глоквенг роуд“.

Разбира се, след като се ожениха, маа Рамотсве и господин Дж. Л. Б. Матекони обикновено пристигаха по едно и също време, нищо че се движеха с различни коли — един вид конвой, в който пикапът на господин Дж. Л. Б. Матекони беше пръв, следван от малкия бял микробус, зад волана, на който седеше маа Рамотсве.

Във въпросната сутрин първа пристигна маа Макутси, която носеше пакет, увит в амбалажна хартия. Тя отключи кантората на „Дамска детективска агенция № 1“, остави пакета на бюрото си и отвори прозореца, за да проветри. Едва беше минало седем часа и имаше половин час, докато дойдат маа Рамотсве и господин Дж. Л. Б. Матекони. Това щеше да й даде време да подреди бюрото си, да се обади по семеен въпрос на снахата на братовчедка си и набързо да напише писмо до баща си в Бобононг. Баща ѝ беше на седемдесет и една години и единственото му занимание беше да ходи до малката пощенска станция в селото и да проверява дали не е дошла поща. Обикновено нямаше нищо, но поне веднъж седмично пристигаше писмо от маа Макутси, в което имаше вести от Габороне, а понякога и по една банкнота от петдесет пули^[1]. Баща ѝ не можеше да чете на английски особено добре и затова маа Макутси винаги му пишеше на

каланга^[2], при това го правеше с удоволствие, понеже ѝ харесваше да поддържа живи познанията си по езика.

В този ден имаше да му разказва много. Беше прекарала интересен уикенд, тъй като получи покана за обяд в къщата на една от новите ѝ съседки, жена от Малави, която преподаваше в едно от училищата. Тази жена беше живяла една година в Лондон и знаеше всичко за онези места, които маа Макутси само беше виждала на страниците на списание „Нашънъл Джиографик“. Тя обаче не парадираше с преживяното и не караше маа Макутси да се чувства като провинциалистка, която не е пътувала никъде. Всъщност дори обратното. Съседката ѝ зададе цял куп въпроси за Бобононг и внимателно слушаше, докато маа Макутси ѝ разказваше за Франсистаун, Маун и други подобни места.

— Вие сте големи късметлии, че живеете в тази страна — каза ѝ съседката. — Имате си всичко. Необятна земя, докъдето погледът ти стига, че и отгатык. И всички тези диаманти. И добитъкът. Тук има всичко.

— Да, големи сме късметлии — съгласи се маа Макутси. — Знаем това.

— А и ти имаш чудесна нова къща — продължи съседката. — И такава интересна работа. Сигурно хората непрекъснато те питат: какво е да си частен детектив?

Маа Макутси се усмихна скромно.

— Те си мислят, че е страшно вълнуваща работа — каза тя. — Но всъщност не е така. През повечето време просто помагаме на хората да открият това, което вече знаят.

— Ами тази маа Рамотсве, за която приказват хората, тя какъв човек е? — попита съседката. — Виждала съм я по магазините. Има много приятно лице. Като я гледа, човек не би и предположил, че е детектив.

— Тя е много мила жена — потвърди маа Макутси. — Но освен това е и много умна. Само като погледне човек, и вече знае дали я лъже. Освен това знае как да се оправя с мъжете.

Съседката въздъхна.

— Това е великолепна дарба — каза тя. — Ще ми се и аз да можех да го правя.

Маа Макутси беше напълно съгласна с нея. Това би било много добре; а най-добре би било да трябва да се оправяш само с един мъж. Ето, сега маа Рамотсве си имаше господин Дж. Л. Б. Матекони, тази жена от Малави си имаше приятел, когото маа Макутси беше виждала да идва вечер в къщата. Самата тя все още не беше си намерила мъж, ако не се брой онзи, когото срещна в „Училището по машинопис за мъже Калахари“ и който по известни причини не се задържа дълго в живота ѝ. След това тя си беше измислила правило: „Никога не се обвързвай емоционално, с който и да е от учениците си по машинопис“ — правило, което беше вариант на съвета на Кловис Андерсен, който маа Рамотсве цитираше: „Винаги поддържайте дистанция между вас и клиента; целувките и прегръдките никога не са довели до разрешаването на случаи, а освен това не плащат сметките“.

Виж, последната част на този съвет беше крайно интересна и маа Макутси доста бе поразсъждавала над нея. Тя не се съмняваше, че емоционалното обвързване с клиента не би помогнало проблемът да се прецени трезво и следователно не би допринесло за решаването на случая, но дали бе вярно, че целувките и прегръдките не плащат сметки? Нима не би могло да се твърди точно обратното? Имаше цял куп хора, които си изкарваха парите с прегръдки и целувки — например жените на богатшите, или поне някои жени на някои богаташи. Маа Макутси изобщо не се съмняваше, че някои от издокараните момичета, които бяха в класа ѝ в Ботсуанския колеж за секретарки, момичетата, които изкарваха нищо и никакви петдесет процента на заключителните изпити в колежа (сравнени с нейния собствен резултат от деветдесет и седем процента), та, някои от тези момичета отлично си бяха направили сметката, че за да имат много пари, трябва да се погрижат техните прегръдки и целувки да отидат при подходящия мъж. А в техните очи това беше мъжът, който печели десетки хиляди пули на месец и кара скъпа кола, за предпочитане мерцедес-бенц.

Маа Макутси написа на баща си за гостуването на съседката, но не спомена разговора им за мъжете, за маа Рамотсве или за това какво е да бъдеш частен детектив; вместо това тя му разказа какво ѝ беше стотвила жената. После написа какви неприятности има с мравките в новата къща, като се оплака, че май няма какво да се стори. Той щеше отлично да се постави на нейно място. Всички в Ботсуана рано или

късно имаха проблеми с мравките и всички имаха свои рецепти за справяне с тях. Но никой никога не беше успял: мравките винаги се завръщаха. Вероятно защото бяха населявали тази земя още преди идването на хората и я възприемаха като свой дом. Може би страната трябваше да се нарича не Ботсуана, а Ботшосване, тоест Земята на мравките. Несъмнено точно така я наричаха самите мравки.

След като завърши писмото, тя закарфичи за листа банкнота от двайсет пули, написа адреса на плика и го запечата. Ето че беше изпълнила своя ежеседмичен дъщерен дълг и се усмихна мислено, като си представи как баща ѝ отваря малката си метална пощенска кутия (купена от нея) и се радва на нейното писмо. Тя знаеше, че той чете и препрочита писмата ѝ, като всеки път извлича ново значение от всяка фраза и от всяко изречение. А после ги показваше на приятелите си, други старци, или пък ги четеше на онези, които не можеха да четат, и след това ги обсъждаха с часове.

След като свърши писмото, тя набързо звънна по телефона и тъкмо приключи, когато чу пикапът на господин Дж. Л. Б. Матекони да спира отпред. Този пикап винаги вдигаше повече шум от всички останали автомобили, понеже моторът му беше различен от моторите на другите пикапи. Така беше рекъл господин Дж. Л. Б. Матекони и несъмнено беше прав. Той беше обяснил, че предишният собственик бил крайно немарлив към двигателя и нямало как той да се поправи. Но пикапът си оставал добър по душа; също като вярно товарно добиче, което търпи стопанинът му да го налага, но никога не губи вярата си в човека. А току след пикапа се зададе и малкият бял микробус, който паркира под акацията до сервиза.

Докато чираците пристигнат, маа Рамотсве и маа Макутси вече бяха отворили сутрешната поща. По-големият чирак, Чарли, влезе, разтакавайки се, в тяхната кантора, като си подсвиркваше, и им се усмихваше безочливо.

— Имаш много самодоволен вид — каза маа Рамотсве. — Да не си спечелил някоя голяма награда?

Чиракът се засмя.

— А-а-а, иска ти се да знаеш маа? Нали?

Маа Рамотсве се спогледа с маа Макутси.

— Надявам се, че не си дошъл за пари назаем — каза тя. — С радост бих ти помогнала, но всъщност трябва да ми върнеш онези

петдесет пули, които ти дадох в началото на месеца.

Чиракът направи физиономията на невинно оскърбен човек.

— Ха! Но защо мислиш, че имам нужда от пари назаем, маа? Нима приличам на човек, който търси заем? Аз поне не мисля така. Всъщност тъкмо идвах, за да ти върна заема. Ето. Виж.

Той бръкна в джоба си и извади малка пачка банкноти, от която измъкна петдесет пули.

— Ето — каза. — Това са петдесет пули, нали? Точно толкова ти дължа. И сега ти ги връщам.

Маа Рамотсве взе парите и ги сложи в чекмеджето.

— Тук май има доста пари. Откъде ги взе? Да не си ограбил банка?

Чиракът се засмя.

— Никога не бих ограбил банка. Само глупаците правят такива неща. Ако ограбиш банка, полицията непременно ще те хване. Винаги така става. Затова недей да ограбваш банка, маа!

— Че аз нямам намерение да ограбвам банка — каза маа Рамотсве, развеселена от това предположение.

— Само те предупреждавам, маа — рече той небрежно, прибирайки пачката банкноти в джоба на гащеризона си с явно показан жест. После излезе, все така тътрейки крака, като взе да подсвирква отново.

Маа Макутси погледна към маа Рамотсве.

— Я виж ти! — възкликна тя. — Какво представление!

— Върти му се нещо в главата — каза маа Рамотсве. — Откъде щеше да има толкова пари, ако не се е хванал с нещо? Как мислиш, дали не ги е взел назаем от някого, от някой глупак, който не знае що за стока са младите?

— Нямам представа — каза маа Макутси. — Но видя ли му физиономията? Видя ли колко беше доволен от себе си? И забеляза ли, че беше обул една бяла и една кафява обувка? Забеляза ли?

— Опасявам се, че не — каза маа Рамотсве. — Какво ли означава това?

— Означава, че има два чифта обувки — отвърна маа Макутси през смях. — Или пък че си мисли, че е много модерен. Според мен причината е, че се мисли за много модерен.

— Той не е лошо момче по душа — каза маа Рамотсве. — Само трябва малко да порасне, нали?

— Не — каза маа Макутси. Тя замълча за миг, преди да продължи: — Знаеш ли, маа? Аз си мисля, че той се среща с някоя богаташка. Според мен си е намерил жена, която да му дава пари. Това ще обясни парите, но ще обясни също и модерните обувки, брилянтина в косата му и изобщо цялото му самодоволство. Точно това е станало, мен ако питаш.

Маа Рамотсве се засмя.

— Горката жена! — каза тя. — Жал ми е за нея.

Маа Макутси беше на същото мнение, но тя изпитваше загриженост и за момчето. Той беше най-обикновен младеж, при това крайно незрял, и ако тази жена беше много по-възрастна от него, може би по някакъв начин се възползваше от него. Не беше хубаво един младеж да бъде глезен по такъв начин от някоя отегчена богаташка. Не някой друг, а той щеше да страда, когато цялата работа свършеше, както несъмнено щеше да стане. И въпреки всичко тя харесваше двамата чираци, или поне изпитваше някакво чувство за отговорност към тях; може би отговорността, която по-голямата сестра изпитва по отношение на братчето си. Може то да е глупаво и заради глупостта си да се забърка в какви ли не неприятности, но си остава по-малкото ѝ братче и трябва да бъде защитавано.

— Мисля, че трябва да държим положението под око — каза тя на маа Рамотсве. И маа Рамотсве кимна в знак на съгласие.

— Ще измислим нещо — рече тя. — Но ти си права, не искаме този младеж да пострада. Трябва да измислим нещо.

Тоя ден трябваше да свършат доста работа. Няколко дни преди това бяха получили писмо от една адвокатска кантора в Замбия с молба да окажат помощ при издирването на някакъв финансист от Лусака. Той беше изчезнал при съмнителни обстоятелства: във финансите на фирмата зееше огромна липса и логичното заключение бе, че той е взел парите. Обикновено маа Рамотсве не обичаше да се занимава с подобен вид проблеми; „Дамска детективска агенция № 1“ предпочиташе да разследва по-битови въпроси, но бе въпрос за професионално достойнство да не се връща никой клиент, разбира се,

ако не си го заслужаваше. А да не забравяме и финансовата страна. Подобен вид работа се заплащаше добре, а трябваше да се мисли за режимните — заплатата на маа Макутси, разходите около шофирането на малкия бял микробус, пощенските разноски, като това бяха само някои от нещата, които всеки месец поглъщаха голяма част от печалбите.

Смяташе се, че финансистът е в Ботсуана, където имаше роднини. Разбира се, най-напред трябваше да се обърнат тъкмо към тях, но къде ли бяха? Адвокатите не знаеха имената им, а това означаваше, че маа Рамотсве и маа Макутси трябваше да поразпитат между замбийците в Габороне. Лесно е да се каже, но невинаги е лесно да накараш чужденци да говорят за свои съграждани, още по-малко пък, когато някой от тях е загазил. Те знаеха, че такава солидарност не е редна, особено като ставаше дума за злоупотреба с пари, но въпреки това го правеха. Ето защо им предстоеше да звънят на много хора, за да видят дали някой е готов да хвърли светлина. Трябваше също да се напишат писма до цял куп хотели, за да ги питат дали са виждали човека на снимката, която им изпращаха. Всичко това искаше време и те работиха неуморно до десет часа, когато маа Рамотсве, тъкмо привършила неудовлетворителен телефонен разговор с една крайно нелюбезна замбийка, остави слушалката, протегна се и обяви, че е време за сутрешния чай.

Маа Макутси се съгласи.

— Вече съм написала писма до десет хотела — каза тя, като извади поредния лист от ролката на пишещата машина — и главата ме боли само при мисълта за изчезнали замбийци. С нетърпение очаквам чаша чай.

— Аз ще го направя — предложи маа Рамотсве. — Ти свърши много работа, а пък аз само говорех по телефона. Заслужаваш почивка.

Внезапно маа Макутси доби смутен вид.

— Много любезно, маа. Но аз си мислех тази сутрин да направя чая по различен начин.

Маа Рамотсве изглежда удивена своята помощничка.

— По различен начин ли? Че как може ройбосът да се приготвя по различен начин? Нали има само един начин да се запарва чай — слагаш чаените листа в чайника и след това наливаш вода. Ти какво

смяташ да направиш? Да налееш първо водата ли? Това ли е различният начин, за който си мислиш?

Маа Макутси се изправи и вдигна пакета, който бе оставила на бюрото си, когато дойде на работа. Маа Рамотсве не го беше забелязала, понеже се намираше зад купчина папки. Сега го погледна с любопитство.

— Какво е това, маа? — попита маа Рамотсве. — Има ли нещо общо с новия начин за приготвяне на чай?

Вместо да отговори, маа Макутси разопакова пакета и извади нов порцеланов чайник, като го вдигна, за да може маа Рамотсве да го огледа добре.

— Ах! — възкликна маа Рамотсве. — Чудесен чайник, маа! Виж го! Погледни цветята отстрани. Чудесен чайник! Нашият ройбос ще има превъзходен вкус, ако се запарва в такъв прекрасен чайник!

Маа Макутси сведе поглед към обувките си, но както обикновено оттам не дойде никаква помощ. Тя бе забелязала, че озовеше ли се натясно, обувките ѝ все казваха: „Тука ще трябва сама да се оправяш, шефке!“ Още отначало тя си знаеше, че ще се получи неловко, но беше решила рано или късно да повдигне въпроса пред маа Рамотсве, а вече нямаше за кога да се отлага.

— Ами, маа... — започна тя. — Ами...

И замълча. Щеше да бъде по-трудно, отколкото си мислеше. Тя срещна очите на маа Рамотсве, в които се четеше очакване.

— С нетърпение очаквам чая — каза маа Рамотсве в опит да ѝ помогне.

Маа Макутси преглътна тежко.

— Аз няма да правя ройбос — избъбри накрая. — Тоест ще запаря за тебе ройбос, както обикновено, но искам да си правя чай само за мен, обикновен чай, в този чайник. Само за мен. Обикновен чай. Така ти ще можеш да пиеш ройбос, а аз ще пия обикновен чай.

След като тя млъкна, настъпи пълно мълчание. Маа Рамотсве седеше неподвижна на стола си, без да откъсва очи от порцелановия чайник. Маа Макутси известно време продължи да държи чайника високо, като бойно знаме, знаме, под което да се сбират онези, които харесват обикновен чай, а не ройбос, но най-накрая отпусна ръце и го остави на бюрото.

— Съжалявам, маа — каза маа Макутси. — Много съжалявам. Не искам да си мислиш, че съм невъзпитана. Не съм. Но дълго време се насилвах да харесвам ройбоса, а сега трябва да кажа какво ми е на сърцето. Сърцето ми казва, че открай време предпочитам обикновен чай. Затова купих този чайник.

Маа Рамотсве я изслуша внимателно и накрая рече:

— Аз трябва да ти се извиня, маа. Точно така, аз. Аз съм невъзпитаният човек. Изобщо не те попитах дали не предпочиташ да пиеш обикновен чай. Не си направих труда да те попитам, а просто купувах ройбос и очаквах ти да го харесваш. Много съжалявам, маа.

— Изобщо не си била невъзпитана — възрази маа Макутси. — Аз трябваше да ти кажа. В случая вината е моя.

Положението беше доста заплетено. Маа Макутси бе преминала от ройбос към обикновен чай преди известно време, а след това пак се върна към ройбоса. Маа Рамотсве беше объркана: какво всъщност искаше маа Макутси, като става дума за чай?

— Не — каза маа Рамотсве. — Ти прояви голямо търпение към мен, да пиеш ройбос само заради мен. Трябваше да се досетя. Трябваше да отгатна по физиономията ти. А аз не го направих. Много съжалявам, маа.

— Но всъщност той не ми е точно противен — каза маа Макутси. — Не се мръщя от отвращение, когато го пия. Ако правех така, ти можеше да забележиш. Но не забеляза. Аз нямах нищо против да го пия — само дето щях да съм по-доволна да пия обикновен чай.

Маа Рамотсве кимна.

— Значи ще прием различни видове чай — каза тя. — Също както преди. Аз ще си правя чай и ти също. Ето ти го решението на тоя мъчен проблем.

— Точно така — каза маа Макутси. Тя се замисли за миг. Ами какво щеше да стане с господин Дж. Л. Б. Матекони и чираците? Всички те пиеха ройбос, но сега, след като имаха избор, не трябваше ли да им предложат и обикновен чай? И ако те го поискаха, нямаше ли да искат да пият чай от нейния чайник? Тя не би имала нищо против господин Дж. Л. Б. Матекони да си прави чай в нейния чайник — никой не би имал нищо против него, — но да го използват и чираците беше съвсем друга работа.

Тя реши да изрече на глас безпокойствата си пред маа Рамотсве.

— Ами господин Дж. Л. Б. Матекони? — попита. — Той ще пие ли...

— Ройбос — рече бързо маа Рамотсве. — Това е най-полезният чай за един мъж. Всички го знаят. Той ще пие ройбос.

— Ами чираците?

Маа Рамотсве извъртя иронично очи нагоре.

— Може би те също трябва да пият ройбос — каза тя. — Макар че, бог ми е свидетел, няма да им помогне много.

След като бяха взети тези решения, маа Макутси отвори чайника и под погледа на маа Рамотсве сложи в него известно количество от своя чай, своя обикновен чай. След това тя извади чайника на маа Рамотсве, който изглеждаше доста очукан редом с нейния прекрасен нов чайник, и сипа в него правилното количество ройбос. Без да говорят, те изчакаха водата да заври, всяка насаме с мислите си. Маа Макутси си мислеше с облекчение колко благородно беше реагирала маа Рамотсве на нейното признание, което толкова приличаше на нелоялна постъпка, та дори на предателство. Нейната работодателка го беше приела толкова леко, че тя усети прилив на благодарност. Без съмнение, маа Рамотсве беше една от най-чудесните жени в цяла Ботсуана. Маа Макутси открай време си знаеше това, но ето че пореден пример говореше за нейната способност да проявява разбиране и съчувствие. А от своя страна, маа Рамотсве си мислеше каква вярна и прекрасна жена е маа Макутси. Други служители щяха да се оплакват или да мрънкат за това, че трябва да пият чай, който не харесват, но тя не беше промълвила и дума. И нещо повече, беше си дала вид, че харесва това, което са ѝ предложили, така, както възпитаният гост яде или пие всичко, което домакинът е сложил на масата. Това беше още едно свидетелство за същите тези качества, които явно си бяха проличали в Ботсуанския колеж за секретарки и бяха довели до изумително високите ѝ оценки. Несъмнено маа Макутси беше истинско съкровище.

[1] Пула — паричната единица на Ботсуана. 10 пули са приблизително равни на 1 евро. — Б.пр. ↑

[2] Езикът на народността каланга, принадлежащ към езиковата група банту. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

СРЕЩА С ВЕЛОСИПЕД

След като чаеният проблем бе разрешен така тактично, през останалата част от деня маа Рамотсве и маа Макутси продължиха да търсят информация за изчезналия замбиец. Все още се намираха в етапа от работата, който се провеждаше зад бюро; те знаеха, че след някой и друг ден щеше да се наложи да излязат и да потърсят хора, които биха могли да им дадат информация, разбира се, освен ако някое от писмата, които маа Макутси написа, или някой от телефонните разговори на маа Рамотсве не доведеше донякъде. В пет без четвърт, когато следобедната жега поотмина и небето над Калахари започваше да аленее, маа Рамотсве обяви, че макар формално да остават петнайсет минути до края на работния ден, те са свършили толкова работа, че могат спокойно да приключат, без да ги гризе съвестта.

— Звъннах на толкова хора — каза тя. — Вече просто не мога да говоря.

— И има ли някаква надежда да го открием? — попита скептично маа Макутси.

Маа Рамотсве никога не се предаваше.

— Разбира се, че има — каза тя. — Дори досега да не сме открили нищо конкретно, всяка крачка по пътя ни приближава с една стъпка до решението. Та нали господин Андерсън казва, че ако в някое разследване трябва да бъдат зададени сто въпроса, ти трябва да ги зададеш всичките до един и така ще постигнеш нещо, дори да не получиш отговор. Точно така е написал.

— Трябва да е прав — каза маа Макутси. — Но аз се съмнявам, че някога ще намерим този мъж. Той е прекалено хитър. Не е от тези, които се хващат лесно.

— Но ние също сме хитри — каза маа Рамотсве. — По петите му са тръгнали две хитри жени, а той е само един мъж. При тези обстоятелства никой мъж не може да се изплъзне.

Маа Макутси явно все още се съмняваше.

— Дано да си права, маа — каза тя.

— Права съм — рече просто маа Рамотсве. И след като направи това заключение, тя стана и започна да си събира нещата. — Мога да те закарам до вкъщи — предложи. — В тази посока съм.

Те заключиха кантората и заобиколиха постройката до мястото, където под акацията ги чакаше малкият бял микробус. Маа Макутси се настани на мястото на пътника, до маа Рамотсве, която си сложи колана и завъртя стартера. В този миг обаче маа Макутси внезапно сграбчи ръката ѝ и ѝ посочи към нещо, което се случваше пред сервиза.

На пътя тъкмо спираше голям сребрист мерцедес. Прозорците на автомобила бяха леко затъмнени, но зад волана се различаваха очертанията на жена. Веднага след като колата спря, Чарли, единият чирак, се появи пред сервиза, измина с нехайно полюшване разстоянието между сградата и пътя и небрежно се настани на свободната седалка на скъпата кола.

Маа Рамотсве погледна маа Макутси. Явно и двете си мислеха едно и също; същата сутрин Чарли беше извадил пачка банкноти и маа Макутси бе направила проникателното предположение, че той се среща с богатата жена. Е, добре. Ето я пред тях богатата жена в богаташката си кола и Чарли, който си тръгваше с нея в края на работния ден. Всичко това можеше да се изтълкува само по един начин.

— Я виж ти! — възкликна маа Макутси. — Значи такава била работата.

Маа Рамотсве още гледаше изумена към пътя.

— Кой би си помислил, че това глупаво момче ще се хване с такава жена? Кой би си помислил!

— Ами да, има такива жени — каза маа Макутси, като в гласа ѝ звучеше отчетлива нотка на неодобрение. — Викат им „мамчета“. Понеже отмъкват младежи от момичетата на тяхната възраст. Просто ги отмъкват.

— Значи тази жена е мамче — каза маа Рамотсве. — Много интересно. — Тя замълча за миг, а сетне се обърна към маа Макутси и рече: — Струва ми се, че се налага да поработим още малко. Мисля, че трябва да проследим тази кола, само да видим къде отиват.

— Чудесна идея — каза маа Макутси. — Нямам нищо против да поработим.

Луксозната сребриста кола се отправи към града и веднага след това малкият бял микробус се измъкна от мястото си край сервиза и потегли след нея, макар и на порядъчно разстояние. За такава мощна кола мерцедесът вървеше доста бавно; както би забелязала маа Рамотсве, повечето от хората, които караха мерцедес, явно все бързаха за някъде, но шофьорът на тази кола, жената, която бяха зърнали съвсем бегло, явно нямаше нищо против да се тътри.

— Хич даже не бърза — каза маа Рамотсве. — Сигурно си говорят.

— Представям си го — рече със сериозно изражение маа Макутси. — Той сигурно ѝ разправя някоя измишльотина за нас, маа. А тя се залива от смях и го подкокоросва.

Когато стигнаха до стария универсален магазин „Гейм“, сребрилата кола внезапно зави към Селцето и тръгна по „Оди драй“. След като понамали скоростта си, за да не би случайно чиракът да се обърне и да ги види, малкият бял микробус продължи на безопасна дистанция, мина след другата кола покрай училището и новите апартаменти, докато не стигнаха до портите на университета. И тук ги чакаше изненада: вместо да завие наляво, откъдето се стигаше до града, сребрилата кола продължи надясно, към затвора и стария Габоронски клуб.

— Много странно — отбеляза маа Макутси. — Щях да предположа, че отиват на някое място като хотел „Сън“. Накъде ли са се запътили?

— Може би тя живее там — каза маа Рамотсве. — Но съвсем скоро ще разберем.

Маа Рамотсве се обърна към маа Макутси и ѝ се усмихна съзаклятнически. Двете жени явно се забавляваха. Нямаше никаква сериозна причина да проследят чирака и тази жена. Всъщност, ако бяха спрели за миг и се бяха замислили какво правят, щеше да се наложи да признаят, че ги движеше единствено лекомислено любопитство, та дори желание да си пъхнат носа в чуждите работи. И това беше интересно, интересно като прясна клюка. Ако Чарли излизаше с по-възрастна жена, щеше да е крайно любопитно да видят

що за жена е тя. Макар че май нямаше съмнение в това, помисли си маа Рамотсве.

— Какво ли би си рекъл за нас господин Дж. Л. Б. Матекони? — закиска се маа Макутси. — Дали би одобрил?

Маа Рамотсве поклати глава.

— Би казал, че сме две жени, които се месят в чуждите работи — каза тя. — А и според мен той би бил по-заинтригуван от мерцедеса, отколкото от хората в него. Така е при автомонтъорите. Те си мислят...

Тя не завърши изречението. Сребристата кола вече приближаваше към стария Армейски клуб на Ботсуана и забавяше ход. След това се включи мигач и колата зави през портала — през портала на къщата на господин Дж. Л. Б. Матекони.

Щом видя колата да завива, маа Рамотсве завъртя волана толкова рязко, че маа Макутси извика уплашено. В този миг един велосипедист, който идваше срещу тях, също се отклони от пътя си и закриволичи и се прекатури, за да избегне сблъсъка с микробуса. Маа Рамотсве спря и излезе от колата.

— О, раа — извика тя, като тичаше към падналия мъж. Толкова съжалявам, раа.

Мъжът се изправи и изтупа праха от панталоните си. Движенията му бяха грижливи, внимателни, като на човек, който е свикнал да носи скъпи дрехи, но всъщност дрехите му бяха износени и изпомачкани. После той вдигна глава и маа Рамотсве видя, че очите му бяха пълни със сълзи.

— О, раа — каза тя. — Пострадахте заради мене. Толкова съжалявам. Ще ви заведа право при лекаря.

Мъжът поклати глава и избърса сълзите си с опакото на дланта.

— Нищо ми няма — каза. — Пораздрусих се, но нищо ми няма.

— Аз гледах другаде — каза маа Рамотсве, като посегна да хване ръката му. — Много глупаво от моя страна. Бях си отместила погледа от пътя, а после изведнъж ви видях.

Мъжът не каза нищо. Обърна се към велосипеда си и го вдигна. Предното колело, което явно беше попаднало в изровен коловоз на пътя, беше леко изкривено, а кормилото стоеше под необичаен ъгъл. Той огледа колелото, без да каже нищо, а след това се опита да изправи кормилото, но не успя.

Маа Рамотсве се обърна и направи знак на маа Макутси да излезе от микробуса. Тя беше стояла настрани, както поради чувство за такт, така и понеже се срамуваше, но сега се приближи към тях и отпрати съчувствени думи към мъжа.

— Ще ви закарам там, където отивате — продължи маа Рамотсве. — Можем да сложим колелото отзад в микробуса, а после ще ви закарам, където отивате, където и да е.

Мъжът се обърна и махна с ръка към Тлоквенг.

— Живея ей натам. Предпочитам сега да се върна у дома. Не искам да ходя там, накъдето бях тръгнал.

Вдигнаха заедно колелото и го сложиха отзад в микробуса. След това маа Рамотсве и маа Макутси се качиха в малкия бял микробус от едната страна, а мъжът — от другата. След като тримата се настаниха в кабината, едва остана място на маа Рамотсве да сменя скоростите и всеки път, когато го правеше, тя смущаваше маа Макутси в ребрата.

— Микробусът не е голям — каза ведро маа Рамотсве на пътника. — Но винаги върви. Като нищо ще ни закара до Тлоквенг.

Тя погледна косо мъжа. Изглеждаше към петдесетгодишен. Помисли си, че има приятно лице; интелигентно лице, може би лицето на учител или на висш чиновник. Освен това говореше хубаво, произнасяше ясно всяка дума, така, сякаш наистина я мисли. В днешно време толкова много хора говорят небрежно, помисли си тя, навървят думите една след друга така, че понякога е трудно да разбереш какво казват. Така беше и с онези, които говореха по радиото, така наречените диджеи, които приказваха така, все едно имаха хълцавица. Сигурно си мислеха, че така е модерно; че кара хората да ги харесват повече, което може и да беше вярно, ако ставаше дума за почитатели, захласнати по звездите, в чиито глави не се въртеше нищо друго, но за нея всичко това звучеше абсурдно.

— Ще уредя да поправят велосипеда ви — каза тя на мъжа. — Ще стане като нов. Обещавам ви.

Мъжът кимна.

— Аз самият не мога да платя — каза той. — Нямам пари за това.

Маа Рамотсве кимна. И тя си беше помислила същото. Въпреки целия напредък на Ботсуана и въпреки благоденствието, което бяха донесли на страната диамантите, все още имаше много, много бедни

хора. И не биваше те да бъдат забравяни. Но защо този мъж, който изглежда беше образован, нямаше работа? Тя знаеше, че има много хора, които не могат да си намерят работа, но обикновено те нямаша никакви умения. А този мъж явно не беше от тях.

И ето че маа Макутси зададе въпроса, който се въртеше в главата ѝ. Тя си беше мислила същото като маа Рамотсве. Забеляза противоречието между всички онези неща, които говореха за бедност — нещо, което маа Макутси чудесно познаваше, — и говора на образован човек. Освен това бе забелязала, че ръцете на мъжа са грижливо поддържани. Това не бяха ръцете на черноработник или пък на човек, който обработваше земята. Беше виждала такива ръце по време на курсовете по машинопис в нейното „Училище по машинопис за мъже Калахари“. Мнозина от курсистите ѝ, които работеха в канцеларии, имаха подобни ръце.

— В канцелария ли работите, раа? — попита тя. — А може ли да ви попитам и как се казвате?

Мъжът я погледна за миг, а после се обърна настрана.

— Казвам се Полопетси — каза. — Не, нямам работа. Търся си, но никъде не искат да ме вземат.

Маа Рамотсве се намръщи.

— Сега е трудно — каза тя. — Сигурно живеете тежко. — Тя замълча за миг. — А какво работехте преди?

Господин Полопетси не отговори веднага и въпросът сякаш увисна във въздуха. Накрая той заговори.

— Бях в затвора две години. Излязох преди шест месеца.

За миг бялото микробусче се отклони едва забележимо от пътя си.

— И никой не иска да ви вземе на работа, така ли? — попита маа Рамотсве.

— Не искат — отвърна той.

— И вие винаги им казвате, че сте лежали в затвора? — намеси се маа Макутси.

— Казвам им — рече господин Полопетси. — Аз съм честен човек. Не мога да ги лъжа, като ме питат какво съм правил предната година. Не мога да им кажа, че съм бил в Йоханесбург или някъде другаде. Не мога да им кажа, че съм работил.

— Значи сте честен човек — каза маа Рамотсве. — А защо сте били в затвора? Има ли честни хора там?

Тя зададе въпроса, без да помисли, и веднага след това осъзна, че е прозвучал много грубо; сякаш подлага под съмнение думите на събеседника си.

Той обаче явно нямаше нищо против.

— Не ме изпратиха в затвора заради непочтеност — каза той. — Но впрочем, в затвора има честни хора. Там има някои много непочтени хора, а също така и много лоши хора. Но има и такива, които са вътре заради други неща, които са направили.

Те мълчаха и го чакаха да продължи, но той не го стори.

— Е — поде маа Рамотсве, — а вие какво направихте, раа? Какво сте направили, че да ви пратят в затвора?

Господин Полопетси погледна ръцете си.

— Пратиха ме в затвора заради една злополука.

Маа Макутси се извърна, за да го погледне.

— Злополука ли? Изпратили са ви вместо някой друг?

— Не — отговори мъжът. — Пратиха ме в затвора, понеже стана една, когато аз отговарях за нещо. Аз бях виновен и един човек загина. Беше нещастен случай, но те казаха, че е нямало да се случи, ако съм бил по-внимателен.

Вече приближаваха Тлоквенг и маа Рамотсве трябваше да попита мъжа как да стигнат до къщата му. Той посочи към един пращен страничен път, буквално изровена пътека, и тя пое по нея с малкия бял микробус, като се опитваше да избягва по-големите дупки. Ако в Тлоквенг имаше машина за трамбоване, значи тя рядко си правеше труда да минава насам.

— Пътят ни не е много добър — каза господин Полопетси. — Когато вали, всички дупки се пълнят с вода и ако искаш, можеш дори да ловиш риба.

Маа Макутси се засмя.

— И аз съм живяла преди до един такъв път — каза тя. — Знам какво е.

— Да — потвърди господин Полопетси. — Не е лесно. — Той замълча и посочи към една къща недалеч от пътя. — Ето го моят дом.

Беше обикновена къща с две стаи и маа Рамотсве видя, че има нужда от боядисване; долната половина на външните стени беше

изпръскана със засъхнала червеникава кал при последните дъждове. Малкото дворче бе добре преметено, което говореше, че за него се грижи съвестна жена, а в единия край имаше кокошарник, също спретнат и чист.

— Много чисто и подредено място — каза маа Рамотсве. — Хубаво е да се види така добре поддържана къща като тази.

— Дължи се на жена ми — каза господин Полопетси. — Тя поддържа къщата толкова чиста.

— Сигурно се гордеете с нея, раа — каза маа Макутси.

— И тя сигурно се гордее с вас — допълни маа Рамотсве.

За миг настъпи мълчание. След това господин Полопетси попита:

— Защо казвате това, маа?

— Защото вие сте добър човек — каза тихо маа Рамотсве. — Ето защо го казвам. Може да сте били в затвора две години, но аз виждам, че сте добър човек.

Оставиха господин Полопетси в дома му и потеглиха обратно по изровения път. Колелото все още беше отзад в микробуса и маа Рамотсве се беше разбрала с господин Полопетси на следващия ден да го занесе някъде да го поправят и да му го докара обратно, като стане готово. Когато той слезе от микробуса, тя му предложи пари като компенсация за злополуката, но той поклати глава.

— Аз виждам кога едно нещо е случайна злополука — каза той. — А хората не бива да бъдат обвинявани заради случайни злополуки. И това го знам.

Тя не настоя. Мъжът си имаше гордост и би било невъзпитано да настоява. Ето защо те се разбраха за колелото и тя го остави пред къщата. По обратния път двете мълчаха почти през цялото време. Маа Рамотсве си мислеше за господин Полопетси, за къщата му и за унижението, което беше преживял. Вероятно именно затова се беше разплакал след сблъсъка им; просто поредната беда, която трябваше да изтърпи. Разбира се, те бяха чули само неговата версия на историята за хвърлянето му в затвора. Но нали в Ботсуана не пращат хората в затвора за нищо? Тя знаеше, че ботсуанците могат да се гордеят със своята правосъдна система — със съдиите си, които не се кланят на

никого, които не се боят да критикуват правителството. Имаше толкова много страни, в които това не можеше да стане, в които съдиите биваха заплашвани или пък назначавани измежду онези, които са лоялни на управляващата партия, но в Ботсуана никога не беше ставало така. Ето защо тези съдии за нищо на света не биха пратили в затвора един човек, ако не заслужава наказание, нали така?

Маа Макутси се тревожеше да не закъснее за курса по машинопис, който трябваше да започне в седем часа, и затова те не се помайваха по обратния път, макар че леко се отклониха, за да минат покрай къщата на господин Дж. Л. Б. Матекони — или по-скоро къщата, на която собственик беше господин Дж. Л. Б. Матекони, но в която сега живееше наемател. Сребристият мерцедес продължаваше да стои отпред.

— Дали тя живее в тази къща? — попита маа Макутси. — На жена ли е дал под наем къщата господин Дж. Л. Б. Матекони?

— Не — отговори маа Рамотсве. — Даде я под наем — при това забележи, без да ме попита! — на един мъж, чиято кола поправяше. Не го познавам много добре, но каза, че винаги си плащал сметките.

— Много странно — отбеляза маа Макутси. — Ще трябва да проучим по-добре тоя въпрос.

— На всяка цена — съгласи се маа Рамотсве. — Какви ли не загадки се случват в живота ни, маа Макутси, с разните там богати жени, които карат сребристи коли, с велосипеди, тикви и всичко останало, та ще трябва да ги разплетем всичките.

Маа Макутси доби озадачен вид.

— Тикви ли? — попита тя.

— Да — потвърди маа Рамотсве. — Има и една тиквена загадка, но сега нямаме време да говорим за нея. Ще ти разкажа всичко някой друг път.

Същата вечер маа Макутси не можеше да си избие тиквите от главата и именно това беше една от думите, която даде на своите курсисти да пишат. Тя провеждаше курса си няколко пъти седмично в една църковна зала, която наемаше специално за целта. „Училището по машинопис за мъже Калахари“, в което се приемаха само господа, основаваше своето съществуване върху предположението, че

обикновено мъжете не могат да пишат на машина много добре, но се страхуват да си признаят този факт. И макар че бе напълно възможно да се запишат в някой от вечерните курсове, организирани от Ботсуанския колеж за секретарки, повечето от тях не го правеха от срам. Никой мъж не искаше жените да го задминат с уменията си в печатането, както със сигурност щеше да се случи. Ето защо дискретните курсове на маа Макутси се бяха оказали крайно популярни.

Сега тя стоеше пред своя курс от петнайсет мъже, всичките ентузиазирани да овладеят майсторството на машинописа, и всичките напредващи, пък макар и с различно темпо. Класът вече беше усвоил позицията на пръстите, беше минал през по-простите думи, с които започват всички тук, там, поп, боб и т.н. и вече беше готов за задачи за по-напреднали.

— Тиква — извика маа Макутси и клавишите мигом затракаха. А после тя продължи: — Кратуна. — И след това добави: — И я напишете с „а“, а не с „ъ“.

Една-две клавиатури спряха, а след това пак затракаха, но на нов ред.

ШЕСТА ГЛАВА

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ПОДРОБНОСТИ

Маа Рамотсве смяташе вечерта да попита господин Дж. Л. Б. Матекони за неговия наемател, но вкъщи трябваше да се върши какво ли не, тъй като децата искаха първо едно, после друго, а и Роуз остана до късно, за да говори с нея за болното си дете. Ето защо към девет часа, когато тенджерите и тиганите бяха измити и вече бяха приготвени и опаковани сандвичите, които децата щяха да вземат в училище на следващия ден, маа Рамотсве беше твърде уморена, за да започва нов разговор, още по-малко пък такъв, който можеше да накара господин Дж. Л. Б. Матекони да се почувства неудобно. И така, двамата си легнаха, тя почете едно списание няколко минути, докато накрая, почти задрямала, го остави и угаси лампата.

Едва на следващата сутрин, когато господин Дж. Л. Б. Матекони влезе в кантората за сутрешната си чаша чай, тя можа да отвори дума за това, което двете с маа Макутси бяха видели предната вечер. Разбира се, вече му беше разказала за инцидента и той заръча на чираците си да поправят велосипеда още същата сутрин.

Като чу това, маа Рамотсве изрази съмненията си дали ще могат да се справят както трябва.

— Много са непохватни с всякакви машинарии — каза тя. — Ти самият си ми го казвал. Пък и всички сме го виждали с очите си. Не искам съвсем да разнебитят колелото на горкия човек.

— Та това е само едно колело — успокои я господин Дж. Л. Б. Матекони. — Не е мерцедес.

И ето че сега, докато тя подаваше на господин Дж. Л. Б. Матекони пълната догоре чаша с чай от ройбос, отново стана дума за мерцедеси.

— Двете с маа Макутси видяхме един мерцедес вчера — поде тя, като погледна към маа Макутси за потвърждение. — Той спря току пред сервиза.

— О, да — каза господин Дж. Л. Б. Матекони с тон, който не показваше кой знае каква заинтересованост. — В наше време има много мерцедеси. Човек ги вижда през цялото време. Какъв беше точно?

— Сребрист — обади се маа Макутси.

Господин Дж. Л. Б. Матекони се усмихна.

— Това му е цветът. Има и сребристи тойоти. Много коли са сребристи. Питам какъв модел е бил.

— Беше мерцедес „Е класа“ — каза маа Рамотсве.

При тези думи маа Макутси вдигна учудено поглед, а после го сведе засрамена. Разбира се, именно такива подробности трябва да забелязва един детектив, както и бе сторила маа Рамотсве. Докато тя, маа Макутси, най-обикновен помощник-детектив, не беше забелязала нищо, освен цвета.

— Хубава кола — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Макар че аз, дори и да имах толкова пари, никога не бих ги дал за такава кола. Сигурно наоколо има много богаташи.

— Според мен богата жена караше колата — каза маа Рамотсве. — Мисля, че тя е богаташка, която се среща с нашия Чарли. Точно така, сигурна съм.

Господин Дж. Л. Б. Матекони зяпна чая си. Той не обичаше да размишлява за личния живот на своите чираци, най-вече защото смяташе, че е крайно безобразен. Вероятно се занимаваха само с момичета, понеже за друго не мислеха. Ето защо той замълча, а маа Рамотсве продължи.

— Да. С маа Макутси видяхме Чарли да се качва в този мерцедес, каран от богаташката, и после потеглиха нанякъде.

Тя замълча, за да види реакцията на господин Дж. Л. Б. Матекони, но той просто продължи да си пие чая.

— И после — поде отново тя — те тръгнаха към старото летище и накрая влязоха в една къща. — Тя направи пауза, преди да продължи: — Всъщност в твоята къща.

Господин Дж. Л. Б. Матекони остави чашата.

— В моята къща ли?

— Да — каза маа Рамотсве. — Те влязоха в твоята къща и именно затова аз кривнах от пътя и станах причина горкият човек да

падне от колелото си. Ако не беше твоята къща, нямаше толкова да се изненадам и нямаше да закриволича.

— При това останаха там известно време — каза маа Макутси. — Аз мисля, че са били на гости на хората, които сега живеят там, които и да са те.

— Може да е вярно — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Хората, които живеят в моята къща, сигурно имат приятели. Може би тази жена с мерцедеса е приятелка на тези хора.

Маа Рамотсве прие, че това е напълно възможно. Но нали чираците винаги охотно клюкарстваха и ако се движеха в едни кръгове с наемателите на господин Дж. Л. Б. Матекони, непременно щяха да споменат за това?

Господин Дж. Л. Б. Матекони сви рамене.

— Това си е работа на Чарли — каза той. — Ако се разтакава с тази жена в свободното си време, това си е негова работа. Аз не мога да попреча на тези младежи да имат приятелки. Това не е моя работа. Моята работа е да ги уча да поправят двигатели, а това хич не е лесно. Ако трябваше да ги уча как да се грижат за себе си, след като напуснат гаража, тогава...

Той разпери безпомощно ръце.

Маа Рамотсве хвърли поглед към маа Макутси, която попита:

— Кой е наемателят ти, раа?

— Казва се Офтенсе Макола — каза той. — Не знам много за него, но всеки месец си плаща наема съвсем редовно. Никога не е закъснявал, нито веднъж.

Маа Рамотсве даде знак с поглед на маа Макутси, че трябва да привършат този разговор. Господин Дж. Л. Б. Матекони явно изпитваше някакво неудобство и най-хубаво щеше да бъде на този етап да не го притискат повече. Освен това тя искаше да разбере кой е собственик на сребристия мерцедес, а това щеше да изисква неговата помощ. Ако подозираше, че те двете са намислили нещо, можеше да откаже да ѝ помогне. Ето защо засега бе най-добре да престанат да говорят за подвизите на Чарли.

След като господин Дж. Л. Б. Матекони се върна към работата си, маа Рамотсве проведе няколко разговора по телефона, а после се обърна към маа Макутси и направо я попита какво трябва да направят според нея.

— Трябва ли да си правим труда да разберем нещо за тази жена?
— попита тя. — Дали изобщо е наша работа?

Маа Макутси явно се замисли.

— Чарли е млад човек — отвърна. — Той сам носи отговорност за себе си. Не можем да му казваме какво да прави.

Маа Рамотсве се съгласи, че това е така, но попита:

— Добре де, какво трябва да направи някой, като по-възрастен човек, ако види, че един младеж се кани да допусне голяма грешка или да свърши нещо лошо? Дали има право да каже нещо? Или трябва просто да стои настрана и да остави каквото има да става — да става?

Маа Макутси се замисли за миг над въпроса.

— Ако аз се канех да направя нещо глупаво, ама много глупаво, ти щеше ли да ми кажеш, маа?

— Щях да ти кажа — рече маа Рамотсве. — Щях да ти кажа и да се надявам да не го направиш.

— Е, тогава не трябва ли да кажем на Чарли да внимава? Не трябва ли точно това да направим?

Маа Рамотсве изпитваше големи съмнения дали Чарли би приел съвет по въпрос, засягащ жена, но си помисли, че може би трябва да опитат.

— Може да пробваме да поговорим с него за това — каза тя. — Но нали не разполагаме с кой знае каква информация? Не знаем нищо за тази жена, освен че има мерcedes. А това не е никак достатъчно. Не можеш да предупредиш някого, ако знаеш само това. Не можеш да му кажеш: недей да си имаш работа с разни жени, които карат мерcedes! Не можеш да му кажеш това, нали, маа?

— Е, не и според някои — рече маа Макутси с игриво пламъче в очите.

— Но аз смятам, че трябва да научим малко повече — каза маа Рамотсве.

— Тогава го попитай. Нали точно така работим в „Дамска детективска агенция №1“? Нали просто питаме хората, ако искаме да разберем нещо?

Маа Рамотсве бе принудена да признае правотата на тези думи. Ако някой ден напишеше книга, подобна на „Принципи на работата на частния детектив“, тя щеше да добави някои неща към съветите на Кловис Андерсън. Той предлагаше всевъзможни хитри начини за

установяване на фактите — следене на хора, претърсване на това, което изхвърлят на боклука, наблюдение на онези, с които те общуват и т.н., — но нищо не казваше за метода да ги попиташ направо, очи в очи. А често това беше най-добрият начин да получиш информация и в нейната книга, ако изобщо я напишеше някой ден „Работата на частния детектив, предназначена за жени“ би могло да бъде добро заглавие, тя щеше горещо да препоръча този пряк метод. В края на краищата, той беше свършил отлична работа в много от нейните случаи и вероятно и в този можеше да го използва.

Тя се изправи зад бюрото и тръгна към сервиза, последвана от маа Макутси. Господин Дж. Л. Б. Матекони работеше върху кола, паркирана отвън, а собственикът ѝ стоеше нервно до него. Вътре в сервиза, под хидравличната рампа, на която беше вдигната голяма червена кола, Чарли и по-младия чирак зяпаха окачването на колата.

— Е — поде уж небрежно маа Рамотсве, — значи ще поправяте окачването на тази кола, така ли? Шофьорът ще ви бъде много благодарен. След като свършите, няма да усеща така бабуните по пътя.

Чарли отмести поглед от колата и се усмихна на маа Рамотсве.

— Точно така, маа. Ще направим това окачване толкова гладко и плавно, че шофьорът ще си мисли, че се вози на облак.

— Много си умен — каза маа Рамотсве.

— Точно така — потвърди Чарли. — Умен съм.

Маа Рамотсве погледна към маа Макутси, която си прехапа устната. Понякога беше много трудно човек да се държи възпитано и любезно, като си има работа с тези момчета. Толкова лесно щеше да е да бъдеш саркастичен, но бедата бе в това, че те не разбираха сарказма, беше си чисто хабене на усилия.

— Ние те видяхме вчера следобед, Чарли — рече тя безгрижно. — Видяхме те да се качваш в една лъскава кола. Явно напоследък си си намерил много шикозни приятели.

Чиракът се засмя.

— Много шикозни — повтори той. — Да, права си, маа. Имам си много шикозни приятели. Ха! Ти ме мислиш за кръгла нула, но аз си имам приятели, които не смятат така.

— Никога не съм те мислила за кръгла нула — възрази маа Рамотсве. — Нямах право да говориш така.

Чарли погледна по-младия чирак за подкрепа, но не я получи.

— Добре де — каза той. — Може би не мислиш така. Но аз ти казвам, маа, животът ми ще се промени. Ще се промени съвсем скоро и тогава...

Те го чакаха да си довърши изречението, но той не го направи.

— Ще се ожениш ли? — предположи маа Макутси. — Това е чудесна новина! Женитбата винаги е голяма промяна за хората.

— Ха! — възкликна чиракът. — Кой е споменал женитба? Не, няма да се женя.

Маа Рамотсве пое дълбоко дъх. Беше дошъл моментът да говори направо и да види какъв отговор ще предизвика.

— Да не би да е така, защото приятелката ти, богаташката, вече е омъжена? Така ли е, Чарли?

В мига, в който изрече въпроса, тя разбра, че интуицията не я е излъгала. Нямаше нужда Чарли да им казва каквото и да било друго. Начинът, по който се изправи рязко и си удари главата в пода на колата, ясно показва, че въпросът не се нуждае от отговор. Вече го беше получила.

Вечерта маа Рамотсве се погрижи двамата с господин Дж. Л. Б. Матекони да се приберат в къщата на „Зебра драйв“ доста преди пет часа, нещо, което изглежда ставаше все по-трудно. И двамата бяха доста заети в работата си — тя като частен детектив, чиито услуги се търсеха все повече, а той — като един от най-добрите автомонтъори в цяла Ботсуана. И двамата бяха достигнали до положението си благодарение на усърден труд и строго придържане към определени принципи. За маа Рамотсве водещият принцип в работата ѝ беше почтеността. Понякога бе необходимо да прибегне до дребно заблуждение — но никога със злоумисъл, — за да стигне до истината, но човек никога не бива да прави това с клиент. Дългът пред клиента диктува той никога да не бъде подвеждан: ако истината е неудобна или болезнена, има начини тя да бъде поднесена внимателно. Често бе достатъчно да накараш клиента сам да си направи заключенията, а ти само да му помогнеш, като му посочиш нещата, които би могъл и сам да открие, стига да е готов да се изправи срещу тях.

Разбира се, успехът на маа Рамотсве се дължеше и на много други неща. Друга причина за нейната популярност беше склонността ѝ да проявява разбиране и съчувствие. Хората казваха, че можеш да

споделиш всичко, ама съвсем всичко с маа Рамотсве и тя никога няма да те гълчи или да клати глава укорително (стига да не си безочлив и нагъл; това тя никога не търпеше). Ето защо хората можеха да отидат при нея и да ѝ разкажат откровено къде бяха сбъркали, да споделят нещата, заради които бяха изпаднали в затруднение, а тя правеше всичко възможно, за да ги измъкне от положението, в което бяха попаднали заради своя егоизъм или глупостта си. Един мъж можеше да отиде в кантората на маа Рамотсве и да ѝ признае, че е изневерявал на жена си, и тя нямаше да свие уста неодобрително или да мърмори нещо под сурдинка, а щеше да му рече: „Сигурна съм, че съжелявате, раа. Знам колко е труден животът на мъжете, с всичките Ви слабости“. И това успокояваше мъжете, без обаче да създава у тях впечатлението, че тя поощрява делата им. И след като чуеше признанието, често маа Рамотсве проявяваше изключителна изобретателност при намирането на решение, като обикновено нейните решения избягваха причиняването на твърде много болка. Сякаш способността ѝ да прощава бе заразна. Съперници и врагове, впримчени в безсмислени вражди, откриваха, че маа Рамотсве стига до решение, при което всички запазват гордостта и достойнството си.

— Всички сме хора — казваше тя. — И особено мъжете. Не бива да се срамуват.

А що се отнася до репутацията на господин Матекони, тя също се градеше върху най-обикновената и видима с просто око човешка добродетел — почтеността. Господин Дж. Л. В. Матекони никога не взимаше прекалено скъпо и никога не позволяваше от сервиза му да си тръгне кола, по която е работено немарливо (а това ставаше повод за чести конфликти с нескопосните му чираци, които работеха през пръсти. „Тези момчета ще ме вкарат в гроба без време — казваше той, клатейки глава. — Скоро сервизът ще се казва «Тлоквенг роуд лейт моторс»^[1]: собственост на покойния господин Дж. Л. В. Матекони“).

Не кой да е, а самият британски Върховен комисар, който шофираше красив рейндж роувър, бе сред хората, които оценяваха качествата на господин Дж. Л. В. Матекони. Той, както своя предшественик на този пост, поверяваше автомобилите си на грижите на господин Дж. Л. В. Матекони, докато другите дипломати караха своите в големи и лъскави сервизи. Но първият британски Върховен комисар, който стана клиент на „Тлоквенг роуд спииди моторс“, беше

отличен познавач на хората и веднага разбра, че е направил изключително откритие, когато се отби само за да зареди бензин, а господин Дж. Л. Б. Матекони, без да го молят за това, регулира нещо в двигателя. Промяна в тембъра на двигателя бе сигнализираща на господин Дж. Л. Б. Матекони, че се задава проблем, и той го беше неутрализиращ веднага, при това, без да поиска пари. Това сложи началото на дълго сътрудничество, при което безупречно поддържаната дипломатическа кола минаваше на редовни прегледи в „Тлоквенг роуд спийди моторс“.

И по същия начин, по който маа Рамотсве проявяваше такт при съобщаването на деликатни вести, господин Дж. Л. Б. Матекони имаше дарбата да съобщи лошите новини за една кола така, че собственикът ѝ да не се почувства твърде зле. Той беше виждал как някои автомонтьори клатят глави, докато оглеждат двигателя — дори когато собственикът стои до тях. А като чирак и самият той беше работил с един автомонтьор, учил в Германия, който просто сочеше двигателя и викаше: „Капут!“.

Но в никакъв случай не бива така да съобщиш на клиента, че нещата не са розови, и господин Дж. Л. Б. Матекони се питаше дали немските лекари постъпват по същия начин с пациентите си, дали клатят глави и викат: „Капут!“ Най-вероятно не.

Той имаше далеч по-деликатен маниер. Ако се очертаваше някой ремонт да е прекалено скъп, понякога той предлагаше на клиента стол, преди да му съобщи колко ще струва. А ако вече просто нямаше какво да се направи, той започваше разговора с клиента, като му казваше, че животът на всичко е ограничен, и на обувките, и на колите, и на самия човек. По този начин кончината на един автомобил можеше да се възприеме от клиента като нещо неизбежно. Ала господин Дж. Л. Б. Матекони разбираше, че може хората да са силно привързани към своите коли, както сам се беше убедил от опита си с маа Потоквани, управителката на Фермата на сираците, и със самата маа Рамотсве. Фермата на сираците имаше стар минибус, който маа Потоквани бе успяла да го убеди да поддържа (безплатно). Този минибус трябваше да бъде заменен още преди много време, също като водната помпа във Фермата на сираците. Маа Потоквани не беше особено емоционално привързана към минибуса, но не ѝ се щеше да харчи пари, ако може да го избегне. Той неведнъж бе изтъквал пред нея, че някой ден окачването на минибуса ще трябва да се смени, както и спирачната

система, електрическата система и няколко от панелите на пода. Беше й натяквал колко е опасно, ако тези панели бъдат проядени от ръжда; някое сираче можеше да падне направо на пътя, и какво щяха да кажат хората тогава? Няма да се случи, отговаряше му тя. Няма да позволим да се случи.

В случая с маа Рамотсве нейната привързаност към бялото микробусче имаше по-скоро по емоционални, отколкото финансови причини. Тя го беше купила, когато за пръв път бе пристигнала в Габороне, и то й беше служило вярно през всичките тези години. Не беше кой знае колко бързо, нито особено удобно; окачването отдавна не беше в отлично състояние, особено от страната на шофьора, най-вече по причина на традиционното телосложение на маа Рамотсве, което подлагаше чарковете на известен натиск. Освен това двигателят имаше склонността да се разнебитва съвсем скоро, след като господин Дж. Л. Б. Матекони поработеше по него, а това караше белия микробус да хърка и да се дави от време на време. Ако питаш маа Рамотсве обаче, това бяха дребни проблеми: стига белият микробус да можеше да я кара насам-натам и стига да не се разваляше твърде често, тя отказваше да се раздели с него. Мислеше за него като за приятел и верен съюзник на този свят, съюзник, комуто тя дължеше лоялност.

Именно заради професионалната репутация, която си бяха спечелили, маа Рамотсве и господин Дж. Л. Б. Матекони бяха доста по-заети, отколкото би им се искало. Ето защо не без удоволствие маа Рамотсве успя тази вечер да извоюва една пролука между пет и шест часа, в която двамата да поседят на верандата, да се разходят из градината и да изпият чаша ройбос. Тя искаше да направи това не само за да даде възможност на господин Дж. Л. Б. Матекони да се разтовари по нейно мнение той работеше прекалено усилено, но и понеже искаше да прекара с него известно време, за да поговорят насаме, без да ги слушат маа Макутси, чираците и дори Мотолели и Пусо.

Те седяха един до друг на верандата, хванали в ръка чашите чай. Небето, с цвета, който добива към края на деня — умореното синьо на късния следобед — бе необятно и празно. Нежните лъчи на следобедното слънце падаха милостиво върху листата на акациите, които растяха тук-там из градината, сякаш битката между жегата и живота, между огненочервеното и зеленото, беше временно прекратена.

— Много съм щастлива, че може просто да поседим тук — каза маа Рамотсве. — Напоследък през цялото време само работим и работим. Трябва да внимаваме да не стане така, че от много работа да забравяме да поседим и да поговорим за нещата.

— Права си, маа — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Но е много трудно, нали? Няма как да кажеш на хората: вървете си, не можем да ви помогнем. И аз не мога да кажа: не мога да ви поправя колата. Няма начин.

Маа Рамотсве кимна. Разбира се, той имаше право. Никой от тях не можеше да си позволява да отпраща хората, независимо колко беше зает. Но къде се криеше решението? Трябваше ли да позволят фирмите им да се разраснат? Това беше един от въпросите, по който тя искаше да поговори с него — както и за щекотливия проблем с Чарли и по-възрастната жена.

— Вероятно бихме могли да разширим предприятията си — осмели се да каже тя. — Ти би могъл да наемеш още един автомонтьор, който да ти помага, а и аз да си взема помощник.

Господин Дж. Л. Б. Матекони остави чашата и я погледна.

— Не бихме могли да направим това — каза той. — Ние въртим малки фирми. Ако позволим фирмите да станат прекалено големи, тогава ще ни спхождат много главоболия. Главоболия, главоболия — през цялото време.

— Но ако имаш прекалено много работа, пак ще имаш главоболие — каза меко маа Рамотсве. — И какъв е смисълът да работиш прекалено много? Според мен имаме достатъчно пари. Не ни трябва да сме богати. Другите да стават богати, ако искат. Ние сме щастливи и така.

Господин Дж. Л. Б. Матекони не се съмняваше, че са щастливи, но възрази, че няма да е щастлив, ако трябва да връща хората или да си върши работата как да е.

— Не мога да работя набързо и немарливо — каза той. — Рано или късно човек си плаща за това. Най-лошото нещо, което може да види един автомонтьор, е колата, за която се грижи, да седи развалена на сред пътя. Такъв монтьор трябва да си скрие лицето. Аз не бих могъл да живея така.

— Добре — каза маа Рамотсве. — Вероятно може да вземеш още един чирак. Но този път кадърен. Или пък да си намериш помощник-

монтър, човек, който има квалификация.

— Откъде да знам дали ще го бива за работата? — попита господин Дж. Л. Б. Матекони. — Не мога ей така да наема първия човек, който влезе в сервиза.

Маа Рамотсве му обясни, че има начини да избегне това. Биха могли да проверят препоръките, които кандидатът представи, или пък да наемат някого временно, като му кажат, че евентуално ще го одобрят накрая. Господин Дж. Л. Б. Матекони изслуша предложенията й, но явно бе уклончив. И тогава маа Рамотсве смени темата на разговора; през деня й беше хрумнала една идея и тя искаше да я сподели с него.

— Разбира се — поде тя, — може да наемем някой, който през част от времето да работи за теб, а през другата част — за мен. Защо пък да няма човек, когото да обучиш да върши елементарни задачи в сервиза — да сменя масло например, а в същото време да може да извършва проучвания за агенцията. Не детектив, а просто човек, който да поеме част от товара, така че да облекчи маа Макутси и мен. Напоследък като че ли имаме твърде много работа и това би помогнало.

За миг господин Дж. Л. Б. Матекони не каза нищо. Но явно не бе против идеята по принцип и затова маа Рамотсве продължи.

— Аз срещнах един човек, който си търсеше работа — каза тя. — Ще ми се да го изпробваме. Може да го вземем за един месец и да видим дали ще се справи. Ако го бива, може би ще помогне и на двама ни.

— Кой е този човек? — попита господин Дж. Л. Б. Матекони. — Знаеш ли нещо за него?

— Един човек, с когото се сблъсках — каза маа Рамотсве и след това се засмя. — Или по-скоро щях да се сблъскам, ако той не беше завил с колелото си.

Господин Дж. Л. Б. Матекони въздъхна.

— Няма нужда да му даваш работа само защото едва не си го бутнала. Това не е нужно.

— Знам. И не това е причината.

Господин Дж. Л. Б. Матекони вдигна чашата и допи чая си.

— А знаеш ли изобщо нещо за него? — попита той. — Каква е била последната му работа? Защо я е изгубил?

Маа Рамотсве помисли внимателно. Тя не можеше да излъже мъжа си, но осъзнаваше, че ако му разкрие, че онзи човек е бил в затвора, той надали щеше да се съгласи да го вземе на работа. И тогава те щяха да постъпят като всички останали, които отказваха да му дадат работа заради миналото му. Ами че така той никога нямаше да си намери работа.

— Не знам какво точно се е случило — успя да избегне лъжата. — Но ще го помоля сам да поговори с тебе. Така той ще ти обясни.

Мина известно време, преди господин Дж. Л. Б. Матекони да отговори, но след като помълча малко и явно размисли сериозно над въпроса, той се съгласи да поговори с мъжа, когато той дойде да прибере колелото си. А маа Рамотсве искаше само това. Сега, след като допиха чая си, тя реши, че може да се поразходят из градината под последните следобедни лъчи и да поговорят за другия проблем, който трябваше да се реши — проблемът Чарли.

[1] „Покойните автомобили от Глоквенг роуд“. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

НЕЩАСТИЕ С ЧАЯ... И ОЩЕ ПО-ЛОШИ СЪБИТИЯ

На следващата сутрин в „Дамска детективска агенция № 1“ ги чакаше необичайно голяма купчина писма. Кореспонденцията и на двете фирми се отваряше в кантората, като маа Рамотсве обикновено се оправяше с писмата, адресирани до агенцията, а маа Макутси преглеждаше писмата до сервиза. Политиката им диктуваше да отговарят веднага на всичко и често това отнемаше по-голямата част от преди обема. Хората пишеха до „Дамска детективска агенция № 1“ заради всевъзможни неща и с какви ли не невероятни молби. Някой от тях си мислеха, че агенцията е към полицията и отправяха обвинения едни срещу други, обикновено анонимни. И тази сутрин имаше едно такова писмо.

Скъпа маа Рамотсве — пишеше в него, — видях една статия за Вас в „Ботсуана дейли нюз“. Там се казваше, че Вашата агенция е единствената дамска детективска агенция в Ботсуана. Мъжете няма да поискат да се занимават с такова нещо, затова пиша на Вас. Искам да насоча вниманието Ви към нещо, което се случва в нашето село. Не можех да поговоря за това нещо с никой тук, понеже мнозина не биха ми повярвали и само биха казали, че лъжа и се опитвам да създават неприятности. Искам да се оплача от някои учители в училището. Те непрекъснато пият и водят ученички по баровете, където им дават силен алкохол и ги карат да танцуват с тях. С очите си съм виждала това много пъти и мисля, че полицията трябва да се намеси. Но тукашните полицаи също ходят да танцуват в тези барове. Затова, моля Ви, направете нещо по въпроса. Не мога да

напиша истинското си име и адрес, защото знам, че ако чуят за това, те ще ме заплашват. Аз съм едно от тези момичета. Именно затова знам за всичко това. Моля Ви, направете нещо.

Маа Рамотсве зачете на глас писмото пред маа Макутси, която остави настрана сметката за резервни части, с която се занимаваше, и я изслуша внимателно.

— Е, маа? — каза маа Рамотсве, след като свърши. — Какво ще направим по въпроса?

— За кое село става дума? — попита маа Макутси. — Можем да го предадем на някой, на началника на областната полиция или някой друг като него.

Маа Рамотсве препрочете отново някои пасажки и въздъхна:

— Няма адрес — каза тя. — Това момиче не ни е казало откъде пише.

— Ами пощенското клеймо? — попита маа Макутси.

— Нищо не се разбира — каза маа Рамотсве. — Много е размазано. Може да е всяко място. Може да е близо като Гантси, а може и да е някое далечно село. Нищо не можем да направим. Нищо.

Двете се загледаха в простичко написаното писмо, което маа Рамотсве държеше. Листът съдържаше огромна тревога.

— Сигурна съм, че всичко това е истина — каза маа Рамотсве, пускайки с неохота писмото в кошчето за боклук. — Сигурна съм, че това наистина се случва. Чувала съм колко лошо се държат някои учители в днешно време. Те са забравили какво е да бъдеш учител. Забравили са, че трябва да бъдат достойни за уважение.

Маа Макутси беше съгласна с това, но по нейно мнение нещата не свършваха дотук. Може учителите наистина да бяха започнали да се държат зле, както всички останали, но това не беше изцяло по тяхна вина. Те трябваше да се справят с деца, на които абсолютно липсваха първите седем години, а в подобни обстоятелства е трудно учителите да поддържат дисциплина.

— Невинаги учителите са виновни, маа Рамотсве — каза тя. — В днешно време децата са много лоши.

Те постояха за миг, без да кажат нищо. Нямахме какво друго да сторят, освен да изхвърлят писмото, но така не им стана по-леко. Това момиче — където и да беше, което и да беше — щеше да търси справедливост, възстановяване на равновесието между добро и зло, а молбите ѝ щяха да си остават нечути.

Маа Рамотсве погледна следващото писмо на бюрото и взе ножа за писма.

— Понякога работата ни не е много лесна, нали? — каза тя.

Маа Макутси разтвори ръце в жест на безпомощност.

— Не, маа, не е лесна.

— Но ние продължаваме напред, нали? — каза маа Рамотсве, вече по-ведро. — Понякога можем да помогнем на някой друг. Това е важно. Това прави работата ни добра работа.

— Да — съгласи се маа Макутси. — Точно така е. И ти ми помогна, маа. Винаги ще помня това.

Маа Рамотсве я погледна с изненада.

— Не мисля така, маа. Ти сама си помогна.

Маа Макутси поклати глава.

— Не, именно ти ми помогна. Ти ми даде тази работа и не ме уволни, когато не изкарвахме никакви пари. Помниш ли това време? Помниш ли как почти нямахме клиенти, но ти каза, че това няма значение и мога да остана на работа? Тогавя аз си мислех, че ще остана без работа, но ти беше толкова мила с мен и дори ме повиши. Точно така направи.

— Ти го заслужаваше — каза скромно маа Рамотсве.

— Никога няма да забравя — каза маа Макутси. — И никога няма да забравя колко мила беше с мен, когато повикаха брат ми на небето.

— Ти прояви доброта към брат си — каза нежно маа Рамотсве. — Видях какво направи за него. Той не би могъл и да мечтае за по-добра сестра. А сега вече е намерил покой.

Маа Макутси не каза нищо. Тя сведе поглед към бюрото, свали големите си кръгли очила и ги излъска с вехтата дантелена кърпичка, която винаги носеше. Маа Рамотсве ѝ хвърли бърз поглед, а след това взе следващото писмо почна да го разпечатва.

— Прилича ми на сметка — каза с делови тон.

Когато дойде време за предобедния чай, вече бяха отговорили на почти всички писма и бяха сортирали всички сметки, както тези за плащане, така и тези, с които получаваха пари.

— Тази сутрин върви доста бързо — каза маа Рамотсве, като си погледна часовника. — Готова съм за чая.

Маа Макутси се съгласи. Ако се заседеше зад бюрото си твърде дълго, тя имаше лека склонност да се схваща — затова сега се изправи и за миг се залюля наляво и надясно, изпъвайки ръце нагоре и надолу. След това се обърна, за да вземе чайника си от полицата зад бюрото.

Маа Рамотсве рязко вдигна глава, като чу възклицанието ѝ.

— Новият ми чайник! — извика маа Макутси. — Виждала ли си моя чайник?

— Беше на полицата — каза маа Рамотсве. — До папките.

— Вече не е там — рече маа Макутси. — Някой го е откраднал.

— Но кой би го откраднал? — попита маа Рамотсве. — Никой не е влизал тук, откакто си тръгнахме миналия път и заключихме.

— Е, къде е тогава? — попита помощничката ѝ. — Чайниците нямат крака. Ако не е тук, значи някой го е взел.

Маа Рамотсве се почеса по главата.

— Може би господин Дж. Л. Б. Матекони го е взел, за да си запари чай. Тази сутрин той е дошъл много рано, преди мен. Сигурно така е станало.

Маа Макутси помисли над това. Струваше ѝ се възможно господин Дж. Л. Б. Матекони да е взел чайника, но не и вероятно. Ако е искал да си направи чай, несъмнено би използвал обикновения чайник, който използваше маа Рамотсве. А освен това тя не помнеше някога да го е виждала сам да си прави чая, още един довод, който говореше колко невероятно е това обяснение.

През това време маа Рамотсве стана от стола си и се отправи към вратата.

— Да идем да го попитаме — каза тя. — Сигурна съм, че ще изскочи отнякъде. Чайниците не изчезват току-така.

Маа Макутси тръгна след нея към работилницата на сервиза. Господин Дж. Л. Б. Матекони стоеше в дъното заедно с двамата си чираци. Държеше в ръка чарк от някакъв двигател и сочеше нещо на

двамата младежи, които го наблюдаваха с интерес. Щом двете жени влязоха в сервиза, той погледна към тях.

— Виждал ли си... — започна маа Рамотсве, но изведнъж спря. В същия този миг двете с маа Макутси видяха чайника, сложен върху един обърнат с дъното нагоре варел.

Маа Макутси се усмихна с облекчение.

— Ето го — каза тя. — Явно господин Дж. Л. Б. Матекони си е правил чай, както ти каза.

Тя отиде до варела, взе чайника, но мигом го остави обратно. Както я гледаше, маа Рамотсве веднага разбра, че нещо не е както трябва. Тя бързо се приближи към помощничката си, която, онемяла от сливане, надничаше във вътрешността на чайника.

— Дизелово гориво — промърмори маа Макутси. — Някой го е напълнил с нефта.

Маа Рамотсве се наведе и подуши чайника. Силната миризма на нефта, която не можеше да се сбърка с нищо друго, я удари в носа.

— Ох! — възкликна тя. — Кой е направил това? Кой е направил това?

Тя се обърна и изгледа тримата мъже. Те стояха на място, като двама от тях явно бяха объркани, а третият беше свел засрамено поглед към гащеризона си.

— Чарли! — извика маа Рамотсве. — Веднага ела тук! Веднага!

Чарли се затътри към нея, придружен от господин Дж. Л. Б. Матекони.

— Каква е тая работа? — попита господин Дж. Л. Б. Матекони, докато бършеше ръцете си с марля. — За какво е цялата тази врява?

— Той е налял нефта в новия ми чайник — изплака маа Макутси. — Защо го е направил?

Чарли се обади и гласът му звучеше оправдателно.

— Източвах един резервоар — обясни той. — Нямахше къде да изсипя горивото. Намерих това нещо в офиса и то беше празно. Рекох да го използвам. Не се тревожи, ще го измия.

— Не виждаш ли, че е чайник? — сопна му се маа Рамотсве. — Това поне не виждаш ли?

— Не е обикновен чайник — изрепчи й се Чарли. — Чайникът, който използваме, не изглежда така.

— Понеже това е моят нов чайник — прекъсна го маа Макутси.
— Ама че си глупак. По-глупав си от крава.

Чарли се наежи от обидата.

— Не ме наричай глупак, маа. Само защото ти имаш деветдесет процента.

— Деветдесет и седем процента — извика маа Макутси. — Дори това не си запомнил както трябва. Глупав си като глиган.

— Тя не бива да ми вика глиган — възрази Чарли пред господин Дж. Л. Б. Матекони. — Шефе, не бива да позволяваш на тая глупава жена да ми вика глиган. Тя е глиган. Глиган с големи кръгли очила.

Господин Дж. Л. Б. Матекони размаха показалец.

— Не бива да говориш така, Чарли. В случая ти си този, който е сгрешил. Ти си сипал нафта в новия чайник на маа Макутси. А това не е много умно.

Чарли пое дълбоко дъх. Очите му бяха широко отворени, а ноздрите му — разширени. Явно беше, че е много ядосан.

— Може да съм глупав — каза той. — Но не съм достатъчно глупав, за да продължавам да стоя в тоя безполезен сервиз. Дотука бях, шефе. Напускам. Веднага.

Господин Дж. Л. Б. Матекони хвана ръката на чирака си над лакътя, опитвайки се да го успокои, но той се отскубна.

— Но какво ще стане с чиракуването? — попита кротко майсторът. — Не можеш да го зарежеш.

— Не мога ли? — рече Чарли. — Ще видиш. Аз не съм роб, шефе. Аз съм свободен мотсуана. Мога да си тръгна, когато поискам. Сега за мен се грижи една приятелка. Имам си богата приятелка. И мерцедес имам, нали ме видяхте в него? Вече не ми се налага да работя.

Той се обърна и започна да разкопчава гащеризона си. После го съблече и го захвърли в едно мазно петно на пода.

— Не можеш да си тръгнеш — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Нека да поговорим за това.

— Не, няма да говоря — отсече Чарли. — Стига ми толкова да се отнасят с мен като с куче. Отсега нататък ще живея по-добре.

Всичко се случваше толкова неочаквано и така драматично, че беше трудно човек да го проумее. Но след няколко минути, докато гледаха как Чарли бързо крачи към града, те осъзнаха, че е станало

нещо сериозно и може би непоправимо. Виждаха пред себе си съсипването на една кариера; погубването на един живот.

С мрачно изражение господин Дж. Л. Б. Матекони седеше на стола за клиентите в кантората на „Дамска детективска агенция №1“, подпрял върху длани главата си.

— Винаги толкова съм се старал с този младеж — каза той на маа Рамотсве и маа Макутси. — Наистина. От две години е при мен и аз направих какво ли не, за да го направя добър автомонтъор. А ето какво стана.

— Не си ти виновен, господин Дж. Л. Б. Матекони — каза му окуражително маа Рамотсве. — Знаем какво си направил. Ние бяхме свидетели, нали маа Макутси?

Маа Макутси кимна енергично. Тя бе особено шокирана от избухването на чирака и се питаше дали в очите на господин Дж. Л. Б. Матекони и маа Рамотсве тя не бе виновницата за неочакваната оставка и тръгването на чирака. Може би нямаше право да си изпуска нервите с Чарли, тя съжеляваше за това, но в същото време не можеше да си затвори очите за проблема с новия чайник и позорната му употреба като съд за нафта. Тя се чудеше дали изобщо ще успее да премахне миризмата на нафта, а чаят беше такава деликатна субстанция — и най-малкото замърсяване може да съсипе вкуса му. Веднъж ѝ бяха налели чай от термос, обикновено използван за кафе, и тя помнеше колко дълго усещаше в устата си острият объркващ вкус. Но нямаше така да се развика на чирака, ако беше предполагала, че ще се стигне до това — сервизът не би могъл да си позволи загубата на чифт работни ръце, още по-малко пък чифт обучени ръце, ако изобщо ръцете на Чарли можеха да бъдат наречени така.

— Много съжелявам — каза тя тихо. — Не биваше така да му се сопвам. Съжелявам. Не мислех, че ще побегне.

Маа Рамотсве вдигна ръка, за да я спре.

— Няма нужда да се извиняваш, маа — каза тя категорично. — Самият Чарли те нарече глиган. Нямаше право да говори така. Аз няма да позволя на никого да нарича „глиган“ помощник-детектива на „Дамска детективска агенция №1“.

Тя погледна господин Дж. Л. Б. Матекони, сякаш го предизвикваше да се застъпи за онзи, който не заслужаваше никаква защита. Вярно беше, че маа Макутси първа бе хвърлила обида, но това стана едва след като бе сериозно предизвикана. Ако Чарли се беше извинил за съсипването на чайника, маа Макутси за нищо на света нямаше да му отвърне така невъздържано.

Както стана ясно, господин Дж. Л. В. Матекони мислеше по същия начин.

— Маа Макутси няма никаква вина — каза той. — Просто не беше тя виновна. Тоя младеж отдавна си го просеше. Нали съвсем наскоро ти ми каза за онази негова жена? Аз бях глупак и не поговорих с него твърдо. И ето — сега е решил, че може да зареже всичко, защото богаташката му върви по петите с нейния мерцедес. Боже! Тези коли носят вина за толкова неща.

Маа Рамотсве кимна енергично в знак на съгласие.

— Точно така е, раа. Няма съмнение. Според мен те завъртат главите на хората. Точно това правят.

— И жените завъртат главите — продължи господин Дж. Л. Б. Матекони. — Жените завъртат главите на младите и ги карат да правят глупости.

За кратко настъпи мълчание. Маа Макутси се канеше да каже нещо, но накрая реши да замълчи. Може да се спори, мислеше си тя, дали жените завъртат главите на мъжете повече, отколкото мъжете завъртат главите на жените. Според нея отговорността в това отношение беше поравно. Но не беше време да се впуска в спор по този въпрос.

— Е, какво ще правим сега? — попита господин Дж. Л. Б. Матекони. — Дали довечера да не отида при него и да се опитам да поговоря? Да видя дали мога да го убедя да се върне обратно?

Маа Рамотсве помисли над предложението. Ако господин Дж. Л. Б. Матекони се опиташе да убеди чирака да се върне, можеше да се получи, но в същото време това щеше да се отрази ужасно на поведението му в бъдеще. Не беше правилно един работодател така да търчи подир подчинения си; това би значело младежът да може да си придава важност в бъдеще, защото е сигурен, че във всяка ситуация може да се отърве безнаказано. Освен това щеше да остане с убеждението, че е бил прав, а маа Макутси не е имала право, което

просто не беше честно. Не, помисли си тя, ако Чарли щеше да се връща, това трябваше да стане по негова собствена молба, при това най-добре съпътствана от надлежно извинение към маа Макутси не само за това, че я нарече „глиган“, но и за това, че съсипа чайника ѝ. Всъщност вероятно той беше длъжен да ѝ купи нов чайник, но те нямаше да наблягат на тази страна на въпроса при настоящите деликатни обстоятелства. Едно извинение щеше да е достатъчно.

Тя погледна в очите господин Дж. Л. Б. Матекони.

— Според мен това не е добра идея — каза. — Ти си шефът, а той е младеж, който е избягал от работа, след като се е държал невъзпитано със служителка, на която е подчинен. Нали няма да изглежда добре, ако шефът хукне да гони младежа и да го моли да се върне? Не, той би трябвало да получи разрешение да се върне, но само ако каже, че съжалява.

Господин Дж. Л. Б. Матекони явно се отказа от идеята си.

— Да — каза той. — Права си. Но какво ще правим тук? Какво ще стане, ако той не се върне? В сервиза има работа за трима души, въпреки че неговата работа си имаше кусури. Ще ни бъде тежко без него.

— Знам това, раа — каза маа Рамотсве. — Точно затова ни трябва план в две части. Винаги е добра идея да имаш план в две части.

Маа Макутси и господин Дж. Л. Б. Матекони я погледнаха в очакване. Именно това беше маа Рамотсве, която те ценяха: жената, която беше съвсем наясно какво ще се прави. Те изобщо не се съмняваха, че тя ще реши проблема, и сега искаха единствено да чуят как ще го стори. Идеята за план в две части звучеше доста внушително.

Сякаш самата им вяра в нея вдъхна на маа Рамотсве необходимата увереност. Тя се облегна на стола си и се усмихна, докато излагаше плана в общи линии.

— Първата част — започна тя — е веднага да отидем в Тлоквенг и да доведем мъжа, чието колело се счупи. Може да му предложим да работи тук, както вече говорих с тебе, господин Дж. Л. Б. Матекони. По този начин този мъж може да почне да върши всичката черна работа в гаража, все едно е чирак в първия ден от чиракуването. Аз мисля, че той ще е добър работник. Разбира се, няма да е истински

чирак, но младият приятел на Чарли ще си помисли, че е. Тоест вестта за това ще стигне мигом до Чарли, вестта, че сме му намерили заместник. Сигурна съм, че това ще го поразтърси.

Като чу това, маа Макутси ахна доволна.

— Това ще го научи да не си сваля гащеризона и да го хвърля в мазни локви — каза тя ликуваща.

Маа Рамотсве я погледна с неодобрение и тя сведе поглед.

— Втората част от плана — продължи маа Рамотсве — е да разберем повече за жената, с която се среща Чарли, и след това да видим как да му помогнем да се опомни. Сигурна съм, че тя е омъжена. А ако е така, значи съществува съпруг и може би той е платил скъпия сребрист мерцедес. Как мислите, дали мъже, които плащат за такива коли, ще са доволни, ако ги карат разни младежи, които се виждат с жените им? Съмнявам се. Ето защо трябва само да разберем къде е този мъж и да се погрижим той да научи какво става. А след това ще оставим нещата да се развият от само себе си и според мен за нула време Чарли ще потропа на вратата и ще ни моли да забравим всичко, което е казал за сервиза.

— И за мен — добави маа Макутси.

— Да — каза маа Рамотсве. — И за теб също.

Маа Макутси се почувства окуражена.

— А няма ли да помогне, ако господин Дж. Л. Б. Матекони го натупа? — попита тя. — Само малко. Няма ли това да помогне да се държи по-добре в бъдеще?

Двамата я погледнаха: маа Рамотсве удивена, а господин Дж. Л. Б. Матекони — разтревожен.

— Това време отмина — каза маа Рамотсве. — Подобно нещо вече не е възможно, маа.

— Жалко — рече маа Макутси.

ОСМА ГЛАВА

В АКАДЕМИЯТА ЗА ТАНЦ И ДВИЖЕНИЕ

Сега, след като неочакваният и неприятен скандал бе последван от вдъхващ надежда план за действие, всички се чувстваха много по-добре. Маа Макутси беше особено доволна, че вечерта може да си тръгне, без да ѝ тежат тревога и вина за случилото се. Защото същата тази вечер тя щеше да се впусне в едно ново и вълнуващо начинание — най-важното нещо, което бе правила, откакто основа „Школата по машинопис за мъже Калахари“. Но за разлика от школата по машинопис тук тя нямаше да работи, което бе едно приятно разнообразие. Понеже откакто се помнеше животът ѝ беше все работа и работа: като малка неуморно въртеше у дома цялата къщна работа; всяка сутрин изминаваше пеша шест мили до училището и шест мили обратно, за да се изучи; а след това, след като получи огромния шанс да постъпи в Ботсуанския колеж за секретарки, обучение, за което всички в семейството плащаха, като брояха всяка пула, тя работеше още по-усилено и усърдно. Разбира се, трудът ѝ се беше отплатил. С великолепия резултат от деветдесет и седем процента на заключителните изпити — но всичко това беше плод на усърден труд. А сега беше време да се танцува.

Когато видя обявата във вестника, веднага я заинтригува името на човека, който я беше публикувал. Кой ли беше този господин Фано Фанопе? Това бе необичайно име, но музикалното му звучене сякаш подходеше на човек, който предлагаше курсове по „Танц и движение, както и уменията за общуване, които вървят с тези неща“. Що се отнася до името, Фано Фанопе приличаше малко Спокес Спокеси, известният радио диджей. В тези имена сякаш имаше някакъв устрем; това бяха имената на хора, които *отиваха някъде*. Тя се замисли над собственото си име: Грейс Макутси. Така погледнато, си беше име като име — тя определено беше срещала и по-странни имена в Ботсуана, където хората, изглежда, кръщаваха децата си по своеобразен и понякога доста необичаен начин, — но не беше име, което говореше за

особена динамика или амбиция. Всъщност би могло дори да се опише като предпазливо име или пък доста банално име, което спокойно би могло да се носи от жена, която стои начело на плетачески кръжец, или пък от учителка в неделно училище. Разбира се, би могло да бъде и много по-лошо, можеше да бъде обременена с някое от онези имена, от които децата сякаш цял живот се опитват да се отърсят, но чиито срам носят. Поне не се казваше така, като една от преподавателките в Ботсуанския колеж за секретарки; нейното име, преведено от сетсуана^[1], означаваше: *тази вдига много шум*. Не беше хубаво да се кръсти така едно дете, но родителите ѝ го бяха направили.

И ето че сега Фано Фанопе с чудесното име предлагаше курсове по танци (както и по други умения) всеки петък вечер. Курсовете щяха да се провеждат в зала в хотел „Президент“, като беше осигурен и малък оркестър. Освен това в рекламата се казваше, че курсистите ще научат широк кръг от бални танци, а Фано Фанопе, всепризнат авторитет в танцовите среди в четири държави, лично ще води обучението на онези, които се запишат в курса. Не е препоръчително да изчаквате, пишеше по-нататък, тъй като много хора горят от желание да усъвършенстват уменията си за общуване и търсенето ще е голямо.

Маа Макутси прочете рекламата с голям интерес. Тя беше убедена, че е добре да овладее някои от онези непонятни танци, за които беше чела — например тангото ѝ се виждаше интересно, — а освен това не се съмняваше, че курсовете по танци са подходящо място за срещи с хора. Разбира се, тя се срещаше с хора в работата си, виждаше се и с новите си съседи, които бяха много мили хора, но това, което търсеше, бяха съвсем различен вид срещи. Искаше да се среща с хора, които са пътували, хора, които могат да говорят за увлекателни неща, хора, в чийто живот имаше нещо повече от всекидневната въртележка на работата, дома и децата.

А и защо тя самата да не влезе в подобен свят, мислеше си маа Макутси. В края на краищата, беше независима жена с положение. Работеше като помощник-детектив в „Дамска детективска агенция № 1“; имаше и свой собствен дребен бизнес — вечерната „Школа по машинопис за мъже Калахари“; а освен това живееше в нова къща, или поне в част от нея, в хубав квартал на града. Тя вече имаше нещо зад

гърба си и нямаше значение това, че носи огромни кръгли очила и кожата ѝ не е свършена; беше неин ред да се позабавлява в живота.

Маа Макутси се подготви за вечерта най-грижливо. Тя нямаше много рокли, но поне една от тях, червена, с воланчета, щеше да е идеална за курс по танци. Тя извади от гардероба тази рокля и я изглади щателно. След това си взе душ, със студена вода, понеже в къщата нямаше гореща, и посвети известно време на останалите приготовления за вечерта. Трябваше да си сложи лак за нокти, в изискан розов цвят и безбожно скъп, който беше купила предишната седмица; а също така червило, пудра и нещо, с което да напръска косата си. Всичко това ѝ отне почти един час, а след това трябваше да отиде до края на пътя, за да хване минибуса, който ходеше до центъра на града.

— Изглеждате елегантна, маа — каза една възрастна жена в препълнения минибус. — Сигурно имате среща с мъж тая вечер. Внимавайте! Мъжете са опасни.

Маа Макутси се усмихна.

— Отивам на курс по танци. Това ще ми е първият път.

Жената се разсмя.

— О-о-о, на курс по танци ще има цял куп мъже — каза тя, като предложи на маа Макутси ментов бонбон от малка кесийка, която беше извадила от джоба си. — Нали тъкмо затова мъжете ходят на курсове по танци. За да се срещат с хубави момичета като вас.

Маа Макутси не каза нищо, но докато смучеше бонбона, се замисли за перспективата да се запознае с някой мъж. Май преди не беше съвсем откровена със себе си и сега беше готова да го признае, пък било то и отново само пред себе си. Разбира се, че ѝ се искаше да се научи да танцува, както и да се запознае с интересни хора по принцип, но това, което наистина искаше, беше да се запознае с интересен мъж, и тя се надяваше, че ще ѝ се отвори възможност. И съседката ѝ в минибуса беше права, може би именно тази вечер това щеше да се случи.

Тя слезе от минибуса в началото на пешеходната алея. Правителствените сгради зад нея бяха тъмни, тъй като беше петък вечер, а никой чиновник не би работил до късно в петък вечер, но самата алея беше добре осветена и по нея вървяха хора, които се наслаждаваха на прохладната вечер и приказваха с приятели. Винаги

имаше толкова много, за което да се приказва, та дори и нищо да не се случваше, и сега хората обсъждаха събитията от деня, клюкарстваха, слушаха какво се е случило или може би какво би могло да се случи, ако човек има търпение и чака достатъчно дълго.

Пред хотел „Президент“ се беше събрала малка група младежи, повечето ненавършили и двайсет години. Те стояха до голямото стълбище, водещо към терасата, където маа Рамотсве обичаше да обядва по специални поводи. Когато маа Макутси се приближи към стълбището, младежите замлъкнаха.

— Ще се учите на танци, а, маа? — подхвърли един от тях. — Аз ще ви науча как се танцува!

Чу се сподавено хихикане.

— Аз не танцувам с хлапаци — каза маа Рамотсве, докато минаваше край тях.

За миг настъпи мълчание и тогава тя добави:

— Като пораснеш, ела и ме покани.

Останалите младежи избухнаха в смях, а тя се обърна и им се усмихна, докато се качваше по стълбите. Остроумният ѝ отговор я изпълни с увереност, когато влезе в хотела и помоли да я упътят към залата, в която щеше да се провежда курсът. Цялото приключение я изпълваше с трепет — ами ако забравеше стъпките на тангото или някой друг танц, който щяха да учат? Дали нямаше да изглежда глупаво? Ами ако се случеше да се спъне и да падне? И кой друг щеше да отиде там? Дали хората, които ходеха на такива курсове, нямаше да бъдат много по-изискани от нея; много по-богати? Чудесно беше да е отличничката на випуска при завършването на Ботсуанския колеж за секретарки, но дали това щеше да има значение тук, в света на музиката, елегантните танци и огледалата?

Курсът по танци щеше да се проведе в една зала в дъното на хотела, която обикновено се използваше за делови обеда и евтини частни тържества. Докато вървеше по коридора към нея, маа Макутси чу звук на китара и барабани, увеличени от тонколони. Явно това беше оркестърът, обещан в рекламата, и звукът я изпълни с трепетно очакване. Чуваха се и гласове, гласовете на хора, които си говореха; явно щеше да има доста народ.

До входа на залата имаше малка маса, зад която седеше приятна жена, облечена с рокля с пайети. Тя се усмихна на маа Макутси и

посочи към малка табела, на която беше написана цената на курса. Струваше четирийсет пули, което не беше евтино, но пък това беше истински курс по танци, помисли си маа Макутси, с истински оркестър от двама души, в зала в хотел „Президент“. Тя бръкна в чантичката си, извади парите и плати.

— Имате ли опит, или сте начинаеща? — попита жената.

Маа Макутси се замисли. Разбира се, и преди беше танцувала, но кой не е танцувал? Обаче от гледна точка на тази жена, с нейната рокля с пайети, маа Макутси сигурно беше абсолютен новак.

— Танцувала съм — каза маа Макутси. — Като всички останали. Но не много.

— Значи начинаеща — каза жената.

— Да, сигурно — рече маа Макутси.

— Така е — потвърди жената. — Ако не сте ходили досега в академия по танци, значи сте начинаеща. Но не бива да се срамувате. Всеки започва отнякъде.

Жената ѝ се усмихна окуражително и посочи към входа.

— Влезте. След малко започваме — каза тя. — Господин Фанопе е на бара, но ще дойде съвсем скоро. Нали знаете, той е прочут танцьор. Танцувал е къде ли не — в Йоханесбург, в Найроби.

Маа Макутси влезе. В центъра голямата зала беше разчистена и килимът беше вдигнат. Отстрани бяха наредени столове, в далечния край на малък подиум върху високи столчета седяха двамата музиканти — барабанист и китарист. Китаристът се занимаваше с кабела, който свързваше китарата с усилвателя, а барабанистът, слаб мъж със сребриста жилетка, се беше втренчил в тавана, докато потропваше с пръчките по коляното си.

Повечето столове бяха заети и за миг маа Макутси се почувства неудобно под погледите на хората, които бяха дошли преди нея. Тя изпита усещането, че я оценяват, и бързо потърси лице, което да познава, някой, при когото да отиде, когото да поздрави. Но нямаше нейни познати и под втренчените погледи на шейсетина души тя прекоси залата и зае един от малкото останали свободни столове. Хвърляйки крадешком погледи около себе си, тя установи с облекчение, че е облечена общо взето като другите жени, но забеляза,

че нито една от тях не носи очила. За миг се зачуди дали да не ги свали и да ги сложи настрани, но бедата бе там, че наистина й бяха нужни и без тях не би могла да види какво се случва.

Няколко минути по-късно в залата влезе господин Фанопе, а след него вървеше жената с червената рокля с пайети. Той беше дребен, пъргав мъж, с бяло официално сако и папийонка. Маа Макутси забеляза, че е обут с черни лачени обувки. За пръв път виждаше мъж с лачени обувки и й се сториха много подходящи. Дали господин Дж. Л. В. Матекони би обул подобни обувки? — запита се тя. Трудно беше да си го представи човек с подобни обувки в сервиза — машинното масло бързо щеше да ги съсипе, — но тя не можеше да си го представи с такива обувки и при други обстоятелства. Това определено не беше неговият свят, нито пък светът на маа Рамотсве. Дали маа Рамотсве би танцувала добре? Жените с традиционно телосложение понякога много ги бива в танците, помисли си маа Макутси, понеже фигурата им е подходяща поне за някои танци. Тангото например надали би подходило на жена с телосложението на маа Рамотсве, но маа Макутси с лекота си я представяше как танцува валс или пък лежерен джайв. Разбира се, традиционните танци не представляваха никакъв проблем, понеже при тях основната идея беше всички да могат да се включат. Няколко седмици преди това, когато отидоха във фермата на сираците на рождения ден на маа Потоквани, групата на децата за традиционни танци изнесе представление в чест на управителката, като в танците се включиха всички приемни майки. Някои от тях се радваха на изключително традиционно телосложение — понеже постоянно опитваха вкусната храна, която готвеха за децата, — но всички те имаха много достопочтен вид, когато се наредиха в редицата от танцьори, които бавно местеха крака и пееха. Но всичко това беше толкова далече от света на господин Фанопе и неговата танцова академия в хотел „Президент“.

— Бомаа и бораа^[2] — каза господин Фанопе пред микрофона. — Добре дошли на първия урок в Академията за танц и движение. Идвайки тук тази вечер, вие сте направили отличен избор, тъй като това е най-доброто място, където да се научите да танцувате бални танци в Ботсуана. А аз съм най-добрият учител за всички вас. Ще направя танцьори от всички ви, дори никога досега да не сте

танцували. Във всеки един от вас се крие танцьор и аз ще го пусна на воля. Точно това ще направя.

В този момент някой изръкопляска и други го последваха. Господин Фанопе благодари за аплодисментите с леко кимване.

— Тази вечер ще започнем с един несложен танц. Това е танц, който всички могат да танцуват, и той се нарича куикстеп. Танцува се така: бавно, бавно, бързо, бързо, бавно, бавно, бързо, бързо. Много е просто и ние с маа Бети ще ви покажем как да го изпълнявате.

Той кимна на музикантите. Щом те започнаха да свирят, той се отдалечи от микрофона и се обърна към жената с червената рокля с пайети. Маа Макутси ги гледаше като хипнотизирана, докато те се носеха на дансинга. И двамата стъпваха изключително леко и се движеха в такава идеална хармония, като че ли бяха едно тяло, което сякаш една-единствена ръка движеше като кукла на конците.

— Гледайте какво правим — надвика музиката господин Фанопе. — Вижте! Бавно, бавно, бързо, бързо.

След няколко минути той се раздели с маа Бети и оркестърът престана да свири.

— Изберете своите партньори — извика той. — Мъже, станете и поканете дамите. Ако някой остане без партньор, маа Бети и аз ще танцуваме с него. Маа Бети ще танцува с мъжете, а аз ще танцувам с жените. Мъже, станете и изберете своята дама.

При дадения знак мъжете се изправиха и тръгнаха към другия край на дансинга или пък се обърнаха към някоя жена, която седеше до тях. Неочаквано настъпи оживление и маа Макутси затаи дъх от вълнение. Към нея вървеше един мъж, висок мъж с мустаци и бяла риза. Тя сведе очи към обувките си. Сигурно щеше да е добре да се танцува с него, приличаше на мъж, който уверено ще води партньорката си.

Но той не покани нея; пристъпи към жената, която седеше до нея, която се изправи с усмивка и пое ръката му. Маа Макутси продължаваше да чака. Като че ли всички си намериха партньор и отидоха на дансинга — всички, с изключение на нея. Тя сведе поглед. Именно от това унижение се беше страхувала; изобщо не биваше да ходи там. Ето, щеше да си остане без партньор и господин Фанопе щеше танцува с нея по милост, та всички да разберат, че никой не я е поканил. Заради очилата е, каза си тя. Заради очилата и заради това, че

съм обикновено момиче. Аз съм просто едно най-обикновено момиче от Бобононг.

Тя вдигна поглед. Един мъж стоеше пред нея, приведен, за да ѝ каже нещо. Сред врявата, която цареше наоколо, тя не можа да разбере думите му, но явно беше мъж и явно я канеше да танцува.

Маа Макутси се усмихна и се изправи.

— Благодаря ви, раа — каза тя. — Казвам се Грейс Макутси.

Той кимна, махна към дансинга и заедно тръгнаха натам сред най-голямото гъмжило. Маа Макутси хвърли крадешком поглед към партньора си. Видя ѝ се малко по-възрастен от нея; не особено привлекателен, но с мило изражение. И освен това ходеше малко странно, така, сякаш обувките го стискаха.

— Как се казвате, раа? — попита тя, докато стояха заедно сред останалите двойки и чакаха музиката да засвири.

Мъжът само я гледаше. Явно говоренето представляваше усилие за него.

— Казвам се Фути Радифути — каза накрая. Това бяха думите му, но те не излязоха направо по този начин. „Казвам се“ прозвуча като: „К... к... к... казвам се“, а „Фути“ — „Ф... ф... Фути“. Явно страдаше от сериозно заекване и маа Макутси се почувства обезсърчена. Подобно на маа Рамотсве тя беше, мила жена, но сега си помисли, че все такъв ѝ е късметът — да я изберат последна, при това мъж, който е леко патрав и ужасно заеква. Но въпреки това той беше мъж и поне тя танцуваше с някого, а не седеше нещастна и нежелана от никого. Ето защо тя се усмихна окуражително и го попита дали е танцувал преди.

Фути Радифути отвори уста, за да каже нещо, и маа Макутси зачака отговора, но думите така и си оставаха неизречени. Той прехапа устната си, а в погледа му се четеше извинение.

— Не се тревожете, раа — каза безгрижно маа Макутси. — Няма нужда да говорим сега. Можем да поговорим по-късно, след като потанцуваме. Не се тревожете. Аз за пръв път идвам на уроци по танци.

Господин Фанопе вече бе подредил двойките и даде знак на оркестъра да засвири.

— Хванете партньорките си — извика той. — Не, господа, не ги стискайте. Добрият танцьор държи партньорката си деликатно. Ето

така. Виждате ли?

Те започнаха да танцуват и на маа Макутси веднага ѝ стана ясно, че партньорът ѝ не притежава почти никакво чувство за ритъм. Докато тя броеше „бавно, бавно, бързо, бързо“, както им беше обяснил господин Фанопе, той явно броеше „бавно, бавно, бавно, бързо“, или дори „бавно, бавно, бавно, бавно“. Но каквото и да правеше, то нямаше нищо общо с това, което правеше маа Макутси.

След няколко минути некоординирано въртене господин Фанопе се приближи към тях и потупа Фути Радифути по рамото.

— Не, раа — каза, размахвайки укорително показалец. — Вие се мятате във всички посоки. Това не е футбол. Това е куикстеп. Стъпва се така: „бавно, бавно, бързо, бързо“.

Фути Радифути явно се засрами.

— Много с... с... с... съжалявам — запелтечи той. — Не ме бива в танците. Съжалявам.

— Нека аз да броя — предложи маа Макутси. — И този път вие само ме слушайте.

Започнаха отново да танцуват, като маа Макутси броеше на глас и водеше Фути Радифути, опитвайки се да приведе стъпките им в хармония. Не беше лесно; Фути Радифути изглеждаше невероятно непохватен и независимо колко отчетливо броеше тя, той явно следваше съвсем друг ритъм.

Важно е да се движим бързо, след като преброя две — извика маа Макутси на фона на един особено шумен пасаж на барабаните. — Именно затова танцът се нарича куикстеп.

Фути Радифути кимна. Той вече имаше доста унил и нещастен вид, сякаш съжаляваше, че е решил да дойде на курса. От своя страна маа Макутси беше сигурна, че хората ги зяпат, докато се препъват насам-натам. И вече се питаше дали не беше сгрешила — дали нямаше да е по-добре да си беше седяла на мястото, без никой да я покани, вместо да се окаже въввлечена в този неумел танц. Но ето че през няколко двойки тя видя познато лице. Хвърли само един поглед, а след това отклони очи. Точно така, тя беше, една от жените, с които беше учила в Ботсуанския колеж за секретарки, едно от онези издокарани, обичащи забавленията момичета, изкарало на заключителните изпити едва петдесет процента. И ето че сега тя танцуваше с един уверен и привлекателен мъж. Маа Макутси не смееше да погледне отново към

нея, но бе принудена да го стори, когато се оказаха все по-близо и по-близо една до друга.

— Я виж ти! — извика лъскавото момиче. — Значи наистина си била ти! Грейс Макутси!

Маа Макутси се направи на изненадана, като се усмихна на другото момиче. Тя забеляза, че погледът на познатата ѝ бързо се насочва към Фути Радифути, а след това се връща към нея с насмешка.

— Коя е тя? — запелтечи Фути Радифути. — Коя...

— Просто една моя позната ми каза нехайно маа Макутси. — Забравих как се казва.

— Тя е много добра танцьорка — каза Фути Радифути, като се препъваше на всяка дума.

— Танците не са всичко — отсече маа Макутси. — Има и други неща.

Урокът по танци продължи почти два часа. Видяха още демонстрации на куикстеп, изпълнени с лекота и блясък от господин Фанопе и маа Бети, а после и демонстрация на валс, след което всички те бяха подканени да се опитат да го танцуват. Маа Макутси, която по време на демонстрацията се раздели с Фути Радифути, се надяваше, че някой друг ще дойде и ще я покани на танц, но Фути Радифути бързо я издири и непохватно я поведе обратно към дансинга.

Накрая на вечерта той ѝ благодари и ѝ предложи да я закара до вкъщи.

— Колата ми е отвън — ми каза той. — Мога да ви закарам.

Тя се колебаеше. Изпитваше съжаление към този мъж, който изглеждаше напълно безобиден, но не на това се беше надявала тази вечер, не това беше очаквала. Бе видяла поне четирима мъже, които изглеждаха привлекателни и интересни, ала те дори не я бяха погледнали. Вместо това ѝ се беше паднал този клетник, вярно, порядъчен мъж, но с ужасно заекване и невероятно непохватен. Трябваше да му откаже, за да не го насърчава, и да почака минибуса или дори да се прибере пеша. Щеше да ѝ отнеме не повече от трийсет минути и не би било опасно в този вечерен час.

Тя го погледна и забеляза под мишниците му тъмни петна от пот. Всички ние сме хора, направени от вода и сол, всички сме хора. И тя за

миг си помисли за брат си, за горкичкия Ричард, когото обичаше и за когото се грижеше, Ричард, който нощем се обливаше в пот, връхлитан от кошмарната треска. Не, не би могла да наскърби този мъж; не би могла да му каже: съжалявам, не мога да приема вашата любезност.

Ето защо тя се съгласи и двамата излязоха заедно от залата. На входа господин Фанопе им се усмихна и каза, че с нетърпение очаква да ги види следващия петък.

— Дватама сте много добра двойка — каза той. — Чудесно си подходате. Маа, вие сте добра танцьорка, а вие, раа, с времето ще започнете да танцувате по-добре.

Маа Макутси изпита разочарование. Тя се беше опасявала, че ще я насадят да танцува с този мъж на всеки урок, и ето че страхът ѝ се оказваше оправдан.

— Не съм сигурна, че ще мога отново да дойда — избъбри тя. — Много съм заета.

Господин Фанопе поклати глава.

— Трябва да дойдете, маа. Приятелят ви има нужда да му помагате с танцуването, нали, раа?

Фути Радифути грейна от радост, а след това избърса челото си с червена кърпичка.

— Много съм щастлив да танцувам с... — думите излизаха от устата му мъчително бавно и господин Фанопе го прекъсна, преди да е довършил.

— Е, добре — каза учителят. — Значи ще видя и двама ви следващия петък. Много хубаво. — Той обхвана с жест другите танцьори. — Някои от хората тук всъщност не се нуждаят от уроци. Но вие се нуждаете.

След като излязоха, те тръгнаха безмълвно към паркинга зад железарския магазин. Колата на Фути Радифути беше в далечния край, скромен бял автомобил с навита на спирала антена. Обаче колата си е кола, а това вече даваше на маа Макутси някаква информация за него. Както би изтъкнала маа Рамотсве, самият факт, че той има кола, вече ни говори нещо, маа. Това означава, че той има хубава работа. А сега погледни ръцете му, маа, както и обувките му, и се запитай какво ти казват за него. Докато той палеше колата, маа Макутси погледна дланите му, но те не ѝ казаха нищо. Е, всъщност поне едно нещо ѝ

казаха, усмихна се тя мислено. Всичките му пръсти си бяха на място. Явно не беше касапин.

Тя му обясни как да стигнат до дома ѝ, където той спря колата и остави двигателя да работи, докато тя излизаше. Тя изпита облекчение, че той не е имал никакви други очаквания, и любезно му благодари.

— Ще се видим другата седмица — каза, макар да не беше възнамерявала да го изрече. Нямаше намерение да дава никакво обещание, но ето че го беше сторила, по-скоро от съжаление към него, отколкото от нещо друго. И тя забеляза, той явно оцени жеста ѝ, понеже се усмихна и понечи да каже нещо. Но не успя да завърши. Думите заседнаха на гърлото му и той онемя. Тя затвори вратата и му махна, когато той потегли с бялата си кола, а след това се загледа в червените стопове, които постепенно изчезнаха в мрака.

[1] Език на народността тсуана, принадлежащ към езиковата група банту, който се говори в Ботсуана, ЮАР, Зимбабве и Намибия — Б.пр. ↑

[2] Госпожи и господа сетсуана — мн. ч. на „раа“ и „маа“. — Б.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

ГОСПОДИН ПОЛОПЕТСИ ЗАПОЧВА РАБОТА В СЕРВИЗА

Поправката на велосипеда бе извършена от по-младия чирак. Той бе успял да изправи кормилото и деформираната джанта и макар че велосипедът не приличаше на съвсем нов, вече можеше да се кара безопасно. На маа Рамотсве това никак не ѝ беше приятно; искаше ѝ се да може да каже на собственика, че колелото е в отлично състояние, дори още по-добро от преди, но знаеше, че не би могла да твърди подобно нещо. Вместо това щеше да се наложи да му каже, че са направили всичко възможно и тя се надява той да е доволен от поправката. Разбира се, с оглед на предложението, което тя смяташе да му направи, той надали щеше да има някакви възражения.

Беше го помолила да дойде в сервиза, за да си вземе колелото, и ето че той почука на вратата на кабинета ѝ, хванал шапката си в ръка. Тя го покани да влезе и той пристъпи, но не наперено, както обикновено влизаха мъжете, а сякаш почти извинително. Маа Рамотсве забеляза това и се запита доколко ли това се дължи на затвора или поне на факта, че затворът влияе по този начин на един честен човек, който е бил изпратен там несправедливо. Каква по-голяма неправда от тази може да има, каква по-голяма обида? Да знаеш, че са те затворили за нещо, което не си извършил, или за нещо, за което не заслужаваш наказание; сигурно много боли, помисли си тя.

Тя се изправи, за да го приветства.

— Добре сте дошъл, раа — каза. — Влезте, седнете, за да поговорим. А след това...

— Не е ли готово колелото? Не е ли поправено?

Тя се усмихна, за да го накара да се отпусне.

— Разбира се, че е готово, раа. Направихме всичко възможно, всъщност чиракът направи всичко възможно, ей онзи там. Надявам се, че сега всичко е наред.

Той видимо изпита облекчение.

— Радвам се, маа. Това колело ми е нужно, за да си търся работа.

Маа Рамотсве погледна към другия край на стаята, където маа Макутси седеше зад бюрото си и те се спогледаха.

— Е, раа — започна тя. — По този въпрос мога да ви кажа нещо. Ще ви кажа...

И в този миг господин Полопетси неочаквано вдигна ръка, за да я прекъсне.

— Не, маа — каза той вече по-категорично. — Моля ви, не ми казвайте. Толкова много хора са ми казвали вече как мога да си намеря работа. Всички казват, потърси тук, потърси там. И аз го правя, обаче нищо не става. Винаги все същото — разказвам им какво ми се е случило и те казват, благодарим, но не можем да ви помогнем. Точно така ми казват. Всеки път. Затова, моля ви, не ми го казвайте отново. Знам, че сте мила, но вече съм го чувал толкова пъти.

Той млъкна и отново доби леко виновен вид, сякаш смелостта, нужна за тази декларация, го бе напуснала.

Маа Рамотсве не откъсваше очи от него.

— Нямаше да кажа това, раа — рече тя спокойно. — Нямаше да ви давам съвет, щях да ви предложа работа. И това е.

В продължение на няколко секунди господин Полопетси не каза нищо, а само я гледаше, а след това се обърна и погледна маа Макутси, сякаш търсеше потвърждение. Маа Макутси му се усмихна окуражително.

— Да, раа — каза тя. — Маа Рамотсве не говори празни приказки. Тя ще ви предложи работа.

Маа Рамотсве се приведе към него и потропа с пръсти по бюрото си.

— Тази работа е тук, в сервиза — каза тя. — А може би ще вършите това-онова и за нас. Можете да ни помогнете. Не е кой знае какво.

Господин Полопетси като че ли не разбираше съвсем какво му казват. Той отвори уста, сякаш се канеше да проговори, а после я затвори отново. Накрая попита:

— Тази работа за дълго време ли е? Или само за няколко дни?

Маа Рамотсве сведе поглед към бюрото си. Тя не беше обсъждала този въпрос с господин Дж. Л. Б. Матекони и сега,

изправена пред надеждите на господин Полопетси, трябваше да вземе решение.

— Ще продължи поне една година — каза уверено. — Не можем да видим какво ще се случи след това. Но за една година е сигурно.

След тези думи тя хвърли поглед към маа Макутси, която повдигна вежди. Маа Макутси разбираше, че работодателката ѝ е склонна да се поддава на импулси, също както правеше понякога господин Дж. Л. Б. Матекони. И двамата бяха способни да реагират импулсивно, проявявайки доброта към някого, за което после другият ги укоряваше. Маа Макутси беше станала свидетелка на два отлични примера за това. Маа Рамотсве беше действала точно по този начин, когато я повиши в помощник-детектив. Маа Макутси съзнаваше, че това се случи във време на финансово затруднение, когато здравият икономически разум би диктувал точно обратното. Но маа Рамотсве не можеше да я разочарова и просто бе направила това, което ѝ диктуваше сърцето. А и нали след това господин Дж. Л. Б. Матекони направи абсолютно същото, когато осинови двете деца от фермата на сираците? Всички знаеха, че маа Потоквани се разпорежда с господин Дж. Л. Б. Матекони както си иска, и сигурно бе намерила начин да го принуди или да го подлъже да вземе това решение — хитрата управителка отлично знаеше как да се възползва от доброто му сърце. Ето защо днешното решение никак не беше необичайно, въпреки че щеше да се наложи маа Рамотсве все някога да си признае пред господин Дж. Л. Б. Матекони, че е дала тази гаранция.

— Е, раа? — попита маа Рамотсве. — Искате ли тази работа?

Господин Полопетси кимна.

— Сърцето ми е твърде пълно, за да говоря — каза той. — Сърцето ми е твърде пълно, маа. Вие сте много мила жена. Бог е гледал отгоре, когато направи така, че да ме бутнете. Това е Божие дело.

— Много мило от ваша страна — каза маа Рамотсве с делови тон. — Но аз мисля, че беше нещо съвсем друго. А сега според мен трябва да отидем оттатък, за да поговорим с господин Дж. Л. Б. Матекони и вие да започнете.

Господин Полопетси се изправи.

— Много съм щастлив — каза той. — Но нищо не разбирам от коли. Надявам се, че ще мога да върша тази работа.

— От няколко години тук работят двама младежи, които нищо не разбират от коли — прекъсна го маа Макутси. — Но това не им попречи. Затова не би трябвало да попречи и на вас, раа.

— Това е вярно — потвърди маа Рамотсве. — Но нека да поговорим за това по-късно. — Тя замълча за миг, а сетне додаде: — Има само едно нещо, раа.

— Какво? — попита господин Полопетси неуверено.

— Сега вече имате работа — каза маа Рамотсве, — така че можете да ни разкриете какво се е случило с вас. В обедната почивка ни разкажете всичко, от самото начало, за да знаем и да не се чудим какво е станало. Разкажете ни, за да не се налага повече да мислим за това.

— Мога да го направя — каза господин Полопетси. — Мога да ви разкажа всичко.

— Е, добре — каза маа Рамотсве. — А сега можете да започнете работа. Има много за вършене. Напоследък ни се струпа много работа и се радваме, че дойде още един човек...

— ... когото да командваме — намеси се маа Макутси, а след това се засмя. — Не, раа, не се тревожете. Само се шегувах.

На обяд господин Дж. Л. Б. Матекони взе със себе си останалия си чирак и отидоха заедно да се оправят с някаква кола, повредена на „Молепололе роуд“. Ето защо само маа Рамотсве и маа Макутси седяха в офиса и слушаха господин Полопетси, докато той разправяше историята си. Маа Макутси беше направила сандвичи за всички — отрязва няколко дебели филии от хляба, който държаха в бюфета в кантората, и щедро ги намаза с мармалад — и маа Рамотсве забеляза с какво нетърпение господин Полопетси посегна към храната. Гладен е, помисли си тя и осъзна, че вероятно дава оскъдната храна, с която разполагат, на останалите от семейството си. Тя направи знак на маа Макутси да намаже още сандвичи, и, докато говореше, господин Полопетси ги изяде всичките.

— Роден съм в Лобатсе — започна той. — Баща ми беше един от пазачите в тамошната болница за душевноболни. Знаете как е на такова място. Работата му беше да помага на лекарите да се оправят с тежко болните, които буйстват, когато се опитват да ги лекуват. Там

имаше някои доста яки пациенти и те викаха и удряха напосоки всички. Баща ми също беше силен мъж и освен това имаше специална жилетка, която да нахлузва на тези хора и да връзва ръцете им зад гърба. Така беше по-лесно на лекарите.

Аз залягах здраво в училище. Искрах да стана лекар, като порасна, но когато дойде време за изпитите, изобщо не се представих добре. Знаех отговорите на въпросите, понеже бях учил много, но като започна изпитът, така се изплаших, че не можех да пиша както трябва. Ръката ми трепереше ли трепереше и онези, които ни изпитваха, сигурно са се чудили кое е това глупаво момче, което дори не може да пише четливо. И затова не се представих така добре, както трябваше. Ако не бях треперил толкова, може би щяха да ми дадат стипендия и да замина в Южна Африка да уча медицина. Така стана с едно момче в училището, но аз не успях.

Обаче аз не взех да се оплаквам, понеже знаех, че Господ ще ми намери друга работа. И Той го направи. Когато бях на шестнайсет години, ме взеха на работа в болницата, където работеше баща ми. Там има аптека и им трябваше човек, който да мие шишетата, да пренася и да вдига разни неща. Освен това трябваше да нанасям бележки в складовата книга и да броя шишетата и хапчетата. Много ме биваше за това и когато станах на двацет години, ме направиха помощник-аптекаар. Работата беше много хубава. Дори се явих на някои изпити, които бяха нужни, и видях, че вече не ме е страх. Писах много четливо и издържах изпитите.

Работих там в продължение на дванайсет години, а след това ме изпратиха в Габороне. Аз много се радвах на новата работа, понеже ме повишиха и получавях повече пари. Станах помощник-аптекаар в болницата „Принцеса Марина“, много хубава болница. Там имаше голяма аптека с много, много рафтове с шишенца. Работих здраво и се справях добре. Вече можех да се ожения за една жена, с която се бях запознал в църквата. Тя е много добра жена и ми роди две деца, две момиченца, ей толкова и ей толкова големи, и те също са много добри деца.

Аз бях много щастлив и много горд мъж. Но един ден ми се случи нещо много лошо, нещо, което завинаги промени живота ми и което никога няма да забравя. Беше най-обикновен ден, ден като всички останали. Когато излязох от къщи оная сутрин, не знаех какво

ще ми се случи. Не знаех, че това беше последният ден, в който ще съм щастлив.

Господин Полопетси замълча, за да начене сандвича, който маа Макутси му подаде. Той отхапа голям залък и двете жени мълчаливо го наблюдаваха, докато дъвчеше. Маа Рамотсве се питаше какво ли би могло неочаквано да разруши света му. Когато се бяха запознали, той ѝ каза, че е станал нещастен случай, но заради какъв нещастен случай биха го изпратили за две години в затвора? Пътен инцидент? Дали не беше шофирал пиян и не беше убил някого? Не ѝ приличаше на такъв човек.

— В онази сутрин имахме много работа — продължи господин Полопетси, след като избърса трохите от устата си с опакото на дланта. — Понякога беше така. Всички отделения се оказваха без лекарства едновременно, а освен това се натрупваше дълга опашка от външни пациенти, които чакаха с рецептите си. И затова ние търчахме ту насам, ту натам, като се опитвахме да се справим с всичко. А в тоя ден и двама от аптекарите бяха болни, понеже из града обикаляше грип. И затова имахме много работа.

На нас не ни позволяваха да правим много неща. Ние бяхме само помощници и няхахме право да отмерваме лекарствата и да вършим други подобни неща. Но когато имаше толкова много работа, понякога ни казваха, че можем да вършим разни прости задачи, като например да броим хапчета и да ги слагаме в шишенцата. И затова ние го правехме.

В онази сутрин аз върших такива неща. И точно тогава направих грешка. Взех хапчета не от където трябва и ги сложих в шишенцето, което аптекарят ми беше дал. Сложих ги вътре, понеже мислех, че той е посочил към едно място, а не към друго. Просто не го разбрах правилно.

Лекарствата, които сложих в шишенцето, бяха много силни. И заради тях жената, която ги изпи, почина. Заради това, което бях направил аз.

Когато жената почина, всички бяха много ядосани. Намериха шишенцето с грешните лекарства и попитаха кой ги е сложил там. Аптекарят каза, че ми е дал правилното лекарство, което да сложа вътре, но сигурно аз не съм се подчинил. Той много се страхуваше, понеже мислеше, че ще обвинят него. И освен това беше младши

аптекаря, чужденец, който работеше там, но вече го няма. И затова той излъга. Аз го чух как излъга и извиках, че това, което говори, не е истина. И те го попитаха отново и той каза, че ясно си спомня онази сутрин и помни, че ми е подал правилното лекарство и по това време наоколо не е имало други хапчета. А това не беше вярно. Имаше много кутийки с хапчета и той със сигурност беше осъзнал, че аз не съм разбрал правилно нарежданията му.

Вечерта, като се прибрах в къщи, седнах и нищо не казах. Не можех да говоря. Жена ми се опита да ме утеши. Каза, че не аз съм виновен за това, че някой е умрял, и че случилото се е просто нещастен случай, както когато куче изтича на пътя или пък чиния падне от масата. Но аз дори не чувах думите ѝ много добре, понеже сърцето ми беше студено, съвсем студено в гърдите ми и знаех, че ще изгубя работата си. А как щяхме да си купуваме храна, ако нямах работа? Баща ми вече беше починал и не можех да се върна при него. Свършено беше с нас.

Но тогава всъщност дори не подозирах колко по-лоши могат да станат нещата. Само няколко седмици по-късно, след като говориха с мен три-четири пъти, полицаите ми казаха, че ще ме обвинят в непредумишлено убийство. Така го нарекоха. Казаха, че непредумишлено убийство е да извършиш престъпна небрежност, заради която да умре друг човек. Аз не можех да повярвам, че ми хвърлят такава вина, но роднините на жената, която беше умряла, вдигаха голям шум и все питаха полицията кога ще бъде наказан човекът, който е убил майка им.

Отидох да ги видя. Те живееха в Олд Наледи и аз отидох до тяхната къща и им се помолих да ми простят. Казах им, че не съм искал майка им да пострада. За какво ми е да ѝ причинявам зло? Казах им, че съм страдал така, сякаш съм убил собствената си майка. Помолих ги да престанат да увещават полицаите да ме пратят в затвора и казах, че съм им обяснил какво е станало. Паднах на колене пред тях. Но те дори не ме погледнаха. Казаха да се махна от къщата им, иначе щели да повикат полицията.

И затова аз си тръгнах и се върнах в къщи и зачаках деня, когато трябваше да се явя в съда. Имах адвокат, който каза, че ще се погрижи за мен, ако му платя. И аз отидох в пощата и изтеглих почти всичките пари, които бях спестил, и ги дадох на адвоката. Той каза, че ще

направи всичко възможно за мен, и аз не се съмнявам, че го направи. Но прокурорът каза, че съм проявил престъпна небрежност. Каза, че човек, който внимава, никога не би направил това, което съм направил аз. И съдията през цялото време ме гледаше и аз виждах, че си мисли, че съм нехаен човек, който ей така е убил някого със своята небрежност.

— Когато той каза, че трябва да отида в затвора за две години, отначало не можех да се обърна. Жена ми беше отзад, чух я как изплака и затова се обърнах и я видях там с двете ни момиченца и момиченцата гледаха татко си и се чудеха дали сега ще се прибера в къщи с тях, а аз не знаех какво да направя, дали да им помахам за сбогом и затова просто си седях, докато полицаите, които стояха от двете ми страни, не казаха, че е време да тръгвам. Тези полицаи се отнесоха добре с мен. Не ме блъскаха, не ми говореха грубо. Единият от тях каза: „Съжалявам, раа. Съжалявам за това нещо. Сега трябва да дойдеш с нас“. И аз тръгнах и не се обърнах повече.

Той млъкна и настъпи мълчание. Маа Рамотсве протегна ръка и взе от масата един молив. После го остави обратно. Маа Макутси не помръдваше. Нито една от тях не продума, понеже усещаха, че просто няма какво да кажат.

ДЕСЕТА ГЛАВА

ВИНАГИ ИМА ВРЕМЕ ЗА ЧАЙ И СЛАДКИШ АКО СЕ НАМИРА

Дошло беше време маа Рамотсве да навести маа Силвия Потоквани, вдъхващата страхопочитание управителка на Фермата на сираците. За това посещение нямаше конкретна причина; нито управителката бе повикала маа Рамотсве за нещо, нито бе помолила господин Дж. Л. Б. Матекони да отиде да извърши някоя належаща поправка. Това си беше чисто светска визита, от онези, които маа Рамотсве обичаше да прави, когато имаше чувство, че е дошло време да седне и да си поговори. Хората не прекарват достатъчно време в седене и приказки, мислеше си тя, а беше важно седенето и приказването да се съхрани като традиция.

Двете жени се познаваха от много години и бяха стигнали до онази уютна територия, когато старото приятелство може да бъде подемано и после оставяно настрана, без това да му навреди. Случваше се да минат няколко месеца, без да се видят, но това нямаше значение. Разговор, който бе останал незавършен в началото на сезона на жегата, можеше да се възобнови след дъждовете; въпрос, зададен през януари, можеше да получи отговор през юни или по-късно, а дори и изобщо да не получи отговор. Нямаше нужда от официалности или предпазливост, всяка една от тях чудесно познаваше кусурите на другата.

Какви бяха кусурите на маа Потоквани? Е, стига да речеше, маа Рамотсве веднага можеше да направи списък. Всички знаеха, че маа Потоквани обича да командва; тя беше командвала господин Дж. Л. Б. Матекони в продължение на години, а той безропотно се оставяше да бъде командван. Безброй пъти го беше молила да ѝ помага да удължи живота на водната помпа, далеч извън границите на отреденото ѝ време, а да не забравяме и вечно повреждащият се минибус, който трябваше да е отишъл на гробището за автомобили още преди години,

но продължаваше да пърпори по пътищата благодарение на ненадминатите монтьорски умения на господин Дж. Л. Б. Матекони. Поне помпата бе сменена, когато най-накрая той се опъна и каза, че времето е дошло, но все още не беше събрал смелост да направи същото и за минибуса.

Но най-лошата случка в това отношение беше онази работа с благотворителния парашутен скок, когато маа Потоквани подмами господин Дж. Л. Б. Матекони да се съгласи да скочи от самолет, за да събере пари за Фермата на сираците. Цялата тази идея беше ужасяваща и маа Рамотсве много се ядоса, когато разбра. И въпреки че тя успя да уреди Чарли да скочи вместо работодателя си — и никога нямаше да забрави как Чарли се приземи върху голяма трънлива акация, — цялата работа коства на господин Дж. Л. Б. Матекони много тревоги. Ето защо човек трябваше да внимава с маа Потоквани, за да не се окаже, че го е вкарала в положение, в което никак не му е удобно. Но при хората, които обичат да командват, все така става; понякога техните кроежи се осъществяват, без човек изобщо да подозира какво става. А после изведнъж се усеща, че се е съгласил да направи нещо, което изобщо не му се иска.

Разбира се, нека онзи, който никога не се е разпореждал с другите, да хвърли първия камък. Маа Рамотсве бе принудена да признае, че на самата нея ѝ се беше случвало веднъж — дважд да кара хората да правят едно или друго. Тя не би нарекла това командорене, по-скоро би го описала като... Е, трудно ѝ беше да измисли точна дума, която да изрази комбинацията от психологически усет и непоколебимост, към която трябва да прибегне човек, ако иска нещо да се свърши. А и да не забравяме, че макар маа Потоквани да обичаше да командва, тя никога не го правеше за своя собствена облага. Тя използваше безспорните си дарби в това отношение за благо на сираците и много от тях имаха да ѝ благодарят за безчет неща.

Ето например момченцето със сакатия крак. Маа Рамотсве помнеше как за пръв път го видя във Фермата на сираците преди 4–5 години. Беше пристигнал там шестгодишен, изпратен от друго селище в района. Маа Потоквани ѝ разказа историята му, как бил изоставен от майка си, която избягала с някакъв мъж и го оставила на леля му — алкохоличка. А един ден лелята оставила огъня да гори, без да го наглежда, и малката колиба от клони, в която живеели, лумнала в

пламъци, докато момченцето било вътре. Лелята успяла да изпълзи и никой дори не подозирал, че момчето продължава да е вътре, чак докато огънят изтлял. Момченцето лежало в болница с месеци, а след това го изпратили във Фермата на сираците.

Маа Рамотсве го видя да си играе с другите момчета, да тича заедно с тях след една топка, увлечен в една от онези странни спонтанни игри, които момчетата си измислят. Видя го как се мъчи да не изостава, но напразно, понеже тътреше обезобразеното си стъпало.

— Онова момченце е много смело — каза ѝ маа Потоквани. — Винаги се опитва да направи ту едно, ту друго. Мъчи се да се катери по дърветата, но не може заради крака си. И иска да играе футбол, но не може да рита топката. То е едно смело момче.

Тогава маа Рамотсве забеляза погледа в очите на маа Потоквани, докато тя говореше, поглед, който изразяваше решимост. Затова тя изобщо не се изненада, когато преди няколко месеца чу, че управителката се е качила на автобуса с момченцето и е отишла чак до Йоханесбург. Там го завела в хирургическия кабинет на един прочут лекар и настояла той да прегледа момченцето. Тя проявила невероятна храброст. По-късно маа Рамотсве разбра от самата маа Потоквани, която ѝ разказа историята, като честичко се подсмиваше, как завела момченцето в чакалнята на лекаря, чакалня, която се намирала в лъскава висока сграда, и не обърнала никакво внимание на протестите на рецепционистката, че лекарят никога няма да успее да ги приеме. „Докторът може сам да реши това — заявила маа Потоквани. — Вие не можете да говорите от негово име. Нека той да погледне това момче и сам да ми каже дали ще го приеме, или не“.

И затова тя чакала ли чакала, и когато накрая лекарят си подал главата през вратата, това било знак за маа Потоквани да скочи и да извади от торбата си голям плодов сладкиш, който била направила. Тя го тикнала в ръцете на изумения мъж, а момченцето, което се било хванало за полата ѝ, влязло заедно с нея в лекарския кабинет.

— След това вече той не можеше да ми откаже — разказа по-късно маа Потоквани. — Аз веднага отрязах едно парче от сладкиша и му казах, че може да го изяде, докато момчето си събуе обувките и чорапите. И той така и направи. Изяде си сладкиша, а след това не можеше да каже, че няма да прегледа момчето. А след като свърши тая работа, аз го попитах кога ще може да направи операцията и докато

той се опитваше да измисли какво да отговори, аз му отрязах още едно парче от сладкиша. И така, кракът на момчето беше опериран и сега не е толкова зле колкото преди. Продължава да куца, но нещата са къде-къде по-добре. Вече може да играе футбол. Може дори да тича. Онзи лекар беше много добър. И освен това не ни взе никакви пари. Каза, че плодовият сладкиш бил достатъчно заплащане.

Подобни постижения, мислеше си маа Рамотсве, бяха предостатъчни, за да компенсират раздразнението, което човек изпитваше понякога заради настоятелността на маа Потоквани, а пък и конкретно в случая маа Рамотсве не бе настроена да мисли за недостатъците на приятелката си. Точно обратното, сега ѝ се искаше да чуе какво мисли тя за няколко заплетени проблема, пред които бе изправена. Поне един от проблемите беше сериозен — какво да се прави с Чарли, — а за другите просто трябваше да се поговори, да се види какво е мнението на маа Потоквани.

Тя видя управителката на верандата пред кабинета ѝ, разговаряше с един от работниците. Тези мъже бяха важни членове на персонала на Фермата на сираците; те се справяха с всички дребни проблеми, изникващи на подобно място — запушени тръби, прекършени клони, появяването на змия или на бездомно куче.

Тя изчака в белия микробус, докато двамата привършат разговора си, а след това излезе и тръгна към верандата през прашния паркинг.

— Е, маа — провикна се маа Потоквани. — Дошла си тъкмо когато си мислех, че е време да направя чай. Много те бива.

Маа Потоквани извика една млада жена, която стоеше в преддверието на съседния кабинет, помоли я да запари чай за нея и гостенката ѝ и после направи знак на маа Рамотсве да влезе с нея вътре. След като се настаняха, те се спогледаха и зачакаха да видят коя ще започне разговора.

Накрая маа Рамотсве наруши мълчанието.

— Много бях заета, маа — започна тя, клатейки глава. — В агенцията имаме много работа, а и в сервиза все има нещо за вършене, както знаеш. Господин Дж. Л. В. Матекони се нагърбва с твърде много.

Някои хора — сред които и маа Макутси — смятаха, че маа Потоквани най-безсрамно увеличава товара върху плещите на господин Дж. Л. Б. Матекони, но думите на маа Рамотсве не целяха да

изтъкнат това. За щастие и маа Потоквани явно не изтълкува забележката ѝ в този смисъл.

— Той е добър човек, мил човек — каза маа Потоквани. — А подобни хора често са твърде заети. Забелязала съм това и при нас. Ей онзи мъж, с когото сега говорех, един от работниците, и той е такъв. Толкова е любезен, че всички го молят да свърши какво ли не. А едно време тук работеше един мъж, който все беше така начумерен, че нищо не правеше, понеже никой, освен мен, разбира се, не смееше да го помоли да направи каквото и да било.

Маа Рамотсве потвърди, че понякога хората постъпват точно така, а след това се съгласи и със следващата забележка на маа Потоквани, че всъщност хората никога не се променят. Почти е невъзможно да накараш един работяга да се труди по-малко; тези хора просто така са устроени.

— Може би се тревожиш за него? — попита направо маа Потоквани. — След онази негова болест не е зле да го наблюдаваш. Нали и доктор Мофат каза, че той работи прекалено много?

— Каза — отговори маа Рамотсве. — Но когато казах това на господин Дж. Л. Б. Матекони, той само отговори: „А какво да речем за самия доктор Мофат? Че никой не работи повече от него! Виждам съм го. Все бърза към болницата и се грижи за хората. Ако мисли, че аз не бива да работя толкова много, защо самият той го прави?“ Това ми каза, маа, и аз нямах какво да му отговоря.

Маа Потоквани изсумтя пренебрежително.

— Това не е отговор — рече тя. — На докторите е позволено да дават съвети, които самите те не спазват. Те знаят кое е правилно, но може и да не могат да го изпълняват. Това не означава, че съветите им са лоши.

Това беше интересно наблюдение и маа Рамотсве го обмисли внимателно, преди да отговори.

— Трябва да помисля над думите ти, маа — каза тя. — Дали е редно да съветваме другите какво не бива да правят?

Въпросът бе изречен и увисна тежко във въздуха, докато внесоха подноса с чай и го оставиха на бюрото на маа Потоквани. Маа Рамотсве хвърли дискретен поглед към него; да, имаше сладкиш — две големи парчета плодов сладкиш, същият, който тя се надяваше да хапне винаги когато посещаваше Фермата на сираците. Липсата на

сладкиш на подноса би означавала, че по една или друга причина тя е в немилост; но за щастие днес нещата не стояха така.

Маа Потоквани се наведе и сложи по-голямото парче в чинията на приятелката си. След това сложи другото парче в своята чиния и се зае да налива чая.

— Въпросът, който зададе, е много важен, маа — рече тя, след което взе парчето сладкиш и отхапа. — Трябва да помисля над него. Може би има хора, които биха казали, че ям прекалено много сладкиши.

— Но това не е така, нали? — отбеляза маа Рамотсве.

Маа Потоквани не се забави с отговора.

— Не не е така — Не ям прекалено много сладкиши. — Тя замълча за миг и погледна с възделение вече празната си чиния — Понякога ми се ще да ям прекалено много сладкиши. Това несъмнено е вярно. Понякога съм изкушена.

Маа Рамотсве въздъхна.

— Всички сме изкушени, маа. Всички сме изкушени, когато става дума за сладкиши.

— Вярно е — каза тъжно маа Потоквани. — В живота има много изкушения, но сладкишите са може би едно от най-големите.

За няколко секунди и двете замълчаха. Маа Рамотсве погледна през прозореца към дървото отвън и към небето над него, което беше ясносиньо, бездънно. Някаква голяма птица, може би ястреб, кръжеше във висините, носена от въздушно течение — рееща се черна точица, която, разбира се търсеше храна, както правим всички ние по един или друг начин.

Тя отмести очи от небето и пак погледна маа Потоквани, която я наблюдаваше с лека усмивка на устните.

— Изкушението е тежко нещо — каза тихо маа Рамотсве — Аз невинаги успявам да му устоя. В това отношение не съм силна.

— Радвам се, че каза това — рече маа Потоквани. — Аз също не съм силна.

— Например точно в този момент си мисля за сладкиша.

— Аз също — призна си маа Рамотсве.

Маа Потоквани стана и извика на момичето отвън.

— Още две парчета от сладкиша, ако обичаш. Две големи парчета.

След като сладкишът свърши и подносът беше отнесен, те се настаниха удобно с чашите чай, за да продължат разговора. Маа Рамотсве реши да започне с мистерията с тиквата, която бе останала почти забравена сред всичките настъпили по-късно вълнения, но си оставаше все така неразкрита. Ето защо тя разказа на маа Потоквани за тревожното си преживяване, когато се беше оказала у дома в компанията на неканен гост, и още по-тревожното откритие, че неканеният гост се криеше под леглото ѝ.

Маа Потоквани буквално запиця от смях, когато маа Рамотсве ѝ описа как панталоните на неканения гост са останали в плен на пружината.

— Можело е да го смачкаш, маа — каза тя. — Можело е да му счупиш ребрата.

Маа Рамотсве си помисли, че същото би могло да се каже и за всеки неканен гост, проявил глупостта да се скрие под леглото на самата маа Потоквани, но запази тази мисъл за себе си.

— Но след това, на другата сутрин — продължи тя, — намерих пред къщата една прекрасна тиква. Някой беше взел панталоните и беше оставил на тяхно място тиквата. Какво мислиш за това, маа?

Маа Потоквани се намръщи.

— Значи си решила, че тиквата е оставена там от този, който е взел панталоните, но дали наистина има връзка между двамата? Може би тиквата и панталоните са две съвсем различни неща? Да речем, че един човек носи тиквата, докато панталоните все още са там, а след това идва друг човек, който взема панталоните, но не докосва тиквата. Може така да се е случило.

— Но кой би донесъл тиква и я би оставил там без каквото и да било обяснение? — попита маа Рамотсве. — Ти би ли направила подобно нещо?

Маа Потоквани се почеса по главата.

— Не, нямаше да оставя тиква пред къщата на някого, освен ако не му обясня защо. Редно е да оставиш съобщение с тиквата или по-късно да кажеш на човека: аз бях онзи, които остави тиквата пред вас.

— Точно така — каза маа Рамотсве. — Така биха направили повечето хора.

— Вярно, случвало се е хора да оставят подаръци тук, пред нашата врата — каза маа Потоквани. — Веднъж намерих една кутия с храна, която просто беше оставена без никаква бележка. Някой добър човек я беше донесъл за децата.

— Това е хубаво — каза маа Рамотсве. — Но то е друга работа, нали? Аз не съм благотворителна институция. Никой не би оставил тиква, защото си мисли, че имам нужда от тикви.

Маа Потоквани бе напълно съгласна с този довод и тъкмо се канеше да отбележи това на глас, когато изведнъж замлъкна. Беше ѝ хрумнала друга възможност. Маа Рамотсве приемаше, че тиквата е била за нея, но нима не можеше някой да я е оставил там погрешка? Възможно беше някой да е искал да даде тиквата на друг човек, който живее на „Зебра драйв“, но я беше оставил пред грешната врата. Тя тъкмо се канеше да направи това предположение, когато маа Рамотсве ѝ попречи.

— Има ли значение? — каза замислено маа Рамотсве. — Ето на, говорим за една тиква, а в страната има цял куп тикви. Разумно ли е човек да си губи времето да приказва за тикви, когато има много по-важни неща?

Маа Потоквани мислеше по същия начин.

— Напълно си права — каза тя. — Достатъчно говорихме за тази тиква. Нека сега да поговорим за нещо по-важно.

Маа Рамотсве не изгуби нито миг.

— Е — поде тя, — ние имаме много голям проблем с Чарли. Според мен по-голям дори от оня трън, който му се беше забил в дъното на панталоните, когато скочи с парашут.

— За жена ли става дума? — запита маа Потоквани.

— Да — отвърна маа Рамотсве. — Слушай сега какво се случи.

Маа Потоквани се облегна на стола си. Тя имаше слабост към Чарли, откакто той скочи с парашут по време на акция за събиране на пари за Фермата на сираците. За нея той беше доста оригинален тип и перспективата да научи някоя и друга пикантна клюка за любовните му похождения я интригуваше. Но след това тя си спомни, че имаше едно нещо, за което искаше да съобщи на маа Рамотсве. И бе важно да повдигне този въпрос, преди маа Рамотсве да се впусне в историята, защото в противен случай можеше да забрави. Ето защо тя вдигна ръка и я прекъсна.

— Преди да започнеш, маа — каза тя, — има нещо, за което трябва да ти кажа.

Маа Рамотсве погледна приятелката си с очакване. Питаше се дали маа Потоквани вече не знае за любовната история на Чарли и може да ѝ разкаже нещо за въпросната жена. Маа Потоквани знаеше толкова много за всички събития наоколо, че нищо чудно да беше наясно коя беше жената зад волана на лъскавия сребрист мерцедес.

— Никога няма да познаеш кого видях в града онзи ден — каза маа Потоквани. — Направо не можах да повярвам на очите си.

— Не мога да позная — каза маа Рамотсве. — Някой известен човек ли беше?

— Донякъде — каза загадъчно маа Потоквани. — Може би широко известен в света на джаза.

Раа Рамотсве не каза нищо, изчаквайки маа Потоквани да продължи.

— Ноте — каза тя лаконично. — Ноте Мокоти, първият ти мъж. Нали го помниш?

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

МАА МАКУТСИ НАУЧАВА ПОВЕЧЕ ЗА ГОСПОДИН ФУТИ РАДИФУТИ

Докато маа Рамотсве похапваше второто парче сладкиш в компанията на маа Потоквани, маа Макутси все още беше заета с подреждането на документи в „Дамска детективска агенция №1“. Маа Рамотсве ѝ беше разрешила да си тръгне по-рано този ден, тъй като самата тя на практика си взе свободен следобед. Все още имаха много работа със случаите на няколко клиенти, но не ги притискаше нищо спешно и маа Рамотсве знаеше, че маа Макутси би се зарадвала да има достатъчно време да се приготви за урока по танци, вторият урок, който щеше да се проведе същата вечер.

Маа Макутси тъкмо приключваше с картотекирането на документите — задача, която, както ѝ бяха повтаряли безброй пъти в Ботсуанския колеж за секретарки, никога не бива да се оставя за следващия ден. И това послание бе отправяно не от кого да е, а от самата директорка, снажна, внушителна жена, която беше издигнала на най-високо равнище качеството на секретарската професия в Ботсуана.

„Момичета, не оставяйте документите да се трупат наоколо — наставляваше ги тя. — Нека всеки документ да мине през бюрото ви само веднъж. Това е много добро правило. Каталогизирайте и архивирайте всичко. Представете си, че нощем излизат огромни книжни плъхове и изядат всички документи, които са останали на бюрото ви!“

Колко умно казано, мислеше си маа Макутси. Представата как книжният плъх излиза нощем, за да изгризе не архивираните документи, беше толкова жива и образна и според нея нямаше никакъв смисъл празноглавите издокарани момичета от последния ред да се кискат на думите на директорката. Проблемът с тези момичета бе, че те не влагаха в работата си душа и сърце. Всички знаеха, че повечето от тях постъпваха в Ботсуанския колеж за секретарки само защото бяха

решили, че най-добрият начин да си намерят съпруг, който има хубава работа и много пари, е да станат секретарки на такъв мъж. И затова през цялото обучение в колежа те само се отегчаваха и не полагаха никакви усилия. Съвсем различно би било, хрумна веднъж на маа Макутси, ако имаше учебен предмет, озаглавен: „Как да се омъжите за своя шеф“. Той щеше да се радва на голям успех сред тези момичета и на лекциите те щяха много да внимават.

Веднъж, когато нямаше друга работа, маа Макутси взе да се чуди какво ли по-точно би могло да се преподава по такъв учебен предмет. Вероятно част от времето би било посветено на психологията и би включвало уроци за това как мислят мъжете. Това беше много важно, ако си от онези момичета, които смятат да оплетат някой мъж в мрежите си. Трябва да знаеш кое привлича мъжете и кое ги плаши. Маа Макутси се размисли над това. Кое привлича мъжете? Хубостта ли? Разбира се, ако някое момиче е красиво, то непременно привлича вниманието на мъжете; в това изобщо нямаше съмнение. Обаче значение имаше не само хубостта, защото имаше много момичета, които на външен вид не бяха нищо особено, но лесно привличаха мъжките погледи. Тези момичета се обличаха много грижливо; те бяха наясно кои цветове допадат на мъжете червеното и други ярки цветове; в това отношение мъжете приличат на животните, а освен това знаеха как да вървят и как да сядат така, че да карат мъжете да се изпъчват и да ги заглеждат. Походката беше важна: не може просто да вървиш, като най-напред изнасяш единия крак, а после другия; не, бедрата трябва да се полюшват, краката да се усукват един пред друг, сякаш смяташ едва ли не да вървиш в кръг. А да не забравяме и деликатния въпрос какво да правиш с четирибуквието си, докато вървиш. Някои хора мислят, че просто можеш да го оставиш да те следва, докато вървиш. Но не е така. Дори само един поглед към кое да е издокарано момиче, би показал, че то трябва повече да участва.

Маа Макутси си мислеше за всичко това, докато подреждаше кабинета през този следобед. Всичко това беше крайно обезсърчително. Тя много се смути, когато видя онази жена на уроците по танци — жената, чието име не помнеше, но която беше едно от най-лошите, ама наистина най-лошите от празноглавите издокарани момичета в Ботсуанския колеж за секретарки. Гледката как тази жена танцува с такъв хубавец, докато тя, маа Макутси, се препъва из

дансинга с клетия Фути Радифути, като се мъчи да разбере какво пелтечи той — тази гледка беше неимоверно потискаща. А да не забравяме и проблема с очилата ѝ, толкова големи, че хората виждаха в тях собствените си отражения и дори не си правеха труда да погледнат към човека зад лупите. Какво би могла да направи по този въпрос? Очилата бяха много скъпи и въпреки че сега изкарваше повече пари, имаше също така и много други разходи — плащаше по-висок наем за новото жилище, трябваше да си купува нови дрехи, а и роднините ѝ в Бобононг имаха нужда от повече пари.

Мислите ѝ бяха прекъснати от появяването на прага на господин Полопетси. Той работеше в сервиза вече от няколко дни и беше направил много добро впечатление на всички. Господин Дж. Л. Б. Матекони остана особено доволен от начина, по който той бе подредил шкафовете. Кутиите с моторно масло бяха наредени на полиците по големина, резервните части бяха групирани според марката на производителя.

— Трябва ти система — беше обявил господин Полопетси. — Така ще знаеш кога е време да поръчаш още свещи или други части. Това се нарича управление на складовите наличности.

Освен това той изжули пода на сервиза, като премахна няколко големи мазни петна, на които чираците не бяха обръщали никакво внимание.

— Някой може да се подхлъзне — каза господин Полопетси. — Човек трябва да е много внимателен.

Господин Дж. Л. Б. Матекони остана крайно доволен от тези думи и специално ги натякна на останалия чирак.

— Чу ли това, младежо — каза той. — Чу ли какво каза Полопетси? Внимание. Чувал ли си преди тази дума? Знаеш ли какво означава?

Младият чирак не каза нищо, а само погледна намусен към господин Полопетси. Той се беше отнесъл с подозрение към новия служител още от самото начало, въпреки че господин Полопетси беше любезен с него и направи всичко възможно да спечели благоразположението му. Като наблюдаваше това, на господин Дж. Л. Б. Матекони му стана съвсем ясно, че са били напълно прави да предположат, че Чарли скоро ще научи за заместника си. Той обаче се съмняваше, че Чарли ще реагира по начина, по който маа Рамотсве

очакваше. Но така или иначе, скоро щяха да разберат, а дотогава най-важно беше работата в сервиза да бъде свършена.

Всъщност господин Полопетси беше показал значителни дарби за най-простите монтьорски задачи, възложени от господин Дж. Л. Б. Матекони. Докато го наблюдаваше как сменя въздушен филтър или проверява нивото на маслото, господин Дж. Л. Б. Матекони осъзна, че този мъж има усет към колите, нещо, нещо, с което някои автомонтьори така и не се сдобиваха, а то беше абсолютно необходимо, ако човек иска да бъде наистина добър в тази професия.

— Двигателите ти харесват, нали? — попита той господин Полопетси в края на първия му работен ден. — Вижда се, че ги разбираш. Работил ли си преди такова нещо?

— Никога — призна си господин Полопетси. — Не знам имената на всички части, нито пък какво вършат. Ей това нещо например, то за какво служи?

Господин Дж. Л. Б. Матекони погледна към двигателя.

— Това е много интересна част — каза той. — Казва се разпределител. Той изпраща електрическият ток в правилната посока.

— Значи тук не бива да влиза никаква мръсотия, нито пък вода — каза господин Полопетси.

Господин Дж. Л. Б. Матекони кимна одобрително. Тези думи показваха, че господин Полопетси интуитивно разбира как се чувстват двигателите. Чарли никога не би казал нещо толкова проникателно.

И ето че сега маа Макутси попита господин Полопетси дали всичко е наред.

— О, да — отвърна той ентусиазирано. — Всичко е наред. Само си помислих, че е добре да ти кажа, че си свърших всичката работа в сервиза за този следобед и се чудех дали ти нямаш да ми възложиш нещо.

Маа Макутси беше изключително впечатлена. Повечето хора, ако нямаха какво да вършат, не молеха да им дадат още работа, а просто се преструваха, че работят, докато не станеше пет часа и вече можеха да си отидат вкъщи. Като поиска да му дадат някаква работа, господин Полопетси доказа, че маа Рамотсве е била напълно права в благоприятното си мнение за него.

Маа Макутси огледа офиса. Трудно беше да се види какво би могъл да свърши той. Едва ли би могла да го помоли да архивира

документите, което вече беше свършено, а би било твърде много да очаква от него да може да пише на машина, въпреки че беше работил като помощник-аптекарь, следователно — един вид чиновник. Значи не можеше да поиска от него да се занимава с писма. Но така ли беше наистина? Маа Макутси погледна изпитателно господин Полопетси.

— Ти не можеш да пишеш на машина, нали, раа? — попита тя колебливо.

Господин Полопетси отвърна съвсем спокойно, без нотка самохвалство.

— Мога, маа, при това много бързо. Сестра ми завърши суанския колеж за секретарки и ме научи.

Маа Макутси го зяпна. Не само че се трудеше усърдно и проявяваше инициативност, но освен това имаше и сестра, завършила Ботсуанския колеж за секретарки! Тя се замисли за името му — Полопетси. Дали беше познавала в колежа момиче с тази фамилия?

— Тя има друга фамилия — обясни господин Полопетси. — Природена сестра ми е, има друг баща. Казва се Дифеле. Агнес Дифеле.

Маа Макутси плесна с ръце.

— Тя ми беше приятелка! — възкликна. — Беше една година преди мене в колежа. И тя също имаше много добри оценки.

— Да — каза господин Полопетси, на заключителните изпити изкара осемдесет и пет процента.

Маа Макутси кимна сериозно. Това беше висока оценка, много над средната. Разбира се, не беше деветдесет и седем процента, но заслужаваше голямо уважение.

— Къде е тя сега? — попита маа Макутси.

— Секретарка е в „Стандард банк“ — каза господин Полопетси. — Но не се виждаме много напоследък. Тя много се срамуваше, когато ме пратиха в затвора, и оттогава не сме си говорили. Каза, че съм я опозорил.

Маа Макутси замълча. Трудно беше да си представиш как някой се отказва от брат си. Самата тя никога не би направила подобно нещо; твоето семейство си остава твое семейство, каквото и да се случи; нали именно в това е смисълът да имаш семейство. Семейството ти дава безусловна подкрепа, каквото и да стане.

— Съжалявам да чуя това, раа — каза тя.

За миг господин Полопетси отмести поглед настрани.

— Аз не ѝ се сърдя. Надявам се, че някой ден ще размисли. И тогава пак ще си говорим.

Маа Макутси погледна бюрото си. Имаше няколко писма, които трябваше да бъдат напечатани, и тя смяташе да свърши това на следващия ден. Но както се оказа, господин Полопетси можеше да пише на машина и ѝ мина през ума, че никога дотогава не бе имала възможност да диктува писмо, което някой друг да печата. А ето че сега имаше писма за писане и добър машинописец на разположение.

— Имам няколко писма за диктуване — каза тя. — Може ти да ги пишеш, докато аз диктувам. Така ще спестим време.

Без да губи време, господин Полопетси се настани зад пишещата машина на бюрото на маа Макутси, а тя седна на стола на маа Рамотсве, хванала в ръка няколко листа. Великолепно, помисли си. След всичките тези години сега аз седя на стол в един офис и диктувам на един мъж. Какъв дълъг път беше извървяла от дните на детството си в Бобононг.

Вечерта маа Макутси закъсня за курса по танци и докато вървеше по коридора в хотел „Президент“, тя чу как оркестърът вече се е развихрил и тропота на безброй крака по дървения под. Щом се появи на входа и се отправи към един стол до стената, беше пресрещната от Фути Радифути, който я очакваше. Тя изпита разочарование. Не искаше да бъде нелюбезна, но се беше надявала той да не дойде и да ѝ се отвори възможност някой друг да я покани на танц. А ето че беше попаднала в капан и я очакваше ново препъване и настъпване, докато всички останали ставаха все по-добри танцьори и се движеха с все по-голяма лекота.

Фути Радифути сияеше от радост, докато я водеше към дансинга. Оркестърът, който се беше увеличил с още един китарист, свиреше по-гръмко от предния път и затова ѝ беше трудно да чуе, чиито и да било думи, а още по-малко пък да разбере какво казва човек с говорен дефект. Ето защо маа Макутси трябваше сериозно да се напрегне, за да чуе думите на партньора си, но пак остана озадачена от явната липса на смисъл.

— Това е валс — опита се да каже той, когато започнаха да танцуват. Но маа Макутси чу: „Това е фарс“. Тя се запита защо му е да казва подобно нещо. Може би усещаше, че тя танцува с него само от съжаление или от чувство за дълг? А може би имаше предвид нещо съвсем друго?

И затова тя реши да поиска от него да поясни думите си.

— Защо? — попита.

Фути Радифути явно бе озадачен. Ами просто валсът си е валс; и толкова. Той не можеше да отговори на нейния въпрос и вместо това се съсредоточи върху правилното изпълнение на стъпките, което му беше трудно. Едно, две, събрани заедно — нали така каза господин Фанопе; а дали пък всъщност каза да броят до три, преди да направят стъпката настрани?

Усещайки объркването на партньора си, маа Макутси пое контрола. След като го придърпа към края на дансинга, тя му показва как трябва да се изпълнят стъпките и го накара да ги повтори сам, докато тя само гледаше. С крайчеца на окото си тя забеляза, че жената, която беше видяла на първия урок, онази, чието име не помнеше, я наблюдаваше насмешливо от другия край на залата. Тази жена танцуваше със същия елегантен мъж, опитен танцьор, и махна на маа Макутси през рамо, докато се въртеше в обятията му.

Маа Макутси сбърчи недоволно устни. Тя беше твърдо решена да не изпитва унижение заради тази жена с нейната ефектна рокля и снизходителното ѝ отношение. Тя знаеше какво си мисли за нея познатата ѝ, какво би трябвало да си мисли: ето я горката Грейс Макутси, която нито веднъж не успя да привлече вниманието на никой мъж, вижте я на какъв се е насадила сега! Разбира се, животът ѝ си минава напразно, въпреки че завърши първа в класа ни. А каква е ползата от деветдесет и не знам си колко процента, ако накрая свършиш така?

Нямаше никаква полза да си представя какво мисли онази жена; много по-добре би било да не ѝ обръща никакво внимание или — още по-хубаво — да си напомня, че не тя, а познатата ѝ заслужава съжаление. В края на краищата, какво имаше в нейния живот? Та тя вероятно нямаше кариера, а само ходеше по мъже. Обаче, когато остаряваш, става все по-трудно и по-трудно да привлечеш интереса на мъжете. Идва ново поколение млади жени, жени с млади лица и

блестящи зъби, а през това време твоето лице увисва с възрастта и зъбите ти вече не са толкова бели.

През следващия половин час те танцуваха в почти пълно мълчание. Маа Макутси трябваше да признае, че Фути Радифути полага усилия и като че ли танцува малко по-добре. Вече я настъпваше много по-рядко и имаше все по-голям успех в следването на ритъма. Тя му направи комплимент и той се усмихна с благодарност.

— Мисля, че ставам по-добър — каза, все така запъвайки се.

— Трябва да си починем — рече маа Макутси. — Много ожаднях след всичките тези танци.

Излязоха от залата и се отправиха по коридора към терасата на хотела. Появи се сервитьор, който взе поръчките им: студена бира за Фути Радифути и голяма чаша портокалов сок за маа Макутси.

Разговорът потръгна бавно, но маа Макутси забеляза, че колкото повече Фути Радифути се отпускате в нейната компания, толкова по-уверено и ясно започваше да говори. Сега вече можеше да разбере почти всичко, което той казваше, въпреки че от сегиз-тогиз се запъваше на някоя дума и тогава отнемаше известно време, докато успее да произнесе нещо членоразделно.

Изглежда имаше много, за което да си говорят. Той ѝ обясни откъде е (от Юга) и какво прави в Габороне работеше в мебелен магазин в „Броудхърст“, където продаваше столове и маси. Той се поинтересува за нея; попита я кое училище е посещавала в Бобонг, искаше да разбере повече за Ботсуанския колеж за секретарки и за работата ѝ в „Дамска детективска агенция № 1“. Призна, че няма никаква представа какво върши една частна детективска агенция и му би било много интересно да разбере.

— Работата е съвсем проста — каза маа Макутси. — Повечето хора смятат, че е много вълнуващо. Но не е така, наистина.

— Има много вълнуващи професии — отбеляза Фути Радифути. — Повечето хора вършат изключително скучна работа. Аз само продавам маси и столове. В това няма нищо вълнуващо.

— Но тази работа е важна — възрази маа Макутси. — Къде щяхме да сме всички ние, ако нямаше столове и маси?

— Щяхме да сме на пода — отвърна съвсем сериозно Фути Радифути.

Те се замислиха над това за миг и след това маа Макутси се разсмя. Той ѝ беше отговорил с такава сериозност, сякаш ставаше дума за изключително важен проблем, а не за забележка, направена мимоходом. Тя го погледна и видя, че ѝ се усмихва в отговор. Да, той разбираше, че думите му бяха смешни. А това вече беше важно. Хубаво беше да можеш да споделяш подобни неща с някой друг; дребните житейски шеги, малките абсурди.

Те поседяха заедно още няколко минути, допивайки питиетата си. След това маа Макутси се изправи и каза, че трябва да отиде да се поосвежи и ще се срещнат отново в залата за танци за останалата част от урока.

Намери една врата с надпис „Стая за тоалет“, на която имаше женски силует с дълга надиплена рокля. Щом влезе, веднага съжали за това.

— Я виж ти! Ето те и теб, Грейс Макутси! — каза нейната позната, която стоеше до мивката.

Маа Макутси спря, но вратата се беше затворила зад нея и не можеше да се престори, че е влязла по погрешка. Тя погледна жената до мивката и в този момент си спомни името ѝ. Казваше се Вайълет Сефот. Бе един от най-тежките случаи сред издокараните празноглави момичета в Ботсуанския колеж за секретарки, а ето че си пудреше носа в „Стаята за тоалет“ на хотел „Президент“.

— Вайълет — каза маа Макутси. — Радвам се да те видя отново.

Вайълет се усмихна, затвори пудриерата си и се облегна на ръба на мивката. Имаше вид на човек, който възнамерява да се впусне в дълъг разговор.

— Така си е — каза тя. — Не съм те виждала цяла вечност. Цяла вечност, откакто завършихме колежа. — Тя замълча, като оглеждаше маа Макутси от горе до долу, сякаш оценяваше роклята ѝ. — Ти се справяше добре, нали? Говоря за оня колеж.

— Атаката в забележката ѝ беше недвусмислена. Човек може да се справя добре в колежа, но това е нещо съвсем различно от истинския свят. А към това се прибавяше и презрителното „оня колеж“, сякаш съществуваха по-добри колежи за секретарки.

Маа Макутси се направи, че не е забелязала язвителната забележка.

— Ами ти, Вайълет? Ти какво правиш? Успя ли да си намериш работа?

А това, което се четеше между редовете в нейните думи, бе, че сигурно няма да е лесно на онези, които са изкарвали само петдесет процента на заключителните изпити, да си намерят работа. Това не остана скрито за Вайълет, която присви очи.

— Да си намеря работа ли? — отвърна язвително. — Маа, та те се редяха на опашка да ми предлагат работа! Имах толкова много предложения, че не знаех как да избира измежду тях. И знаеш ли какво направих? Да ти кажа ли?

Маа Макутси кимна. Тя искаше да излезе оттам, да се отдалечи от тази жена, но осъзнаваше, че трябва да остане. Трябваше да отстоява себе си, ако не искаше да се почувства напълно унижена от тази среща.

— Огледах мъжете, които ми предлагаха работа, и избрах най-хубавият — обяви тя. — Знаех, че точно така те си избират секретарка, затова приложих същото правило към тях! Ха!

Маа Макутси не каза нищо. Тя можеше да отбележи колко е глупаво това, но така щеше само да даде възможност на Вайълет да каже нещо от рода на: „Е, в твоите очи може и да е глупаво, но я гледай каква работа имам“. Затова замълча само посрещна предизвикателния поглед на другата жена, без да сведе очи.

След малко Вайълет сведе очи надолу и щателно огледа ярко лакираните си нокти.

— Хубави обувки — отбеляза. — Говоря за твоите зелени обувки. Никога не съм виждала жена, която да носи зелени обувки. Много смело от твоя страна. Аз бих се страхувала да не би хората да ми се смеят, ако нося такива обувки.

Маа Макутси прехапа устна. Какво не им беше наред на зелените обувки? И как смееше тази жена, тази празноглава жена, да се произнася за нейния вкус по отношение на обувките? Тя погледна обувките на Вайълет, лъскави и черни, със заострени върхове, напълно неподходящи за танци. Изглеждаха скъпи — много по-скъпи от тези обувки, които за маа Макутси бяха луксозна покупка и с които тя толкова се гордееше.

— Но нека да не говорим за смешни обувки — продължи небрежно Вайълет. — Да поговорим за мъже. Нима не обичаш да

говориш за мъже? Оня мъж в залата например. Да не ти е вуйчо или някакъв друг роднина?

Маа Макутси затвори очи и си представи за миг, че маа Рамотсве стоеше до нея. Какво би я посъветвала в подобни обстоятелства? Дали маа Рамотсве би ѝ подсказала как да отговори на тази жена, или би рекла: „Не, не ѝ позволявай да те принизява. Не падай до нейното равнище. Ти струваш повече от тази глупачка“. И маа Макутси видя в главата си маа Рамотсве и я чу, и ето какво каза:

— Мъжът, с когото танцуваше, е много красив. Имаш късмет, че танцуваш с такъв хубавец. Но пък и ти си хубава жена, маа, и заслужаваш хубавите мъже. Така е редно.

Вайълет я зяпна за миг, а след това отмести поглед. Никоя от двете им не каза нищо повече и маа Макутси си излезе.

„Браво, маа — рече гласът на маа Рамотсве. — Постъпи съвсем правилно. Съвсем правилно!“ „Беше много трудно“ — отвърна маа Макутси. „Често е така“ — каза маа Рамотсве.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

МАА РАМОТСВЕ СЕ НАТЪКВА НА ПРОБЛЕМ БЕЗ РЕШЕНИЕ

Маа Потоквани го спомена така небрежно, сякаш беше най-обикновена, незначителна клюка. Но вестта, че Ноте Мокоти е бил видян в Габороне, беше много повече, поне за маа Рамотсве. Тя беше изхвърлила Ноте от главата си и много рядко мислеше за него, макар да се случваше понякога той да я навестява насън, да се надсмива, да я заплашва и тогава тя се събуждаше уплашена и трябваше да си напомня, че вече го няма. Чула беше, че е заминал за Южна Африка, където потърсил късмета си като музикант в Йоханесбург; и явно бе успял, понеже един-два пъти тя видя в списание негова снимка.

Аз съм жена, която прощава, каза си маа Рамотсве. Не виждам смисъл да поддържам живи стари дразги, когато е толкова просто да ги погребем. Тя бе направила съзнателен опит да прости на Ноте и мислеше, че се е получило. Спомняше си деня, в който това бе станало, когато отиде да се разходи из саваната, вдигна поглед към небето и изхвърли от сърцето си омразата към него. В онзи ден тя му прости: прости му за физическата жестокост, за побоите, които бе изтърпявала, когато той се напиеше; прости му за психическия тормоз, на който я беше подлагал, когато ѝ обещавахе ту едно, ту друго и веднага след това се отмяташе от обещанията си. А когато стигна до парите, които беше откъмнал от нея, тя му прости и за това, като си каза, че не ги иска обратно.

Когато маа Потоквани каза, че е видяла Ноте Мокоти, маа Рамотсве почти не реагира. Маа Потоквани дори си помисли, че новината няма особено значение за нейната приятелка, така безразлична изглеждаше тя, и затова не каза нищо повече. Те продължиха разговора си за Чарли и за тревожното му поведение; маа Потоквани имаше много да каже по този въпрос и направи някои ценни предложения, но по-късно, когато маа Рамотсве се опита да си спомни

какво беше казала тя, в главата ѝ беше останало съвсем малко. Съзнанието ѝ беше почти напълно заето от ужасяващата новина, съобщена така небрежно. Ноте се беше върнал.

По-късно, докато караше обратно към Глоквенг, Чарли беше далеч от мислите ѝ. Щом някой беше видял Ноте Мокоти в Габороне, това би могло да означава, че се е върнал да живее там, а това пораждаше някои съвсем очевидни проблеми, но от друга страна, можеше да значи, че се е върнал само за малко. Ако беше дошъл на гости на някого, може би вече си беше тръгнал за Йоханесбург и нямаше нужда тя да се тревожи. Ако обаче се беше върнал да живее в Габороне, самата тя неизбежно щеше да го види рано или късно. В днешно време градът вече беше по-голям и беше възможно двама души да живеят в него, без да се срещнат нито веднъж, но имаше също така и голяма възможност пътищата им да се пресекат. В края на краищата, супермаркетите не бяха много и на подобни места тя винаги се срещаше случайно със свои познати. А да не забравяме и центъра на града, където всички ходеха рано или късно; какво щеше да стане, ако както се разхождаше по главната улица, видеше Ноте да върви насреща ѝ? Дали щеше да се обърне и да тръгне в обратната посока, или щеше да се размине с него, както с всеки друг непознат?

Тя мислеше за това, докато шофираше белия микробус по пътя към „Глоквенг роуд“. Вероятно имаше много хора, които смятаха, че трябва да избягват един или друг човек. Хората постоянно се карат помежду си, враждуват заради земя или добитък, роднини воюват заради наследство, което е пребогат източник на спорове, където и да отиде човек по света. Някои от тези хора се сдобряваха и отново започваха да си говорят; други така не стигаха дотам те продължаваха да поддържат своя гняв и негодувание живи. А имаше и много хора, които се разделяха със своя любим или съпруг. Ако напуснеш жена си заради друга и тя не види нищо добро в това, какво се случва, ако си вървиш по пътя с новата жена и се държите за ръце като типични влюбени, но видиш насреща ти да идва предишната ти жена? Сигурно това се случва много често, мислеше си маа Рамотсве, и вероятно хората се оправят пред такива ситуации и ги приемат, сигурно така става. Хората се оправят с живота, независимо от тези капани в общуването.

Тя се опита да си представи какво би могла да каже на Ноте, ако самата тя няма никаква друга възможност, освен да говори с него. Може би най-добре би било да поддържа съвсем делничен тон, да го попита как е и как върви животът му. След това би могла да каже, че се е надявала музиката му да се радва на успех и че си е представяла какъв вълнуващ живот води в Йоханесбург. Да, това би било всичко. С тези думи тя би показала, че не му желае злото, и може би дори Ноте, дори този жесток мъж, който се беше отнесъл с нея толкова лошо, би я оставил на мира след това.

Тя зави с белия микробус по „Оди Драйв“ за да мине направо през Селцето. И тогава видя госпожа Мофат, която вървеше край пътя, понесла тежка пазарска чанта. Къщата на семейство Мофат беше наблизо и ѝ оставаше съвсем малко, но в Ботсуана никой не минава с кола покрай свой приятел, без да спре, затова маа Рамотсве натисна спирачките и се пресегна, за да отвори вратата от другата страна.

— Торбата ти изглежда много тежка — каза тя. — Ще те закарам до вкъщи.

Госпожа Мофат се усмихна.

— Много си мила, маа Рамотсве — каза тя. — А понякога ме домързява. И сега много ме е домързяло.

Тя седна в микробуса и двете изминаха заедно краткото разстояние до къщата на семейство Мофат. Самюел, който работеше в градината им веднъж седмично, стоеше до портата и я отвори, за да може белият микробус да влезе в двора.

— Благодаря ти — каза госпожа Мофат, като се обърна към приятелката си. — Тази торба доста ми натежа, аз съм... — тя не завърши изречението, защото видя изражението на лицето на маа Рамотсве.

— Нещо лошо ли е станало, маа Рамотсве?

Маа Рамотсве погледна настрана, преди да отговори.

— Да. Има нещо лошо. Не исках да ти казвам, но наистина има нещо лошо.

Най-напред госпожа Мофат си помисли за очевидното. Маа Рамотсве и господин Дж. Л. Б. Матекони се бяха оженили неотдавна. Сватбата им, на която присъстваха тя и докторът, изненада всички, понеже всички бяха решили, че господин Дж. Л. Б. Матекони, колкото и чудесен човек да беше, никога не би се решил да се изправи пред

олтара. Може би в крайна сметка наистина не беше готов за това; може би наглед безкрайният им годеж е бил неговият начин да каже, че бракът не му е съвсем по сърце и може би сега маа Рамотсве откриваше това. Тази мисъл ужаси госпожа Мофат. Тя знаеше, че маа Рамотсве е била вече омъжена преди много време; не беше чувала много за този брак — само, че е бил един от онези ужасни изпълнени с насилие бракове, с които толкова много жени трябва да се примиряват — и ѝ се видя много несправедливо, че нещата пак се объркват, ако наистина се случваше такова нещо. Обаче беше невъзможно и този брак да има същите проблеми: господин Дж. Л. Б. Матекони беше абсолютно неспособен на каквото и да било насилие — това поне беше сигурно.

Госпожа Мофат вдигна ръка и леко докосна маа Рамотсве по рамото.

— Ела — каза тя. — Можеш да поговориш с мен. Може да седнем в градината или на верандата, ако така предпочиташ.

Маа Рамотсве кимна и изключи двигателя.

— Не искам да те товаря с това — каза тя. — Не е кой знае какво.

— Разкажи ми — подкани я госпожа Мофат. — Понякога е добре човек просто да поговори.

Решиха да седнат на верандата, където беше хладно и можеха да гледат градината, на която госпожа Мофат беше посветила толкова много време. Точно до къщата се извисяваше жакаранда и голямата разлистена корона хвърляше сянка над къщата. Много беше приятно да седиш и да размишляваш там.

Без заобикалки маа Рамотсве предаде на госпожа Мофат новината, която ѝ беше съобщила маа Потоквани. Докато говореше, тя видя как на лицето на приятелката ѝ, по което отначало се четеше загриженост, се изписва облекчение.

— Значи това е всичко — каза госпожа Мофат. — Няма нищо друго.

Маа Рамотсве успя да се усмихне.

— Нали ти казах, че не е кой знае какво.

Госпожа Мофат се засмя.

— Разбира се, че не е кой знае какво — каза тя. — Аз си представях, че нещо не е наред в брака ти. Взех да си мисля, че

господин Дж. Л. Б. Матекони е избягал или нещо такова. Чудех се какво ли ще мога да ти кажа.

— Господин Дж. Л. Б. Матекони никога не би избягал — каза маа Рамотсве. — Той е много щастлив заради вкусната храна, която му слагам на масата. Никога не би избягал.

— Това е добър начин да задържиш един мъж — каза госпожа Мофат. — Но да се върнем към онзи другия, към Ноте Мокоти. Какво толкова, че се е върнал? Няма нужда да се тревожиш за това. Просто бъди любезна с него, ако го срещнеш. Няма нужда да се стига по-надалече. Кажи му, че си омъжена...

Докато госпожа Мофат говореше, маа Рамотсве гледеше приятелката си, но когато тя каза: „Кажи му, че си омъжена“, тя рязко отклони поглед и госпожа Мофат изпита колебание. Изглежда думите ѝ разстроиха маа Рамотсве по някаква причина и тя се чудеше каква ли е. Дали пък маа Рамотсве не искаше да скрие това от Ноте, дали не бе запазила чувствата си към този мъж и не искаше той да знае за женитбата ѝ с господин Дж. Л. Б. Матекони?

— Ако се появи, ще му кажеш — продължи тя. — Нали ще му кажеш, че си омъжена?

Маа Рамотсве, явно разстроена, стискаше крайчеца на полата си. Накрая вдигна очи и срещна погледа на госпожа Мофат.

— Аз все още съм омъжена за него — каза тя тихо, почти прошепна. — Все още съм омъжена на този мъж. Ние не се разведохме.

В настъпилото мълчание един сив африкански гълъб запристъпя на един клон на жакарандата, като от време на време поглеждаше към двете жени с бързи, нервни движения на главата. На един камък, тъкмо там, където свършваше сянката, хвърлена от дървото, малък гущер, обагрен в синьо по протежение на крачетата, вдигна главата си към късното следобедно слънце.

Госпожа Мофат не каза нищо. Тя чакаше маа Рамотсве да продължи; просто нямаше какво да каже.

— Ето че сега ти е ясно, маа — каза маа Рамотсве. — Много съм нещастна. Много.

Госпожа Мофат кимна.

— Но защо не си се развела? Той те е изоставил, нали? Можело е да получиш развод.

— Бях много млада — каза маа Рамотсве. — Този мъж ме ужасяваше. Когато ме напусна, аз просто го изхвърлих от главата си и се опитах да забравя, че изобщо сме били женени. Забраних си изобщо да мисля за това.

— Но не може по-късно да не си си спомнила?

— Разбира се — каза маа Рамотсве. — Трябваше да направя нещо, но просто не можах да събера сили да се изправя срещу това. Не можех. Съжалявам, маа...

— Няма нужда да ми се извиняваш! — възкликна госпожа Мофат. — Но всичко това създава известни трудности, нали? Не е редно да се жениш отново, докато не се разведеш.

— Знам това — каза маа Рамотсве. — Направих много глупаво нещо, маа.

Поседяха заедно още малко. Госпожа Мофат се опитват да се сети какво да каже, какъв съвет да даде. Но просто не можеше да измисли никакъв изход от положението, в което се бе озовала маа Рамотсве. Понякога приятелите постъпват глупаво — тя знаеше това отлично — и ето чудесен пример за именно такова нещо. Не че маа Рамотсве беше направила нещо осъдително от морална гледна точка — в случая ставаше дума за обикновена небрежност по отношение на юридическа формалност. Но това беше юридическа формалност, която имаше изключително важно значение, и тя просто не можеше да измисли никакъв изход.

След няколко минути маа Рамотсве въздъхна и се изправи. Тя изпъна блузата си и изчетка някакви пращинки от полата, по-скоро въображаеми, отколкото реални.

— Това е моят проблем, маа — каза тя на госпожа Мофат. — Не мога да очаквам да ми помогнеш с него. Ще трябва сама да направя нещо, за да оправя нещата. — Тя замълча, а после продължи: — Въпреки че не мога да се сетя за нищо, което бих могла да направя, маа. Не мога да се сетя за абсолютно нищо.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

МАА МАКУТСИ И ГОСПОДИН ДЖ. Л. Б. МАТЕКОНИ ПОСЕЩАВАТ КЪЩАТА НА ГОСПОДИН МАТЕКОНИ

На следващия ден маа Макутси осъзна, че умът на маа Рамотсве беше зает с други неща. Работодателката ѝ рядко биваше в лошо настроение, но понякога имаше случаи, когато изглежда някакъв проблем не ѝ даваше възможност да се съсредоточи напълно върху делата на агенцията. Обикновено беше някаква къщна грижа — някое от децата имаше трудности в училище или пък Роза, нейната прислужница, ѝ беше разказала, че роднина или приятел е в тежко положение. Имаше толкова много нуждаещи се, дори в благоденстваща страна като Ботсуана; сякаш хранилицата на страданието никога не се изпразваха и независимо от целия напредък винаги щеше да има хора, за които нямаше работа, подслон или достатъчно храна. И когато разбереш за тези нужди, и особено ако ги изпитват хора, към които ти имаш някакво задължение, трудно е да ги изхвърлиш от съзнанието си.

Всеки познаваше някой, който изпитва трудности. Самата маа Макутси тъкмо беше научила за едно момиченце, чиито родители бяха починали. Това момиченце, което живееше с някаква своя леля, беше умно. То беше изкарало високи оценки на изпитите, но сега нямаше пари, за да плати училищните такси, и щеше да се наложи да изостави образованието си, ако тези пари не бъдеха намерени. Какво можеше да направи човек? Маа Макутси не можеше да ѝ помогне; въпреки че вече беше скътала малко пари благодарение на „Училището по машинопис за мъже Калахари“, тя имаше свои роднини, за които да се грижи в Бобонг. И така нямаше да помогне на това дете и то щеше да изгуби възможността да постигне нещо в живота.

Разбира се, човек не можеше да си позволи да мисли твърде много над тези въпроси. Трябва да се мисли за делника. „Дамска детективска агенция № 1“ съществуваше, за да решава проблемите в живота на хората — точно това вършеха, както маа Рамотсве често изтъкваше, — но те не можеха да решат всички световни проблеми. И затова човек трябваше да отвърне поглед от толкова много неща, за които би искал да помогне, и да се надява, че те ще се наредят по някакъв начин. Нямаше какво повече да направи.

Маа Макутси погледна маа Рамотсве, настанена зад бюрото си в другия край на стаята, и се зачуди. Тя се питаше дали да каже нещо на работодателката си, или да запази мълчание. След кратък размисъл все пак реши да говори.

— Изглеждаш ми много разтревожена, маа Рамотсве — започна тя. — Да не би да не ти е добре?

За миг маа Рамотсве не каза нищо и въпросът на маа Макутси увисна неловко във въздуха.

След това маа Рамотсве рече:

— Да, маа, тревожа се за нещо. Но не бих искала да те обременявам с моите грижи. Това е лично нещо.

Маа Макутси я погледна. Да се опише едно нещо като лично е голяма стъпка. Има много малко неща в Ботсуана, които хората разглеждат като личен въпрос; обществото им беше такова, в което хората си знаеха взаимно тревогите.

— Не бих искала да любопитствам за лични работи — каза тя. — Но ако се тревожиш за това нещо, поне ми позволи аз да поема грижите ти за другите неща. По този начин мога да ти помогна.

Маа Рамотсве въздъхна.

— Не знам кои грижи бих могла да ти прехвърля. Толкова са много...

Без да се бави маа Макутси възкликна:

— Ами Чарли като за начало. Той си е голяма грижа. Нека аз да се оправя с Чарли. Така ти ще можеш да престанеш да се тревожиш за него.

За миг маа Рамотсве се запита как точно да отхвърли това предложение. Чарли беше проблем на сервиза и следователно неговото добруване беше грижа на господин Дж. Л. Б. Матекони и непряко на самата нея, като жена на господин Дж. Л. Б. Матекони. Дватамата с

господин Дж. Л. Б. Матекони винаги се бяха тревожили за чираците и изглеждаше съвсем естествено да продължат да го правят и сега. Предложението на маа Макутси обаче беше несъмнено привлекателно. Самата маа Рамотсве нямаше никаква представа какво би могла да направи по въпроса Чарли — ако изобщо би могла да направи нещо. А маа Макутси беше находчива и интелигентна жена, повече от способна да се оправя с млади мъже. Тя и преди беше хващала юздите чираците, при това с явен успех, и може би щеше да е съвсем на място да се опита да го стори отново.

— Какво би могла да направиш по въпроса с Чарли? — попита тя. — Какво би могъл да направи, който и да било от нас?

Маа Макутси се усмихна.

— Мога да се поразходя и да разбера какво точно се случва — каза тя. — А после да потърся начини да се справя с това.

— Но ние отлично знаем какво се случва — каза маа Рамотсве. — Той си има вземане-даване с онази богаташка с мерцедеса. За всеки е очевидно какво става. Проста работа.

Маа Макутси беше съгласна с това. Но според нея винаги под повърхността се криеше и нещо друго, а освен това те бяха видели как жената заедно с чирака влиза с колата си в двора на къщата на господин Дж. Л. Б. Матекони. А това продължаваше да бъде загадка.

— Трябва да се разузнаят още някои неща — каза тя на маа Рамотсве. — Мислех си, че двамата с господин Дж. Л. Б. Матекони може да поразгледаме на място. Това си мислех.

— Трябва да внимаваш с господин Дж. Л. Б. Матекони — предупреди я маа Рамотсве. — Той е много добър автомонтъор, но според мен няма да е особено добър детектив. Всъщност направо съм сигурна, че няма да бъде.

— Аз ще ръководя нещата — каза маа Макутси. — Ще се погрижа господин Дж. Л. Б. Матекони да не пострада.

— Добре — каза маа Рамотсве. — Че той ми е единственият съпруг...

Тя спря насред изречението. Канеше се да каже, че той ѝ е единственият съпруг, но изведнъж осъзна с мрачно предчувствие в сърцето, че това не е съвсем вярно.

Когато маа Макутси предложи на господин Дж. Л. Б. Матекони да посетят новия му наемател, той погледна часовника си и се почеса по главата.

— Имам толкова много работа, маа — каза й. — Ей на онази кола например не са й останали накладки. А пък онзи микробус реве като магаре. Тука има толкова много болни автомобили, че не мога да ги оставя.

— Те не са на смъртно легло — каза непреклонно маа Макутси. — Пак ще са си тук, когато се върнем.

Господин Дж. Л. Б. Матекони въздъхна.

— Не разбирам защо трябва да ходим в къщата. Нали си плащат наема. Къщата не е изгоряла до основи.

— Но си стои проблемът с Чарли — посочи маа Макутси. — Трябва да разберем защо той ходи в къщата ти. Ами ако са го въвлекли в някаква престъпна дейност, с онази негова издокарана мадама и нейния мерцедес?

При споменаването на престъпна дейност господин Дж. Л. Б. Матекони се намръщи. Откакто беше взел момчетата да чиракуват при него преди няколко години, подозираше, че се забъркват в какви ли не истории с момичета. Той не желаше да ги разпитва за това в крайна сметка то си беше тяхна работа. Но престъпната дейност беше съвсем друго нещо. Ами ако излезеше статия във вестника, в която пише, че един чирак от „Глоквенг роуд спийди моторс“ е бил арестуван от полицията във връзка с грабежи? Срамът, който това би му навлякло, би бил непосилен. Неговият сервиз се беше посветил на грижата за клиентите и за техните автомобили, като това се вършеше честно и почтено. Господин Дж. Л. Б. Матекони никога не беше използвал евтини, неподходящи резервни части, карайки същевременно клиента да плати за скъпи и необходими части; той никога не беше давал и не беше взимал подкуп. И беше направил всичко възможно да внуши на момчетата това чувство за етика — търговска, та дори и монтьорска етика, — но изобщо не беше убеден, че е успял. Той отново въздъхна. Тези жени все го пришпорваха да прави едно или друго против волята си. Той не искаше да се намесва в делата на наемателя си. Не искаше да се връща в старата си къща, сега, след като си живееше мирно и кротко в къщата на „Зебра драйв“. Но изглежда, че не му оставяха избор, и затова той се съгласи. Можеха да отидат вечерта, примири се

той, малко след пет часа. А дотогава искаше да поработи върху горките автомобили, без да го прекъсват.

— Няма да те прекъсвам — обеща маа Макутси. — Но в пет часа ще съм тук, готова за тръгване.

И точно в пет часа тя махна за сбогом на маа Рамотсве, докато работодателката ѝ се отправи към къщи с белия си микробус, и отиде да напомни на господин Дж. Л. Б. Матекони, че е време да тръгват. Той тъкмо беше свършил работата си върху една кола и беше в добро настроение, понеже ремонтът беше минал много добре.

— Надявам се, че няма да стоим там дълго време — каза той, докато бършеше ръцете си с парче марля. — Нямам да кажа кой знае какво на мъжа, който взе под наем къщата. Всъщност изобщо нямам какво да му кажа.

— Можем да кажем, че сме отишли да видим дали всичко е наред — каза маа Макутси. — А после да подхвърлим нещо за Чарли. Можем да го попитаме дали е виждал Чарли.

— Не виждам никакъв смисъл в това — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Ако е виждал Чарли, ще каже да, а ако не го е виждал, ще каже не. Какъв смисъл има да го питаме?

Маа Макутси се усмихна.

— Ти не си детектив, раа. От пръв поглед си личи.

— Изобщо не съм детектив — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — И не искам да бъда. Аз съм автомонтър.

— Но си женен за детектив — каза благо маа Макутси. — Хората, понякога прихващат едно-друго от работата на своите половинки. Виж например жената на президента. Сега вече много я бива в откриването на училища и подписването на разни документи.

— Но аз не очаквам маа Рамотсве да поправя коли — възрази господин Дж. Л. Б. Матекони. — Ето защо тя не бива да очаква от мен да бъда детектив.

Маа Макутси реши да не отговаря на тази забележка. След като хвърли поглед към часовника си, тя отбеляза, че трябва да тръгват, за да не стане така, че да пристигнат точно когато наемателят и семейството му са седнали да вечерят, което би било невъзпитано. Господин Дж. Л. Б. Матекони неохотно смъкна гащеризона си и свали шапката си от пирона, където стоеше обикновено. След това двамата

се отправиха с неговия пикап на краткото пътешествие по пътя към неговата къща недалеч от стария Армейски клуб.

Когато приближиха към къщата, господин Дж. Л. Б. Матекони забави скоростта. Надничайки над волана, той каза на маа Макутси:

— Усещам се много странно, маа. Винаги е странно да се връщаш на някое място, където си живял.

Маа Макутси кимна. Вярно беше: тя се беше прибираща в Бобононг само няколко пъти, откакто се премести в Габороне, и това винаги нарушаваше равновесието ѝ. Всичко беше толкова познато — това беше вярно, — но по странен начин ѝ се струваше различно. Първо, колко малко беше всичко, и колко сиромашко и запуснато. Докато живееше в Бобононг, къщите ѝ се бяха стрували съвсем нормални и домът, в който живееше семейството ѝ, за нея беше съвсем удобен. Но като гледаше къщата им с очите, които вече бяха виждали Габороне с всичките големи сгради, тази къща ѝ се виждаше сиромашка и тясна. А що се отнася до немарата, докато живееше в Бобононг, тя никога не беше забелязвала, че всичко трябва да се боядиса, но след като бе живяла в Габороне, където всички сгради се поддържаха толкова добре, не можеше да не забележи олющената боя и зацапаните стени.

И хората не бяха същите. Разбира се, любимата ѝ леля продължаваше да бъде за нея все така любима, но докато преди тя с възхищение бе откривала мъдрост във всяка нейна дума, сега приказките ѝ се виждаха обикновени баналности. И не стига това, ами понякога тя се чувстваше неловко от някои неща, които казваше леля ѝ, като си мислеше, че подобни думи биха прозвучали чудато в Габороне. Това я караше да изпитва вина и тя винаги се мъчеше да се усмихва одобрително на забележките на леля си, но понякога усилието беше твърде голямо. Тя знаеше, че това не е хубаво. Знаеше, че никога не бива да забравяш какво дължиш на своя дом и на семейството си, както и на мястото, където си израснал, но понякога ѝ беше трудно да прилага това на практика.

Маа Макутси винаги беше изпитвала възхищение от начина, по който маа Рамотсве се чувстваше щастлива и доволна от това коя е и откъде е дошла. Силната ѝ привързаност към Мочуди беше явна и когато тя говореше за детството си, винаги го правеше с обич. Това беше голям късмет: да обичаш мястото, където си израснал; не всички

са способни на това. А още по-голям късмет беше да имаш баща като Обед Рамотсве, за когото маа Макутси беше слушала толкова много от маа Рамотсве. Маа Макутси имаше чувство, че едва ли не го познава и че във всеки момент самата тя би могла да започне да цитира думите му, въпреки че, разбира се, никога не го беше срещала. Но можеше да си го представи. Случваше се да каже на маа Рамотсве: „Както казваше баща ти, маа!“, а маа Рамотсве се усмихваше и отговаряше: „Да, той винаги така казваше, нали?“

Разбира се, не беше единствената, която правеше така. Маа Рамотсве все говореше за Серетсе Кхама и цитираше нещата, които той е казал, но маа Макутси изпитваше леко подозрение. Не че Серетсе Кхама не беше казал цял куп умни неща — беше ги казал, — просто тя имаше усещането, че маа Рамотсве е склонна да изразява определен възглед — собствения си възглед — и след това да го приписва на Серетсе Кхама, при все че той никога не е изказвал мнение по въпроса.

Неотдавна се случи нещо подобно, когато маа Рамотсве ѝ каза, че никога не бива да прекарваш коза през ручей и че самият Серетсе Кхама бил казал нещо такова. Маа Макутси силно се съмняваше; поне доколкото тя си спомняше, Серетсе Кхама никога не беше споменавал кози — а тя беше изучавала речите му в училище — и според нея по този начин маа Рамотсве просто се опитваше да направи по-авторитетен своя възглед.

— Кога го е казал? — попита тя.

— Преди много време — отвърна неопределено маа Рамотсве. — Прочетох го някъде.

Този отговор не беше достатъчен за маа Макутси и тя се изкушаваше да каже на работодателката си: „Маа Рамотсве, не бива да забравяш, че ти не си Серетсе Кхама!“ Но за щастие не го направи, понеже би прозвучало грубо и невъзпитано, а маа Рамотсве винаги имаше нещо добро и полезно наум, когато говореше за Серетсе Кхама, нищо, че невинаги цитатите ѝ бяха точни. Истинският проблем, помисли си маа Макутси, е в това, че маа Рамотсве не е ходила в Ботсуанския колеж за секретарки. Ако беше ходила, може би щеше малко повече да внимава какво говори. Официалното образование не би могло да бъде заменено с нищо, мислеше си маа Макутси; интуицията и опитът могат много да помогнат на човек, но всъщност ти е нужно малко повече, за да вършиш работата както трябва. И ако

маа Рамотсве беше имала късмета да учи в Ботсуанския колеж за секретарки, каква ли оценка щеше да получи на заключителните изпити? — питаше се маа Макутси. Това беше крайно интригуващ въпрос. Със сигурност оценката би била висока, може би дори... Да, около седемдесет и пет процента. Това беше достоен резултат, макар и с двайсет и два процента по-нисък от нейното собствено постижение. Проблемът с получаването на деветдесет и седем процента е в това, че слага летвата за другите неестествено високо.

Мислите на маа Макутси бяха прекъснати от господин Дж. Л. Б. Матекони, който леко я потупа по рамото.

— Искаш ли да паркирам на алеята пред къщата, маа?

Маа Макутси се замисли.

— Да, раа, така ще е най-добре. Помни, че в случая ти нямаш какво да криеш. Просто наминаваш, за да видиш дали всичко е наред.

— Ами ти? — попита господин Дж. Л. Б. Матекони, докато минаваше с пикапа през познатата порта. — Какво ще си помислят за теб?

— Може да съм твоята племенница — каза маа Макутси. — Много мъже на твоята възраст имат племенници, които се возят с тях в техните пикапи. Не си ли виждал това, господин Дж. Л. Б. Матекони?

Господин Дж. Л. Б. Матекони я погледна странно. Той никога не беше съвсем сигурен как да приема маа Макутси и подобна двусмислена забележка беше характерна за нейния начин на говорене. Но той не отговори, а вместо това се съсредоточи върху паркирането на пикапа до едната от двете коли до къщата.

Те заобиколиха заедно и отидоха до главния вход, където господин Дж. Л. Б. Матекони потропа гръмко и извика.

— Дворът ми се вижда занемарен — промърмори маа Макутси, като посочи дискретно няколко обърнати с дъното нагоре газени тенекии, които бяха използвани за едно или друго и просто стояха захвърлени.

— Доколкото знам, те са заети хора — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Може би нямат много време, за да се грижат за двора. Не можеш да ги обвиняваш за това.

— Можеш — възрази маа Макутси, като леко повиши тон.

— Тихо — сгълча я господин Дж. Л. Б. Матекони. — Някой идва.

Вратата отвори жена на около четирийсет и пет години, облечена с яркочервена блуза и дълга до земята зелена пола. Тя ги огледа от главата до петите, а после ги покани с жест да влязат.

— Няма много хора тук — каза, преди те изобщо да успеят да я поздравят. — Но ще ви намеря нещо, ако отидете и седнете отзад. Имам малко ром, а ако искате може да пиете бира.

Господин Дж. Л. Б. Матекони едва не се обърна към маа Макутси от изненада. Той не беше очаквал такова делово посрещане, а и беше доста странно да предложиш по такъв начин нещо за пиене, преди да сте разменили каквито и да било думи. Откъде тази жена, която и да беше тя, знаеше кой е той? Може би беше жената на наемателя? Той си беше имал работа само с него и не беше виждал никой друг.

Може господин Дж. Л. Б. Матекони да бе загубил дар слово, но това не важеше за маа Макутси. Тя се усмихна на жената и веднага прие предложената бира за господин Дж. Л. Б. Матекони. Тя самата искаше нещо безалкохолно, така каза — достатъчно било да е студено. Жената кимна и се изгуби в кухнята, като остави господин Дж. Л. Б. Матекони и маа Макутси да влязат навътре в бившата трапезария на господин Дж. Л. Б. Матекони.

Когато живееше в къщата това беше любимата му стая, понеже от нея се откриваше приятна гледка към задния двор с папаите, а зад тях в далечината се виждаше малко възвишение. Сега, когато влязоха стаята нямаше изглед, понеже пред прозореца беше спусната завеса и единствената светлина идваше от две лампи с червени лампиони, сложени на ниска масичка пред завесата. Господин Дж. Л. Б. Матекони се огледа изумен. Той знаеше, че хората имат различни вкусове, но му се струваше доста странно някой да иска да потопи една стая в мрак — и да хаби електрически ток, — когато разполагаше с отлична естествена светлина, при това напълно безплатна.

Той се обърна към маа Макутси. Може би тя беше виждала преди подобно нещо и то нямаше да я изненада. Той я погледна, очаквайки обяснение, но тя само му се усмихна загадъчно.

— Какво са направили с трапезарията ми? — прошепна той. — Тук е много странна.

Маа Макутси продължи да се усмихва.

— Много е интересно — каза тя приглушено. — Разбира се, ти си наясно, че...

Тя не завърши изречението си, понеже жената с червената блуза се върна с поднос, на който имаше бира и чаша кока-кола. Тя остави подноса на масата и посочи към един голям кожен диван, сложен до едната стена.

— Можете да седнете — каза им. — Аз ще пусна музика, ако искате.

Маа Макутси взе чашата си с кока-кола.

— Седнете с нас, маа. Днес беше горещо и сигурно ви се иска да изпиете една бира. Пишете я на нашата сметка — ние ще ви черпим една бира.

Жената охотно прие почерпката.

— Много мило от ваша страна, маа. Само да отида да я взема и ще се върна.

Щом като тя излезе от стаята, господин Дж. Л. Б. Матекони се обърна към маа Макутси.

— Да не би това да е... — започна той.

— Да — прекъсна го маа Макутси. — Това е нелегален бар. Господин Дж. Л. Б. Матекони, твоята къща е превърната в нелегален бар!

Господин Дж. Л. Б. Матекони се отпусна тежко на дивана.

— Много лоша работа — каза той. — Всички ще си помислят, че и аз съм забъркан. Ще си кажат, ето го него, върти нелегален бар, като се преструва, че е почтен човек. А какво ще си помисли маа Рамотсве?

— Тя ще разбере, че нямаш нищо общо с това — каза маа Макутси. — А съм сигурна, че и другите ще си помислят същото.

— Не харесвам такива места — каза господин Дж. Л. Б. Матекони, клатейки глава. — Те оставят хората да натрупват големи сметки и да харчат всичките си пари за пиене.

Маа Макутси се съгласи с него. Тя бе развеселена от откритието, което не беше очаквала да направи, но знаеше, че в нелегалните барове няма нищо смешно. Въпреки че хората спокойно можеха да ходят в легални барове, имаше такива, които трябваше да пият на кредит, и нелегалните барове се възползваха точно от такива хора. Те ги насърчаваха да харчат твърде много, а после месец след месец прибираха все по-голяма и по-голяма част от заплатата на клиента. А имаше и други неща: нелегалните барове често биваха свързани с хазарт и така се възползваха от човешките слабости.

Жената се върна с отворена бутилка бира в ръка. Тя вдигна бутилката за наздравица и господин Дж. Л. Б. Матекони ѝ върна жеста, вярно, без особен ентузиазъм, въпреки че реакцията на маа Макутси беше много по-убедителна.

— Е, маа — поде весело маа Макутси, — какво хубаво заведение имате. Много хубаво!

Жената се засмя.

— Не, маа. Това заведение не е мое. Аз само работя тук. Съдържателката е друга жена.

Маа Макутси помисли за миг. Разбира се — такава жена, жена, която кара голям мерцедес, няма да отиде в нелегален бар като обикновен клиент — тя самата трябва да е неговата съдържателка.

— О, да — каза маа Макутси, — аз познавам тази жена. Знам я, тя кара голям мерцедес и има нов млад приятел. Мисля, че се казва Чарли.

— Точно тя е — каза жената. — Чарли е нейният приятел. Понякога идва с нея. Но тя си има и мъж. Той е в Йоханесбург. Важна клечка. Май и той има някакви барове.

— Да — каза маа Макутси. — Познавам го много добре. — Тя замълча за миг. — Как мислите, дали той знае за Чарли?

Жената сръбна от бутилката с бира и след това си изтри устата с опакото на ръката.

— Ха! Мен ако питате, той изобщо не подозира за Чарли. И на мястото на Чарли аз щях да внимавам. На всеки няколко месеца този мъж си идва в Ботсуана, за да я види, и тогава за Чарли ще е най-добре да замине за уикенда! Ха! На мястото на Чарли аз щях да отида чак във Франсистаун или в Маун, когато той дойде. Колкото може по-далеч.

Маа Макутси хвърли поглед към господин Дж. Л. Б. Матекони, който внимателно следеше разговора. След това отново погледна жената и я запита:

— А този мъж помага ли да се върти бара? Идва ли някога тук?

— От време на време — отговори жената. — Понякога ни се обажда и оставя съобщения за нея.

Маа Макутси пое дълбоко въздух. Маа Рамотсве ѝ беше казвала, че когато човек задава важен въпрос — въпрос, чиито отговор може да преобърне хода на цялото разследване, — трябва да положи особено усилие да звучи спокоен, така, сякаш отговорът всъщност не го

интересува особено. И сега беше тъкмо моментът за подобен въпрос, но маа Макутси усети, че сърцето ѝ се блъска в гърдите толкова силно, та чак бе убедена, че и жената може да го чуе.

— Значи се обажда? А дали ви се намира телефонният му номер? Ще ми се да поговоря с него за един наш приятел в Йоханесбург, който иска да го види по някаква работа. Имах му номера, но...

— Тук е — каза жената. — В кухнята е, записан на едно листче. Ей сега ще ви го донеса.

— Много сте любезна — каза маа Макутси. — А като отидете в кухнята, вземете си още една бира, маа. Господин Дж. Л. Б. Матекони ще плати.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

ПОМНИШ ЛИ МЕ?

Маа Рамотсве се беше мъчила с всички сили да обуздае чувството на ужас, което сега я преследваше като черна сянка. Беше се опитала да изхвърли от главата си Ноте Мокоти; беше си повтаряла, че само защото маа Потоквани го е видяла, не значи, че и тя ще го види. Но всичко това беше безрезултатно и тя така и не успя да престане да мисли за първия си мъж и за срещата, която знаеше, че той ще потърси с нея.

Първоначалният ѝ импулс беше да каже на господин Дж. Л. Б. Матекони за вестта, научена от маа Потоквани, но скоро установи, че просто не може да го направи. Ноте Мокоти беше част от нейното минало — от един болезнен период от нейното минало — и тя така и не беше събрала сили да поговори с господин Дж. Л. Б. Матекони за това. Разбира се, беше му казала, че е била омъжена и че мъжът ѝ е бил жесток човек. Но не бе казала нищо повече и той бе усетил, че не ѝ се говори за това, и бе уважил това нейно желание. Тя не беше споделяла подробности и с маа Макутси, въпреки че веднъж-дваж бяха засягали тоя въпрос, когато говореха за мъжете, или по-точно за съпрузите.

Но независимо колко категорично бе обрекла Ноте на забвение в съзнанието си, в истинския живот той беше човек от плът и кръв, който в този момент се намираше в Габороне и рано или късно пътищата им щяха да се пресекат. Това се случи един преди обед, точно два дни след срещата ѝ с маа Потоквани, когато маа Рамотсве и маа Макутси работеха в кантората на „Дамска детективска агенция №1“. Господин Дж. Л. Б. Матекони беше излязъл, за да вземе някакви резервни части от търговеца на едро, с който работеше, а господин Полопетси помагаше на по-младия чирак да поправи окачването на една катафалка. Беше най-обикновена утрин.

Появата му беше обявена от господин Полопетси. След като почука на вратата, която водеше от сервиза към кантората на

агенцията, той надникна предпазливо и каза, че един човек е дошъл да види маа Рамотсве.

— Кой е? — попита маа Макутси.

Имаха много работа и не искаха да ги прекъсват, но човек винаги трябва да е готов да приеме клиент.

— Един мъж — каза господин Полопетси и при този отговор маа Рамотсве разбра, че е Ноте.

— Кой е този мъж? — попита маа Макутси. — Каза ли си името? Господин Полопетси поклати глава.

— Не ми каза как се казва — каза той. — Има тъмни очила и е облечен с кафяво кожено яке. Не ми харесва.

Маа Рамотсве се изправи.

— Ще отида да се видя с него — каза тя спокойно. — Мисля, че знам кой е.

Маа Макутси погледна въпросително своята работодателка.

— Не можеш ли да го поканиш тук?

— Ще се видя с него отвън — каза маа Рамотсве. — Мисля, че е дошъл при мене по личен въпрос.

Тя излезе от офиса, като избягна погледа на маа Макутси. Навън беше ярък ден — ден, в който слънцето хвърля тежки, къси сенки; ден, в който няма къде да се скриеш от нарастващата жегата; ден, в който въздухът изглежда тежък и муден. След като остави господин Полопетси да се върне към работата си, тя излезе през широката врата на сервиза и видя бензиновите колонки, акациите и една кола, която караше по „Тлоквенг роуд“, а след това, вляво от сервиза, в сянката на една акация — Ноте Мокоти, който гледаше към нея, пъхнал палци под колана си, застанал в позата, която тя помнеше толкова добре.

Тя направи няколко крачки, които ги деляха. Вдигна очи и видя, че лицето му е по-месесто, но все така жестоко, с малък белег отстрани на брадичката. Видя, че е пуснал коремче, но то бе почти скрито от коженото яке, което носеше въпреки жегата. И тя внезапно си помисли колко странно бе човек да забележи тези неща, когато се страхува от другия; помисли си как преди своята екзекуция затворникът би могъл да забележи в последните кошмарни мигове, че онзи, който се готви да отнеме живота му, има обрив на шията или пък че опакото на дланите му е окосмено.

— Ноте — каза тя. — Значи си ти.

Мускулите около устата му се отпуснаха и той се усмихна. Тя видя хубавите зъби, толкова важни за един тромпетист, както той винаги бе казвал. А след това чу гласа.

— Да, аз съм. А ето те и теб, Прешъс. Аз съм тук след всичките тези години.

— Тя погледна към стъклата на тъмните очила, но видя само миниатюрното отражение на акацията и небето.

— Добре ли си, Ноте? От Йоханесбург ли идваш?

— Джойс — каза той през смях. — Еголи. Йобург. Градът с много имена.

Тя замълча, като го чакаше да продължи. Известно време и той мълча, а накрая каза.

— Разказаха ми всичко за теб. Чух, че си голяма детективка по тия места. — Той пак се засмя, сякаш дори само мисълта за това му се струваше нелепа. Разбира се, той мислеше така за всички жени: смяташе, че никоя жена не може да върши някаква работа така добре, както един мъж. „Колко жени си виждала, които свирят на тромпет?“ — беше я попитал подигравателно преди толкова години. Тогава тя беше твърде млада, за да му се опълчи, а сега, когато можеше да го направи, когато можеше да го обори със своя реален успех, тя изпитваше единствено все същият отколешен страх, страхът, който векове наред кара жените да се свиват пред мъжете.

— Аз имам добър бизнес — каза тя.

Той погледна гаража зад гърба ѝ, а след това вдигна поглед към табелата, която тя с гордост бе окачила над първата си кантора в подножието на възвишението Кгале и която бяха взели със себе си, когато се преместиха.

— Ами баща ти? — попита между другото, след като отново погледна към нея. — Как е старецът? Още ли се занимава с животните?

Тя усети жегване в сърцето, а след това прилив на чувства, които сякаш я оставиха без дъх.

— Е? — попита той. — Как е той?

Тя се взе в ръце.

— Баща ми почина — каза. — Оттогава има вече много години. Той почина.

Ноте сви рамене.

— Много хора умират. Може би си забелязала.

За миг маа Рамотсве не можа да измисли нищо, но след това помисли за баща си, за покойния си татко, Обед Рамотсве, който никога не беше казвал на този човек нелюбезна или пренебрежителна дума, макар отлично да знаеше що за стока е; за Обед Рамотсве, който бе олицетворение на всичко най-хубаво в Ботсуана и по целия свят, когото тя все още обичаше и който бе тъй жив в паметта ѝ, сякаш си бе отишъл едва вчера.

Тя се обърна и с колебливи стъпки тръгна към сервиза.

— Къде отиваш? — викна Ноте грубо. — Къде си тръгнала, дебелано?

Тя спря, без да се обръща. Чу го как се приближава към нея и ето че вече стоеше непосредствено зад нея, и острата му миризма стигаше до ноздрите ѝ.

Той се наведе напред, така че приближи уста до ухото ѝ.

— Слушай — каза, — омъжила си се за онзи, нали? Ами аз? Нали още съм ти мъж?

Тя сведе поглед към земята и към пръстите на краката си, които надничаха от сандалите.

— А сега ме слушай — каза Ноте. — Не съм се върнал заради тебе, не се тревожи за това. Нали знаеш, че всъщност никога не съм те харесвал? Искях жена, която да ми роди дете, здраво дете. Нали знаеш това? А не дете, което да изтрае съвсем малко. Затова не съм се върнал за теб. И сега само ме слушай. Замислил съм един концерт тука — голям концерт в бар „Хиляда“. Но ми трябва малко помощ с разходите. Знаеш как е. Десет хиляди пули. Ще дойда да ги взема след два-три дни от твоята къща. Така ще имаш време да ги събереш. Ясно ли е?

Тя остана напълно неподвижна, а той се дръпна внезапно.

— Довиждане — каза. — Ще се върна за заема. А ако не платиш, може да кажа на някого, на полицията например че си се омъжила, преди да се отървеш от първия си съпруг. Много нехайна постъпка, маа. Много нехайна!

Тя се върна в кантората, където маа Макутси седеше зад бюрото си, погълната от задачата да надписва пликосе за писма. Търсенето на престъпилия закона замбийски финансист досега беше ударило на камък. Повечето от адресатите така и не отговориха на изпратените писма, а едно от тях, до замбийски лекар, за когото се смяташе, че

познава почти всички хора от местната замбийска общност, беше предизвикало дори враждебен отговор.

Вие в Ботсуана винаги казвате, че замбийците са непочтени и че ако липсват някакви пари, трябва да се гледа в джобовете на замбийците. Това е клевета и ни омръзна от подобни стереотипи. Всички знаят, че трябва да се гледа в джобовете на нигерийците...

Маа Рамотсве отиде до бюрото си и седна. След това взе лист хартия, сгъна го на две и вдигна химикалката. После обаче остави химикалката и отвори едно чекмедже, без да разбира защо прави това, просто изпълнена със страх и ужас. Вземането на химикалката, отварянето на чекмеджето, вдигането на телефонната слушалка — всичко това бяха действия, които може да извърши, без да осъзнава какво прави, човекът, изпаднал в беда, който се надява, че би могъл с помощта на подобни действия да победи страха, а това, разбира се, никога не се случва.

Маа Макутси я гледаше и разбра, че който и да е бил посетителят ѝ тази сутрин, той беше разстроил и уплашил нейната работодателка.

— Видя ли се с онзи човек? — попита тя благо. — Познаваше ли го?

Маа Рамотсве вдигна поглед към нея и маа Макутси видя в очите ѝ болка.

— Да, познавах го — каза тя тихо. — Това беше човек, когото познавах много добре.

Маа Макутси понечи да зададе въпрос, но не го направи, понеже маа Рамотсве я спря с вдигната длан.

— Не искам да говоря за това, маа — каза тя. — Моля те, не ме разпитвай за това нещо. Моля те, не ме питай.

— Няма — каза маа Макутси. — Няма да те питам.

Маа Рамотсве си погледна часовника и промърмори, че е закъснявала за някаква среща. И отново маа Макутси аха да попита каква е тази среща, понеже за пръв път чуваше за нея, но после размисли и просто наблюдаваше, докато маа Рамотсве си събра нещата и излезе от кантората. Маа Макутси почака няколко минути, докато чу

запалването на мотора на белия микробус, а после стана, погледна през прозореца и видя как маа Рамотсве поема по „Глоквенг роуд“ и изчезва по посока на града.

Маа Макутси излезе от кантората и намери господин Полопетси с чирака.

— Трябва да поговоря с теб за нещо, раа — каза тя. — Онзи мъж, който дойде да види маа Рамотсве, знаеш ли кой е?

Господин Полопетси се изправи и се протегна. Трудно беше да се работи по автомобили в съвсем тясно пространство, макар че той започваше да свиква с това. Досмешаваше го, като си помислеше, че през цялото време, докато учеше, той беше полагал огромни усилия, за да си намери работа, при която да няма ръчен труд, а ето че сега с удоволствие преоткриваше ръцете си. Разбира се, бяха му казали, че тази работа е само временна, но той беше започнал да свиква с това да е автомонтър и може би щеше да ги помоли да го направят истински чирак. А и защо не? Всички знаеха, че на Ботсуана ѝ бяха необходими автомонтъори и нямаше причина да се пречи на хората на по-зряла възраст да придобиват подобни умения.

Господин Полопетси се почеса по главата.

— Не съм го виждал досега — каза. — Беше мотсуана, ако се съди по говора му. Но в него имаше нещо, което ми се видя чуждестранно. Нали знаеш какво се случва, когато хората дълго време живеят далеч. Държат се по различен начин.

— Йоханесбург? — попита маа Макутси.

Господин Полопетси кимна. Понякога беше трудно това да се изрази с думи, но хората, които идваха от Йоханесбург или бяха живели там продължително време, трудно можеха да бъдат сбъркани с други. В Йоханесбург ходеха и се държаха по начин, който беше различен от походката и държането на хората в Ботсуана. Йоханесбург беше град на наперената походка, а хората в Ботсуана никога не биха вървели така. Вярно, намираха се хора в днешно време, които ходеха важно и самодоволно, особено онези, които имаха повече пари, но това не беше обичайно за Ботсуана.

— А какво искаше според теб този мъж от маа Рамотсве? — попита маа Макутси. — Дали ѝ съобщи някаква лоша вест? Дали не ѝ каза, че някой е починал?

Господин Полопетси поклати глава.

— Аз имам много добър слух, маа — каза. — Мога да чуя една кола, която е много, много далеч. Мога да чуя някое животно, преди ти да го съзреш в хрусталака. Аз съм като онези хора в саваната, които могат да ти кажат какво се случва наоколо само като слушат вятъра. Затова мога да ти кажа, че той не ѝ съобщи, че някой е починал.

Маа Макутси се изненада от това, което неочаквано ѝ разкри господин Полопетси. Той беше изглеждал толкова тих и кротък, а ето че признаваше, че има дарби на следотърсач. Подобен човек можеше да свърши работа в една детективска агенция. Те нямаха право да подслушват телефонната линия на някого, но пък не би имало и нужда, ако разполагаха с господин Полопетси. Ако просто го оставят от другата страна на улицата, насочил уши в правилната посока, той можеше да им съобщи какво е казано зад затворените врати. Това би било едно от онези нискотехнологични решения, за които хората говореха понякога.

— Сигурно е полезно да имаш такъв слух — каза маа Макутси. — Трябва да поговорим за това някой ден. Но междувременно дали ще ми кажеш какво каза онзи мъж на маа Рамотсве?

Господин Полопетси погледна маа Макутси право в очите.

— По принцип не бих казал на някого какво е казала маа Рамотсве — заяви той. — Но тук е различно. Щях да ти кажа тъй или иначе, обаче по-късно.

— Е? — настоя маа Макутси.

Господин Полопетси снижи тона си. Чиракът стоеше до колата, върху която те работеха, и не откъсваше очи от тях.

— Поиска от нея пари — прошепна той. — Поиска от нея десет хиляди пули. Точно така, десет хиляди!

— И какво?

— И ѝ каза, че ако не му плати, щял да отиде в полицията и да им каже, че още е омъжена за него и че не е бивало да се омъжва за господин Дж. Л. Б. Матекони.

Той млъкна, наблюдавайки резултата от думите си.

Известно време маа Макутси не направи нищо. След това се наведе към него и сложи пръст на устните си.

— Не бива никога да споменаваш това на никого — каза. — Обещай ми.

Той кимна сериозно.

— Разбира се, че няма.

Маа Макутси се обърна и се върна в кантората, усещайки как сърцето ѝ се е смръзнало. Ти си ми майка и сестра, мислеше си тя. Даде ми работа. Помогна ми. Държеше ми ръката и плачеше с мен, когато брат ми почина. Ти си единствената, която ме накара да усетя, че е възможно едно момиче от Бобононг да се оправи в живота и да държи главата си високо изправена независимо с кого е. А ето че сега този мъж заплашва да те посрами. Аз не мога да позволя това. Не мога.

Тя спря. Господин Полопетси я наблюдаваше мълчаливо до този момент, но сега извика.

— Маа! Не се тревожи. Ще направя нещо, за да спра този мъж. Маа Рамотсве е жената, която ми даде работа. Тя ме събори на земята — но след това ми помогна да се изправя. Аз ще се оправя с онзи мъж.

Маа Макутси се обърна и погледна господин Полопетси. Думите му бяха много мили и тя се трогна от неговата лоялност. Но какво можеше да направи един мъж като него? Не много, опасяваше се тя.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

МАА РАМОТСВЕ И ГОСПОДИН ДЖ. Л. Б. МАТЕКОНИ ВЕЧЕРЯТ В КЪЩАТА СИ НА „ЗЕБРА ДРАЙВ“

Вечерта господин Дж. Л. Б. Матекони закъсня за вечеря. Обикновено той се прибираше вкъщи към шест часа, около час по-късно от маа Рамотсве. Тя си тръгваше от кантората към пет, а понякога се прибираше и по-рано. Ако в агенцията нямаше кой знае каква работа за вършене, тя поглеждаше маа Макутси и я питаше дали има причина да стоят там. Понякога дори не беше нужно да казва каквото и да било, а само хвърляше онзи поглед, който казваше: „Стига ми толкова; я каква жега е тоя следобед, толкова по-добре би било вкъщи“. А маа Макутси ѝ отвърщаше с поглед, който казваше: „Права си, маа Рамотсве, както винаги си права“. И след този безмълвен разговор маа Рамотсве си вземаше чантата и затваряше прозореца отстрани на сервиза. След това закарваше маа Макутси до града или пък до нейната къща в квартала Второ разширение, а после се прибираше на „Зебра драйв“.

Едно от предимствата да се върне вкъщи по-рано беше, че можеше да посрещне децата, когато се приберат от училище. Мотолели винаги се връщаше малко по-късно от Пусо, понеже инвалидната ѝ количка трябваше да се избута по целия път от училището. Момчетата от нейния клас бяха направили график и се редуваха да вършат това, като седмица след седмица прибираха съученичката си у дома. Момчетата също участваха и се съревноваваха помежду си за тази привилегия, но като цяло тяхната помощ се бе оказала незадоволителна. Някои от момчетата — всъщност повечето от тях — не успяваха да устоят на изкушението да бутат инвалидната количка прекалено бързо и за жалост дори веднъж се случи произшествие, когато едно от тях изпусна количката и Мотолели

полетя право към канавката и се преобърна. Отърва се жива и здрава, но момчето побягна уплашено и на помощ ѝ се притече един минувач, готвач в една от големите къщи на „Ниерере драйв“, който ѝ помогна да се настани в количката и я докара до къщи, вече с разумна скорост.

— Онова момче е голям глупак — каза готвачът.

— Обикновено е добро момче — отговори Мотолели. — Просто се уплаши. Може да си е помислил, че ме е убил.

— Не биваше да бяга — продължи готвачът. — Точно на това нещо му казват бягство от местопроизшествието. Това е много лошо нещо.

Пусо беше твърде малък, за да помага за прибирането на сестра си. Той умееше да управлява инвалидната количка, но невинаги можеше да се разчита на него. Нямаше никаква сигурност, че ще отиде в класната стая на Мотолели навреме, а нищо чудно би било да се разсее наред пътя и да хукне след някой гущер или друго нещо, което му привлече вниманието. Той беше малко заваян, а понякога изглеждаше дори тъжен и замислен и беше трудно да разбереш за какво си мисли.

— Той мисли по друг начин — отбеляза маа Рамотсве, без да споменава от деликатност, че очевидната причина за това — в нейното съзнание, а и несъмнено в съзнанието на мнозина — бе фактът, че Пусо имаше във вените си доста бушменска кръв. Хората имаха странно отношение към това. Някои бяха нелюбезни и груби с бушмените, но според маа Рамотсве това беше съвсем ненужно. В сърцата ни трябва да има място за всички хора, които живеят в страната, казваше тя, и тези хора също са наши братя и сестри. Това е тяхната страна, също колкото и нашата. За нея това беше пределно ясно и тя не обърна внимание дори за миг на онези, които приеха с недоумение или съмнение осиновяването от нея и господин Дж. Л. Б. Матекони на тези деца от Фермата на сираците. В някои къщи това не би могло да се случи, понеже децата нямаха чиста кръв на тсуана, но не и в къщата на „Зебра драйв“.

И въпреки това маа Рамотсве трябваше да признае, че имаше страни от поведението на Пусо, които хората основателно можеха да посочат и да рекат: „Ето на! Така е понеже той през цялото време си мисли за Калахари и иска да бъде в саваната. Просто такава му е сърцето“. Е, мислене си маа Рамотсве, може и така да беше; може би в

това момченце говореха някакви древни копнежи, които то бе наследило от своя народ. Но и така да беше, какво значение имаше? Важното беше той да е щастлив, а по свой собствен начин той беше щастлив. Никога нямаше да стане автомонтьор нямаше да поеме бизнеса от господин Дж. Л. Б. Матекони, но нима това имаше такова значение? За всеобща изненада неговата сестра бе показала огромен интерес към всякакви машинарии и бе заявила, че смята да учи за автомонтьор — така той имаше възможност да се насочи към друга професия, въпреки че в момента бе трудно човек да си представи каква би могла да е тя. Той обичаше да тича след гущерите да седи под дърветата и да гледа към птиците. Освен това обичаше да гради навред из двора малки купчинки от камъни, в които прислужницата на маа Рамотсве Роуз понякога се спъваше, когато излизаше да простира. Какво ли би могло да стане подобно момче, когато порасне? Какво говореха неговите занимания за бъдещата посока на живота му?

— В отдела по дивеча има работа за него — беше изтъкнал господин Дж. Л. Б. Матекони. — Трябват им хора, които да могат да проследяват животни. Може би той ще бъде щастлив в саваната, да проследява някои жерав или да върши друго подобно нещо. За някои хора по-хубава работа от тая няма.

Същата вечер, след ужасяващата среща с Ноте Мокоти, децата забелязаха, че нещо не е наред с маа Рамотсве. Пусо я попита нещо и тя тръгна да му отговаря, но млъкна наред изречението, сякаш мислите ѝ се отклониха нанякъде. Той повтори въпроса си, но този път тя не отвърна нищо — и много учуден, той я остави. След като я намери в кухнята да гледа навън през прозореца с празен поглед, Мотолели предложи да ѝ помогне с приготвянето на вечерята и получи подобен разсеян отговор. Тя почака маа Рамотсве да каже нещо друго, но след като тя продължи да мълчи, я попита дали не се е случило нещо лошо.

— Мисля за нещо — отговори маа Рамотсве. — Съжалявам, ако не те слушах. Мисля за нещо, което се случи днес.

— Лошо нещо ли? — попита Мотолели.

— Лошо — отговори маа Рамотсве. — Но сега не мога да говоря за това. Съжалявам. Тъжна съм и не искам да говоря.

Децата я оставиха сама. Понякога възрастните се държаха странно — всички деца знаеха това — и в такива случаи беше най-

добре да ги оставиш на мира. Разни проблеми ги гнетяха; проблеми, в които децата не можеха да бъдат посветени; тактичното дете разбираше това много добре.

Но когато господин Дж. Л. Б. Матекони се прибра вкъщи вечерта и също изглеждаше замислен за нещо и далечен, те разбраха, че работата е лоша.

— Нещо лошо става в сервиза — прошепна Мотолели на брат си.
— Те са нещастни.

Той я погледна разтревожен.

— Ще трябва ли да се върнем във Фермата на сираците? — попита.

— Дано да не трябва — каза тя. — Аз съм много щастлива да живея тук на „Зебра драйв“. Може пък нещата да се оправят.

Тя се опита да звучи уверено, но беше трудно, а и тревогата ѝ се засили още повече, когато седнаха на масата за вечеря и маа Рамотсве забрави дори да каже молитвата, а после мълча почти през цялото време. След това Мотолели отиде с количката в стаята на брат си и го намери да лежи печален на леглото си и тогава му каза, че каквото и да се случи, няма нужда да се страхува, че ще остане сам-самичък.

— Дори да се върнем при маа Потоквани — каза тя, — тя ще направи всичко възможно да ни остави заедно. Винаги така е правила.

Пусо я гледаше дълбоко нещастен.

— Не искам да си тръгвам оттук. Много съм щастлив в тази къща. И храната тук е най-вкусната, която съм ял някога.

— И те са най-добрите хора, които сме виждали — каза тя. — Няма никой друг в Ботсуана, никой друг, толкова добър и мил като маа Рамотсве и господин Дж. Л. Б. Матекони. Никой.

Момченцето закима енергично.

— Знам това — каза то. — Дали ще идват във Фермата на сираците?

— Разбира се, че ще идват — ако изобщо се върнем там — увери го тя. Но тази увереност не можа да спре сълзите, които започнаха да се лаят от очите му, сълзи за всичко, която му се беше случило — заради загубата на майката, която не помнеше, заради мисълта, че в този широк страшен свят няма никой друг, освен сестра му, към когото да се обърне, никой друг, когото не могат да му отнемат.

След като децата отидоха в стаите си да си легнат, маа Рамотсве си направи ройбос и излезе на верандата. Мислеше, че господин Дж. Л. Б. Матекони е в дневната, понеже чу радиото там да свири, и си помисли, че той седи на любимото си кресло и си блъска главата над автомонтъорския проблем, които го беше направил толкова мълчалив цялата вечер. Тя си мислеше, че това е автомонтъорски проблем, понеже нищо друго не можеше да разтревожи господин Дж. Л. Б. Матекони; а подобни проблеми неизбежно биваха решавани.

— Много си мълчалив тази вечер — отбеляза тя.

Той вдигна очи към нея.

— Ти също — отговори.

— Да — каза тя. — И двамата сме мълчаливи.

Тя седна до него и подпря чашата чай на коляното си. Хвърли поглед към господин Дж. Л. Б. Матекони; беше ѝ минало през ум, че може да се чувства потиснат — една тревожна перспектива, — но после бързо я отхвърли. Когато беше страдал от депресия, той се беше държал по съвсем различен начин, беше някак апатичен, отпуснат. А сега, обратно, съвсем очевидно мислеше за нещо конкретно.

Тя погледна към градината, взря се в нощта. Беше топло и под светлината от почти пълната луна акацията, дървото мопипи и храсталаците, които нямаха имена, хвърляха сенки. Маа Рамотсве обичаше да се разхожда вечер в градината си, да стъпва бавно и отмерено. Хората, които се промъкват тихо вечер, рискуват да настъпят някоя змия, ако не внимават, понеже змиите се махат от пътя ти само ако усетят земята да трепери. Ето защо един по-лек човек — такъв например, който няма традиционно телосложение — е изложен на далеч по-голям риск да го ухапе змия. Разбира се, това беше още един довод в полза на поддържане на традиционното телосложение — страхът от змии и грижата за личната безопасност.

Маа Рамотсве беше съвсем наясно с трудностите, пред които в днешно време бяха изправени хората, и особено жените с традиционно телосложение. Преди беше имало времена в Ботсуана, когато никой не е обръщал особено внимание на слабите хора — до такава степен, че понякога се е случвало просто да не ги видят, понеже било толкова лесно да не ги забележиш. Ако някой кльоцав човек застанел пред акациите и високата трева, нима не било възможно просто да се изгуби

на техния фон или да заприлича на клон или дори на сянка? При един човек с традиционно телосложение подобна опасност никога не съществува; такъв човек би изпъквал във всеки пейзаж и би властвал над него подобно на баобаб.

Маа Рамотсве не хранеше и капка съмнение, че Ботсуана трябва да се върне към ценностите, които винаги са крепили тази страна и които я бяха направили най-хубавата страна в Африка. Имаше толкова много подобни ценности, сред които уважението към възрастните — към бабите, които знаеха толкова много и бяха преживели такива изпитания, — както и уважението към хората с традиционно телосложение. Модерното общество си имаше много добри страни, но идването на благоденствието и разрастването на градовете беше чаша с отрова, от която човек трябва да пие изключително предпазливо. Можеше да имаш всички неща, които предлага модерният свят, но каква ти е ползата от тях, ако унищожат всичко онова, което ти дава сила, смелост и гордост заради себе си и страната си? Маа Рамотсве се ужасяваше, когато четеше във вестниците, че хората биват наричани консуматори. Това беше ужасна, ужасна дума. Хората не бяха просто алчни консуматори, грабещи всичко, което им се изпречва пред очите; те бяха *батсуана*^[1] те бяха хора.

Но колкото и сериозни да бяха тези въпроси, в този миг маа Рамотсве не се беше замислила над тях; тя мислеше за срещата с Ноте и за неговата заплаха. Той ѝ беше казал, че ще дойде за парите след няколко дни, и това, което я тревожеше, беше не самото даване на парите, а мисълта, че той ще се появи. Тя можеше да си позволи да му даде тези пари — макар и едва-едва, — но изпитваше ужас при мисълта, че Ноте ще дойде в тази къща. Струваше ѝ се, че това би било своеобразно оскверняване; къщата на „Зебра драйв“ беше дом на слънцето и щастието и тя не искаше по никакъв начин да я свързва с него. Всъщност вече беше взела своето решение и в този миг обмисляше как да го приложи на дело. Същият следобед беше попълнила един чек и смяташе да му го занесе — колкото по-скоро, толкова по-добре.

Господин Дж. Л. Б. Матекони отпи от чая си.

— Ти си много разтревожена за нещо — каза тихо. — Искаш ли да ми разкажеш?

Маа Рамотсве не отговори. Как би могла да му каже с какво я беше заплашил Ноте? Как би могла да му каже, че не са женени; че обредът, извършен от преподобния Тревър Муамба, нямаше юридическа стойност, и не стига това, ами и представляваше престъпление от нейна страна? Ако изобщо имаше думи, с които да се разкаже всичко това, тя не би могла да се насили да произнесе тези думи.

Мълчанието, което тегнеше между тях, беше нарушено от господин Дж. Л. Б. Матекони.

— Онзи мъж е дошъл да види теб, нали? — каза той.

Маа Рамотсве стисна конвулсивно чашата си с чай. Сигурно маа Макутси му беше казала, или пък господин Полопетси. Това не биваше да я изненадва: в малко място като сервиза почти нямаше тайни.

— Да — въздъхна тя. — Дойде и поиска от мен пари. Ще му дам, само за да го накарам да си отиде.

Господин Дж. Л. Б. Матекони кимна.

— Често се случва така с подобни хора — каза. — Те се връщат. Но ти трябва да внимаваш. Ако им дадеш пари, може пак да дойдат и да поискат още и още.

Маа Рамотсве знаеше, че думите му са верни. Тя щеше да каже на Ноте, че няма да му даде други пари, а ако пак дойдеше да я види, щеше да му откаже. Но щеше ли наистина да успее? Ами ако той пак я заплашеше, че ще отиде в полицията? Нима тя не би сторила всичко, само и само да не бъде посрамена?

— Ще му дам тези пари и ще му кажа да не се връща — каза тя. — Не искам да го виждам повече.

— Добре — каза той. — Но трябва да внимаваш.

Тя го погледна. Бяха разменили само няколко думи и тя беше скрила от него истината, но въпреки това вече се чувстваше по-добре, след като сподели тревогата си. Сега вече можеше да попита как е той.

— Ами ти? — попита тя.

Господин Дж. Л. Б. Матекони простена.

— Божичко — каза той. — Здравата съм загазил. Открих нещо за моята къща.

Маа Рамотсве се намръщи. Тя знаеше, че наемателите винаги са риск. Те се отнасяха небрежно към мебелите; прогаряха дупки на пода и на масите със своите цигари. Тя дори беше чувала за някаква ферма

недалеч от града, която била взета под наем от контрабандисти на питони. Някои от питоните избягали и се заселили на покрива дори след като наемателите били изгонени. Един от тях едва не отнесъл бебето на стопаните, когато те се върнали. Бащата влязъл в спалнята и намерил питона легнал до бебето, широко зинал с челюсти при крачетата му. Той спасил детето, но и двамата били жестоко изпохапани от остриите като игли зъби на питона.

Разбира се, надали в къщата на господин Дж. Л. Б. Матекони имаше питони, но явно все пак му тежеше някаква грижа. Тя го погледна с очакване.

— Използват я като нелегален бар — изплю той камъчето. — Не знаех това. Не бих позволил да бъде бар. Обаче е точно това.

Маа Рамотсве не можа да сдържи смеха си.

— Твоята къща? Нелегален бар?

Господин Дж. Л. Б. Матекони я погледна с лек укор.

— Според мен не е смешно — каза той.

Тя бързо се поправи.

— Разбира се, че не е — тонът ѝ стана загрижен. — Ще трябва да направиш нещо по този въпрос.

Тя замълча. Клетият господин Дж. Л. Б. Матекони: беше твърде благ и мил човек. Никога нямаше да се справи със съдържателната на нелегален бар. Явно самата тя трябваше да се заеме с това; никоя съдържателка на нелегален бар не би могла да я уплаши.

— Искаш ли аз да разплета тая работа? — попита го. — Мога да се отърва от тези хора. Тъкмо такова нещо върши с лекота една детективска агенция.

Благодарността на господин Дж. Л. Б. Матекони можеше да се усети.

— Много си мила — каза той. — Всъщност проблемът си е мой, но мен не ме бива за тия неща. С радост се оправям с колите, ама с хората...

— Ти си чудесен автомонтьор — каза маа Рамотсве, като го потупа по ръката над лакътя. — А за един човек това е достатъчно.

— А ти си абсолютно чудесен детектив — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. Разбира се, това беше вярно и той беше напълно искрен със своя комплимент, но някак това не беше достатъчно. Той знаеше, че маа Рамотсве не само е чудесен детектив, но беше и чудесна

готвачка, чудесна съпруга и чудесна приемна майка на децата. Нямахте нищо, което маа Рамотсве да не можеше да направи — поне според него. Тя можеше да управлява Ботсуана, ако ѝ предоставеха такава възможност.

Маа Рамотсве допи последните глътки чай от чашата си и стана. Погледна часовника си. Беше едва осем часа. Тя щеше да отиде и да намери Ноте, да му даде чека и да приключи с цялата тази работа, преди да си легне тази вечер. Разговорът с господин Дж. Л. Б. Матекони я беше изпълнил с нова решимост. Нямахте за какво да чака. Предполагаше къде е отседнал Ноте — неговите роднини живееха в малко селце на десетини мили на юг. Щеше да ѝ отнеме най-много половин час да стигне до там, да се разплати с него и завинаги да го изхвърли от живота си. След това щеше да се върне на „Зебра драйв“ и да легне да спи, без да се страхува от нищо. Той нямахте да стъпи в този дом.

[1] Мн.ч. на „мотсуана“ — хора, принадлежащи към народността тсуана или жители на Ботсуана. — Б.пр. ↑

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

МАЛКИЯТ БЯЛ МИКРОБУС

Маа Рамотсве не обичаше да кара кола нощем. Зад волана тя не беше плашлива, но знаеше, че нощем по пътищата дебне една опасност, от която не може да те предпази никакво внимание — скитащите животни. През нощта животните имаха навик да стоят край пътя и внезапно да изскачат пред идващите коли, сякаш едва ли не горяха от желание да разберат какво се крие зад фаровете. Може би си мислеха, че фаровете са факли, държани от техните стопани и излизаха, за да видят, дали не са им донесли храна; а може пък да търсеха топлина и да мислеха, че фаровете са слънцето. Възможно беше също да не мислят нищо особено, нещо, което винаги е възможно при домашния добитък, а като става дума, и при някои хора. Приятелката на маа Рамотсве Барбара Мукетси беше само една от мнозината, за които маа Рамотсве знаеше, че са се сблъскали с крава нощно време. Късно една вечер тя се връщала от Франсистаун и блъснала една крава на Север от Махалапие. Горкото животно, което било черно и затова почти напълно невидимо през нощта, било пометено при сблъсъка и влязло в колата през предното стъкло. Единият рог одрал маа Мукетси по рамото, ако била седяла малко по-наляво или по-надясно, можело направо да я убие. Маа Рамотсве я посети в болницата и видя безбройните рани по лицето и ръцете ѝ от счупеното стъкло. Всичко това показваше колко е опасно да се кара кола през нощта и едва не я отказа завинаги от тази мисъл. Разбира се, в града нещата бяха различни. Тук нямаше скитащ добитък, макар че понякога животните стигаха до крайните квартали на Габороне и причиняваха произшествия.

Сега, излизайки от града и взряна в мрака напред, тя зорко търсеше препятствие на шосето. Всъщност това не беше истинско шосе — беше черен път, изровен в червената глина, в която дъждовете бяха вдълбали миниатюрни каньони. Роднините на Ноте живееха в селцето на края на този път заедно с двайсетина други семейства.

Селището им се намираше на средата на пътя между града и провинцията. Младите хора там работеха в Габороне и всяка сутрин минаваха по този път до шосето, където хващаха микробуса за града. Други живееха в града и се прибираха в събота и неделя, когато можеха отново да поемат ролята си на селяни, да гледат добитък и да орат няколко неплодородни ниви.

Маа Рамотсве се надяваше, че ще успее да си спомни коя е къщата на роднините на Ноте. Вече беше късно за онези, които живееха на село, и имаше възможност къщата вече да не свети, а тогава щеше да се наложи тя да обърне микробуса и да се върне къщи. А също така беше възможно Ноте изобщо да не е отседнал там — той можеше да е някъде в града. Когато се замисли за тези възможности, на маа Рамотсве ѝ хрумна, че цялата идея да идва до тук е нелепа. Тръгнала беше да търси един мъж, който беше съсипал цели години от живота ѝ, смяташе да му даде пари, изкарани с тежък труд, за да може той да осъществи някакъв свой абсурден план, и всичко това го правеше от страх. Тя беше силна жена, находчива жена, изградила свой собствен бизнес от нулата, жена, която безброй пъти в професионалния си живот беше показала, че е готова да се оправя с мъжете на равна нога. Но не и с този мъж. Този мъж беше различен; караше я да се чувства неадекватна, винаги бе успявал да го стори. Това беше странно усещане, да се чувства отново толкова млада, толкова неуверена и да изпитва такъв страх, както преди много години.

Тя стигна до първата от къщите, кафява постройка, осветена от треперливите фарове на белия микробус. Ако паметта не я лъжеше, домът на семейство Мокоти беше през три къщи; ето го и него, досущ както го помнеше — варосана постройка от четири съчленени стаи, с долепена барака от едната страна и стар хамбар накрая на предния двор. И освен това един от прозорците откъм пътя светеше.

Тя спря колата. Все още имаше време да се върне, ако така искаше, имаше време да обърне и да потегли към къщи. Имаше време да скъса чека, който беше написала — чек за десет хиляди пули, платими на приносителя. Имаше време да се опълчи на Ноте и да го предизвика да отиде в полицията, а след това можеше да разкаже всичко на господин Дж. Л. Б. Матекони, който със сигурност би я разбрал. Той беше добър човек и знаеше, че понякога хората забравят

да свършат разни важни неща, като например да се разведеш, преди да се омъжиш отново.

Тя затвори очи и пое дълбоко дъх. Знаеше какво трябва да направи, но нейде дълбоко онази част от нея, която продължаваше да бъде жива след всичките тези години, онази част, която просто не можеше да се опълчи срещу Ноте, която я притегляше към него така, както светлината привлича нощна пеперуда — тази част я тласна да отвори портата и да отиде до вратата на къщата.

Обитателите не побързаха да се отзоват на нейното чукане, а когато вратата най-накрая се откряна, беше съвсем малко, така че да може бързо да бъде затръшната. Тя видя зад нея фигура, която първо не разпозна, а след това осъзна, че това е свекърва ѝ, и дъхът ѝ спря. Жената беше остаряла и прегърбена, но наистина беше тя, свекърва ѝ, която не беше виждала много години и която също я разпозна след миг колебание.

Известно време и двете мълчаха. Можеше да се каже толкова много и може би маа Рамотсве щеше да се разплаче, докато говори, но сега беше дошла за друго, а и тази жена не заслужаваше това. Разбира се, тя винаги беше вземала страната на Ноте и си беше затваряла очите за всичко, което се случваше, но коя майка би признала пред хората, а и пред самата себе си, че родният ѝ син е способен на подобна жестокост?

След около минута възрастната жена се отмести бавно и кимна.

— Трябва да влезеш, маа — каза тя.

Докато прекрачваше прага, маа Рамотсве забеляза миризмата. Така миришеше бедността, животът, когато едва свързваш двата края. Това беше миризмата на пестеливо използвана газ за готвене, на дрехи, които не се перяха достатъчно често — поради липсата на сапун. Тя се огледа. Бяха в стая, която служеше и за всекидневна, и за кухня. Гола електрическа крушка мъждукаше над масата, на която имаше полупразен буркан с мармалад, два ножа и сгъната кърпа. На една полица в другия край на стаята бяха наредени няколко метални чинии и тенджери. На стената до лавиците беше закачена с кабарчета снимка, изрязана от списание.

Тя беше идвала в тази къща много пъти. Оттогава бе минало много време и сега тя изпитваше обичайното свойство на паметта — да смаява домовете, да ги прави по-тесни и по-сиромашки, отколкото

й се бяха стрували някога. Сякаш гледаш света от голямо разстояние и той е по-малък. Тя се опита да си спомни кога за последен път е била тук, но оттогава бяха минали много години и болезнените спомени се бяха заличили.

— Съжалявам, че идвам в къщата ти толкова късно вечерта — каза маа Рамотсве.

Говореше с уважение, понеже се обръщаше към възрастна жена, и нямаше значение, че това е майката на Ноте Мокоти — тя беше възрастна мотсуана и това беше достатъчно.

Жената сведе поглед към ръцете си.

— Той не е тук — каза тя. — Ноте го няма тук.

Маа Рамотсве не каза нищо. В другия край на стаята две врати водеха до останалата част от къщата, спалните. И двете бяха затворени.

Маа Мокоти я видя, че гледа към вратите.

— Не — повтори тя. — В едната стая е само мъжът ми, а в другата имаме наемателка, млада жена, която е на държавна работа. Тя ни плаща, за да живее тук. И това е всичко.

Маа Рамотсве се засрами, че майката на Ноте е усетила съмнението ѝ.

— Вярвам ти, маа — каза тя. — А можеш ли да ми кажеш къде да го намеря?

Възрастната жена направи неопределен жест към града, а после отпусна ръка.

— Някъде в града. Отседнал е някъде в града.

— Но ти не знаеш къде?

Маа Мокоти въздъхна.

— Не знам. Дойде да ни види и пак ще дойде. Но не знам кога.

Тя промърмори още нещо, което маа Рамотсве не разбра, а след това вдигна поглед към посетителката си и маа Рамотсве видя забулените очи с кафявите ириса и замътеното млечнобяло. Това не бяха очите на зъл човек, а очите на човек, който е видял много и се е мъчил с всички сили да направи нещо смислено в един тежък живот. Такива очи можеш да видиш навсякъде, по всяко време, очите на хора, които са живели тежък живот и въпреки това са успели да съхранят човешкото си достойнство пред лицето на страданието и недоимъка.

Маа Рамотсве нямаше представа защо го каза — изобщо не беше възнамерявала да го стори, — но внезапно тя рече:

— Искам да знаеш нещо, маа. Искам да знаеш, че не мисля нищо лошо нито за тебе, нито за Ноте. Това, което се случи, беше преди много време. Ти не беше виновна. А и има неща, свързани със сина ти, с които можеш да се гордееш. Точно така. Неговата музика. Това е голяма дарба и тя прави хората щастливи. Можеш да се гордееш.

Настъпи мълчание. Маа Мокоти отново гледаше ръцете си. После се извърна настрани и погледна лавицата със съдовете.

— Знаеш, че аз не исках той да се жени за теб — каза тя тихо. — Спорех с него. Казах му, че ти си съвсем млада и не си готова за живота, който той води. Пък и той се виждаше с друго момиче. Не знаеше за това, нали? Имаше още едно момиче, което беше родило бебе. Той вече беше с нея, когато се запозна с тебе. Вече беше се оженил за това момиче.

Маа Рамотсве стоеше съвсем неподвижна. От едната стая се чу мъжка кашлица. Преди всичките онези години тя беше подозирала, че Ноте се вижда с други жени, но и през ум не ѝ беше минало, че е бил женен. Дали това променяше нещо? Как да го приема? — питаше се тя. Това беше поредната му лъжа, поредното нещо, което скриваше, но тя изобщо не се учудваше. Всичко, което ѝ беше казал, беше лъжа; в него нямаше и капчица истина.

— Знаеш ли кое е било другото момиче? — попита тя. Зададе въпроса, без да го обмисли, дори без да е наясно дали наистина иска да знае отговора. Но имаше чувство, че трябва да каже нещо.

Маа Мокоти се обърна и я погледна в очите.

— Знам, че вече не е между живите — каза тя. — И аз никога не видях бебето. Той ми е внук, но никога не съм го виждала. Много ми е тъжно за това.

Маа Рамотсве пристъпи към нея и нежно я прегърна през раменете. Раменете ѝ бяха твърди и кокалести.

— Не бива да тъжиш, маа — каза тя. — Ти си се трудила усърдно. Изградила си този дом за мъжа си. Не бива да изпитваш тъга заради никое от тези неща. Другите неща не са толкова важни, нали?

Възрастната жена за миг не отговори нищо и маа Рамотсве продължи да я прегръща. Тя винаги бе мислила, че това е странно усещане; да усещаш дъха на другия, което ти напомня, че всички ние

дишаме един и същ въздух, и колко сме крехки. Поне на света имаше достатъчно въздух, за да могат всички да дишат; поне хората не се биеха помежду си за глътка въздух. А и да не говорим, че би било трудно богатите да отнемат всичкия въздух от бедните хора, въпреки че можеха да им вземат толкова много други неща, нали? Черните хора, белите хора: един и същ въздух.

Внезапно възрастната жена вдигна поглед към нея.

— Баща ти — каза тя. — Помня го от сватбата. Той беше добър човек, нали?

Маа Рамотсве се усмихна.

— Беше много добър човек. Вече е покойник, може би знаеш. Но аз продължавам да ходя на гроба му, в нашето градче, в Мочуди. И мисля за него всеки ден.

Старицата кимна.

— Това е хубаво нещо.

Маа Рамотсве нежно свали ръка от раменете ѝ.

Сега трябва да си тръгвам — каза тя. — Трябва да се върна вкъщи.

Тя се сбогува с маа Мокоти, която я изпрати до вратата, а после отиде в тъмното до мястото, където беше паркирала белия микробус. Двигателят запали веднага, както правеше винаги, откакто за него най-редовно се грижеше господин Дж. Л. Б. Матекони, и не след дълго беше поела обратно по изровения черен път, а чекът още стоеше в джоба ѝ, след като така и не беше стигнал до получателя.

И няма да стигне — мислеше си тя заради разговора, който бе провела с маа Мокоти. Значи Ноте се беше оженил, преди да се запознае с нея. Е, в такъв случай, човек с основание може да се запита: *дали се беше развел?*

Беше стигнала почти до края на черния път, когато белият микробус угасна. Краят дойде ненадейно, също както идва смъртта при човек, който получава инсулт или инфаркт, без предупреждение, когато най-малко я очакваш. Последното, за което си мислеше маа Рамотсве, беше възможността колата ѝ да се повреди; нейните мисли продължаваха да се въртят около разговора с маа Макоти. За нея това гостуване се бе оказало болезнено, поне в началото. Трудно ѝ беше да

се върне в тази къща, където всъщност Ноте веднъж се беше нахвърлил да я бие, една неделя преди много години, когато само те бяха в къщата, той беше пиян и внезапно и безжалостно се хвърли срещу нея. Но сега тя се радваше, че е отишла и е могла да поговори с майка му. Макар че тя не ѝ беше казала това за сина ѝ, според нея и на двете им се беше отразило добре да поговорят. Може би на майката вече ѝ беше по-леко, като знаеше, че тя, Прешъс Рамотсве, не таи лоши мисли към нея и е простила на сина ѝ. Това би била една грижа по-малко в живот, който, както ѝ се струваше, беше пълен с тревоги. А за нея самата да каже на майката това, което ѝ бе казала, не костваше много, а в същото време я накара да се чувства много по-добре. Да не говорим за огромното облекчение при мисълта, че може би всъщност не беше престъпница с двама мъже. Ако Ноте все още е бил женен, когато се беше оженил за нея, значи техният брак изобщо не е бил валиден. Това означаваше, че бракът ѝ с господин Дж. Л. Б. Матекони беше напълно законен.

Именно докато тя мислеше всичко това, белият микробус внезапно угасна. Когато това се случи, тя не караше бързо, пъплеше с едва десет мили в час по изровения път, но щом моторът угасна, колата спря мигновено.

Отначало маа Рамотсве си помисли, че ѝ е свършил бензинът. Беше напълнила резервоара само преди няколко дни и когато погледна надолу, индикаторът сочеше, че още е наполовина пълен. Значи тази възможност трябваше да бъде изключена. Явно и електрозахранването беше в ред, понеже фаровете продължаваха да осветяват черния път. Значи проблемът беше самият двигател, помисли си тя.

Със свито сърце тя загаси и след това отново се опита да запали колата. Чу се как стартерът застърга, но нищо не стана. Тя отново опита, но пак безуспешно.

Накрая маа Рамотсве изключи фаровете и отвори вратата на колата. Нощта не беше съвсем безлунна и за известно време тя постоя така, гледайки нагоре към небето, чувствайки се малка и нищожна пред неговата необятност и пред тишината на саваната. В мрака малкият бял микробус беше сякаш пашкул, който я предпазваше от всичко; а ето че сега беше сама, една африканка под огромното небе, на която предстоеше дълъг път пеша. Вероятно щеше да успее да стигне до главното шосе за двайсетина минути, а оттам до града

имаше към десет мили. Разбира се, ако се наложеше, тя можеше да извърви целия този път, но колко ли време щеше да ѝ отнеме? Тя знаеше, че човек изминава средно четири мили в час, стига да е на равно. Но, както се опасяваше, тя не беше средностатистически човек; скоростта на хората с традиционно телосложение бе вероятно три мили в час. Тоест щеше да се наложи да върви около три часа, за да стигне едва до покрайнините на града. А оттам до „Зебра драйв“ щеше да е поне половин час, а може би и повече.

Разбира се, имаше известна вероятност да успее да спре някой минибус, ако се случи да мине оттам. Вероятно шофьорът би се възползвал от това, че тя е натясно, и би ѝ взел много повече от нормалната цена, но тя с радост би платила колкото и да е, за да се прибере вкъщи преди полунощ. А може би дори щеше да успее да убеди някои минаващ шофьор да я вземе на стоп по милост. Едно време хората правеха така, та дори и самата маа Рамотсве продължаваше да взема стопаджии, които сядаха отзад в микробуса, когато тя пътуваше до Мочуди. Но надали хората биха спрели през нощта, за да вземат една жена, стояща край пътя неясно защо.

Тя заключи вратата на малкия бял микробус и тъкмо се канеше да поеме пеша, когато чу нещо. Нощем в саваната се разнасят множество звуци — свиренето на насекомите, шумоленето на дребни животинки. Този звук обаче не беше от тях; това беше звук от капене. Тя застина на място и наостри уши. Няколко мига продължаваше да цари тишина, но след това този звук отново стигна до нея и този път бе ясно, че идва изпод колата ѝ.

За разлика от маа Макутси, и още повече, за разлика от Мотолели, маа Рамотсве не притежаваше автомонтъорски умения. Но няма начин, след като си омъжена за автомонтъор, да не понаучиш това-онова за двигателите, а едно нещо тя знаеше със сигурност — че ако двигателят остане без масло, той спира. Това, което капеше под колата, сигурно беше масло; и тогава тя си спомни. Докато пътуваше на идване, колата здраво се друсна и удари един камък, стърчащ от глината. Тогава тя не му обърна внимание, но сега осъзна какво беше станало. Сигурно камъкът беше пробил масленото корито и маслото просто беше изтекло. Ако дупката не беше прекалено голяма, това би отнело известно време, но щом в крайна сметка остане без масло, двигателят няма избор, освен да спре, също както беше направил

нейният тази нощ. А маа Рамотсве знаеше и още нещо: че когато един двигател спре, той е претърпял ужасна повреда. Те двете с маа Макутси биха могли да преживеят дълго време без чай, но моторите, уви, бяха друго нещо.

Тя се обърна с натежало сърце и тръгна по черния път. Оказа се, че е била по-близо до шосето, отколкото си мислеше и след по-малко от петнайсет минути вече стигна до него. Пътят към Лобатсе беше сравнително оживен и не след дълго тя видя фаровете на кола, току-що прехвърлила хълма. След това изгледа един камион, който профуча край нея, и усети с лицето си вихъра след него. Той обаче отиваше в другата посока, към Лобатсе, но сигурно щеше да има автомобили, които да пътуват към Габороне. Тя тръгна да върви.

Лесно беше да вървиш по шосето, по изтъркания асфалт. Този път беше добре поддържан, гладък и не беше трудно човек да напредва по него. Но тя продължаваше да се чувства странно да е толкова самотна в нощта, като всичко наоколо беше потънало в мрак. На какво ли разстояние, питаше се, тя е най-близкото диво животно, което може да поиска да я изяде? Толкова близо до Габороне нямаше лъвовете, но ако пътуваш четирийсет мили на изток, положението се променя. А какво би се случило, ако някой лъв тръгне да скита? За един лъв четирийсет мили бяха нищо работа, а след като е изминал толкова път лъвът може да е гладен и да му дойде много добре една вечеря с традиционно телосложение...

Нямаше полза да си мисли за лъвовете и затова маа Рамотсве прехвърли мислите си към нещо различно. Незнайно защо започна да си мисли за господин Полопетси, за това как се беше оказал съвсем на място в сервиза. Тя не беше обсъждала положението с господин Дж. Л. Б. Матекони, но смяташе да му предложи да задържат за постоянно новия служител и да го обучат за тази работа. В сервиза просто имаше твърде много неща за вършене и тя започваше да се тревожи, че господин Дж. Л. Б. Матекони е твърде натоварен. Чираците открай време бяха по-скоро грижа, отколкото помощ, а и след като свършеха чиракуването си — ако това изобщо станеше някога, — той трябваше да ги насърчи да идат другаде. По този начин щеше да остане без помощник, освен ако господин Полопетси не останеше. Да не говорим, че той беше подходящ и по една друга причина. Маа Макутси вече го беше използвала за секретарска работа и много похвали уменията му.

Той можеше да остане и помощник в детективската агенция, без функциите му да бъдат ясно определени. Да, несъмнено той беше най-добрият възможен избор, онзи инцидент, при който тя го бутна от велосипеда му, се беше оказал щастлива случайност. Ако се замисли човек, животът беше пълен с подобни щастливи случайности. Та нали тя беше закарала малкия си бял микробус в „Тлоквенг роуд спийди моторс“ — въпреки че спокойно можеше да отиде и в друг сервиз, — и ако не беше отишла там, нямаше да се запознае с господин Дж. Л. Б. Матекони и никога нямаше да се омъжи за него. А ако маа Макутси не си беше търсила работа точно по времето, когато тя основа „Дамска детективска агенция №1“, тя никога нямаше да се запознае с нея и маа Макутси никога нямаше да стане помощник частен детектив. Това беше щастлива случайност. В продължение на няколко минути тя си мислеше какво би се случило, ако беше взела на работа някоя от онези негодни за нищо секретарки, за които ѝ беше разправяла маа Макутси, едно от онези момичета, изкарали едва-едва петдесет процента на заключителните изпити в Ботсуанския колеж за секретарки. Направо не ѝ се мислеше.

Този ред на мисли, колкото и да беше хипотетичен, може би можеше да ѝ създаде някакво занимание през значителна част от пътя, но мислите ѝ бяха прекъснати от бръмченето на автомобил, идващ зад нея, и внезапната светлина от фарове. Маа Рамотсве спря и застана така, че шофьорът да я види в лице.

Колата бързо се приближи към нея и маа Рамотсве отстъпи малко назад, когато видя фаровете насреща си. Но продължи да размахва ръка нагоре-надолу, с познатия жест на стопаджиите. Колата мина покрай нея, без да спре, точно както се бе опасявала. Но след това, след като вече я беше отминала и тя се обърна разочарована, стоповете грейнаха в червено и колата спря. Едва повярвала на късмета си, маа Рамотсве се затича към нея.

От прозореца надникна някакъв мъж, чието лице тя не можеше да различи в мрака.

— Накъде отивате, маа?

— Към града, раа — каза тя. — Микробусът ми се развали наред пътя.

— Можете да седнете отзад. Аз пътувам натам.

Тя отвори вратата с благодарност и се настани на задната седалка. Едва сега видя, че в колата има още някой, една жена, която се обърна и я поздрави. Маа Рамотсве почти не успяваше да види чертите на лицето ѝ, което ѝ се струваше смътно познато, макар да не можеше да се сети коя е.

— Много е лошо, когато колата ти се счупи — каза жената. — Щеше да трябва доста път да биете до града.

— Да, щеше — каза маа Рамотсве. — Преди можех да ходя на дълги разстояния, преди години, преди да си купя кола. Но сега...

— Лесно е да забравиш да вървиш — съгласи се жената. — Едно време децата ходеха по десет мили, за да отидат на училище. Помните ли?

— Някои деца още го правят — каза маа Рамотсве.

Поговориха още известно време, установявайки, че са на едно мнение по най-различни теми. В далечината вече се виждаха светлините на Габороне, сияние, което осветяваше небето дори в този късен час. Скоро щяха да си бъдат у дома.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

МАА РАМОТСВЕ, ГОСПОДИН ДЖ. Л. Б. МАТЕКОНИ И ГОСПОДИН ПОЛОПЕТСИ СЕ СБЛЪСКВАТ С НЕПРИЯТНА ИЗНЕНАДА

Когато маа Рамотсве се прибра у дома след гостуването къщата на семейство Мокоти, господин Дж. Л. Б. Матекони отдавна спеше дълбоко. А на сутринта, когато той се събуди, маа Рамотсве вече беше станала и се разхождаше в градината, като държеше чаша ройбос. Господин Дж. Л. Б. Матекони стана, изми се и се облече, а след това излезе навън и я завари потънала в мисли пред дървото мопипи.

— Отново е чудесна сутрин — каза той, докато се приближаваше към нея. Тя се обърна към него и се усмихна.

— Винаги съм най-щастлива рано сутрин — каза. — Да стоя тук в градината, да гледам как растенията се събуждат. Много е хубаво.

Господин Дж. Л. Б. Матекони се съгласи. За него беше трудно да става от леглото толкова рано, колкото нея, но знаеше, че първите няколко часа след изгрев-слънце бяха най-хубавата част от деня, време на свежест и оптимизъм. А той особено обичаше, когато успееше да пристигне в сервиза достатъчно рано, за да усети първите слънчеви лъчи на тила си, докато се труди над някой двигател. Това беше идеалният миг, истинско блаженство за един автомонтърор — да ти е топло (но не прекалено) и достатъчно удобно, докато работиш над двигателя, който ти се опъва. Разбира се, до голяма степен зависеше и от двигателя. Имаше такива, които направо караха човек да се отчае — двигатели с кътчета, до които не можеш да стигнеш, и части, които беше трудно да подредиш наново, — но един двигател, който беше *сговорчив*, беше истинска радост.

Такъв беше и моторът на белия микробус на маа Рамотсве. Господин Дж. Л. Б. Матекони беше прекарал доста време в работа над този микробус и смяташе, че вече го познава доста добре. Двигателят

му не беше от трудните за поправка, понеже всички важни части можеха да се намерят без особен проблем, но това не можеше да продължава до безкрай, а той не беше сигурен дали маа Рамотсве разбира това. Беше се сблъскал със същия проблем, когато ставаше дума за маа Потоквани и стария минибус, с който тя превозваше сираците. Цяло чудо беше, че возилото продължаваше да върви — а може би не беше чудо, ами неговата непрестанна грижа. Рано или късно обаче човек трябва да си отвори очите за фактите и да приеме, че старият автомобил си е изпял песента. Господин Дж. Л. Б. Матекони разбираше чувството на привързаност, което хората развиваха към своята кола или камион, но за всяко чувство си има място. Ако сме готови да изхвърлим старите дрехи, защо да не изхвърляме старите автомобили, след като вече не могат да вършат работа? Той беше забелязал, че маа Рамотсве с охота изхвърляше неговите дрехи и само с разгорещена защита от негова страна той беше успял да задържи някои от саката и панталоните, които му бяха вършили добра работа и — поне според него — все още не бяха за боклука. Но възраженията му не й бяха попречили да се отърве от няколко чифта панталони (които имаха само по една-две кръпки и според него можеха да изкарат още доста време), от любимия му чифт стари кафяви обувки от нещавена кожа и едно сако, което си беше купил в „Окей базарс“ в Мафикенг с първата си заплата като квалифициран автомонтър. Искаше му се да я попита как би се почувствала, ако той прерови гардероба й и изхвърли някои от нейните рокли, но си замълча. Така или иначе, въпросът беше напълно хипотетичен; никога не би му хрумвало да направи подобно нещо. А и с готовност си признаваше, че няма и понятие от женското облекло, както би се наложило да признаят на повечето мъже; но въпреки това жените винаги твърдяха, че знаят какви дрехи са подходящи за един мъж тая работа не е много справедлива, мислеше си господин Дж. Л. Б. Матекони, макар че не беше съвсем наясно как човек би могъл да спори по въпроса.

Застанал до маа Рамотсве, господин Дж. Л. Б. Матекони пое с пълни гърди глътка утринен въздух.

— А как мина? — попита, след като издиша. — Намери ли го?

— Той не беше там — отвърна маа Рамотсве. — Но говорих с майка му и това се оказа полезно. Научих нещо важно.

— Какво е това важно нещо? — попита господин Дж. Л. Б. Матекони, като затвори очи и отново вдъхна дълбоко.

Маа Рамотсве не отговори. Сега осъзна, че изобщо не трябваше да му казва за това, макар да ѝ се искаше да сподели огромното облекчение, което ѝ бе донесло това посещение.

— Е? — каза господин Дж. Л. Б. Матекони, като отвори очи и се огледа. — Важното нещо, какво е то... — той млъкна. А след това продължи намръщен: — Къде е белият микробус?

Маа Рамотсве въздъхна.

— Повреди се насред пътя. Остана ей там. — Тя махна в южна посока, към Лобатсе, Кейптаун и океаните на юг от Кейптаун. — Ей там е.

— Повреди ли се? — попита остро господин Дж. Л. Б. Матекони. — Какво стана?

Маа Рамотсве му разказа как двигателят внезапно е изгубил мощност и е спрял. Разказа му, че всичко това е станало съвсем неочаквано, за секунди, малко преди да достигне до шосето. А след това спомена за маслото и подозренията ѝ, че причина е чукването на масленото корито в камък на пътя.

Господин Дж. Л. Б. Матекони се намръщи.

— Вероятно си права — каза с укор. — Тези камъни могат да направят големи бели. Всъщност не бива да ходиш с такава малко микробусче по онези пътища. То не е направено за такава работа.

Маа Рамотсве прие спокойно неговия упрек.

— Ами ако двигателят е блокирал? Тогава какво?

Господин Дж. Л. Б. Матекони поклати глава.

— Тогава работата е лоша. Ще трябва нов двигател. Според мен надали ще си струва.

— Значи ще имам нужда от ново микробусче?

— Да, така ще бъде.

— Маа Рамотсве помисли за миг.

— Това микробусче го имам отдавна — каза тя. — Много си го обичам. Вече не правят такива.

Господин Дж. Л. Б. Матекони я погледна и внезапно изпита огромно чувство на гордост. Имаше жени, които горяха от нетърпение да се сдобият с нов микробус или кола и на драго сърце биха хвърлили на бунището превозното средство, което им е служило вярно, за да го

заменят с нещо по-лъскаво и по-модерно. А той се гордееше при мисълта, че маа Рамотсве не е такава жена. Подобна жена никога не би поискала да замени своя стар и непотребен съпруг с нов, по-бляскав мъж. Това беше много успокоителна мисъл.

— Ще го погледнем — каза той. — Никога не бива да се казва, че на една кола ѝ е спукана работата, докато не се огледа добре. Може да отидем да я вземем с моя пикап — аз ще те тегля на връщане.

Тази сутрин в „Дамска детективска агенция №1“ не се случваше нищо особено. Маа Макутси смяташе да излезе, за да се позанимае с търсенето на неуловимия замбийски финансист, колкото и малка да беше надеждата за успех, а тъй като вече бяха отговорили на всички писма, маа Рамотсве нямаше много за вършене. Господин Дж. Л. Б. Матекони трябваше да извърши технически преглед на една кола, но това беше несложна работа и можеше спокойно да се остави на чирака. А що се отнася до господин Полопетси, той никога не обичаше да стои с празни ръце и уплътняваше всяка своя свободна минута, като подреждаше из сервиза, премиташе пода или дори лъскаше колите на клиентите. Няколко пъти се случваше след срещата си с маа Рамотсве някои клиент на агенцията да открие, че колата му е била измита и излъскана, докато той е бил зает в кантората. Хората благодаряха за това и то беше още една червена точка за господин Полопетси.

— Представи си само какво би било, ако всички в Ботсуана бяха като него — каза маа Рамотсве на маа Макутси. — Представи си какво благоденствие щеше да цари в страната. Щяхме да сме толкова богати, че нямаше да знаем какво да правим с парите.

— Може ли изобщо човек някога да е толкова богат? — попита маа Макутси. — Та нали винаги има нещо, за което да си похарчиш парите. Повече обувки например.

Маа Рамотсве се засмя.

— В даден момент човек може да носи само един чифт обувки — каза тя. — Богаташите са като всички нас — имат по два крака, с по десет пръста. В това отношение всички сме еднакви.

Маа Макутси не беше съвсем убедена. Човек може да не е в състояние да носи в даден момент повече от един чифт обувки, но това не означава, че не може да носи различни обувки всеки ден или пък

един чифт сутринта и друг чифт — следобед. Дали богатите хора правеха подобни неща, питаше се тя. В момента тя имаше само два чифта обувки, макар че смяташе съвсем скоро да се сдобие с още един. Имаше своите обикновени обувки, с които ходеше на работа — кафяви, изкърпвани, чиято подметка беше сменяла толкова пъти, че им беше изгубила сметката; а освен това имаше и специални обувки, зелени от външната страна, поръбени с небесносино — обувките, които си беше купила с първите спечелени пари от „Училището по машинопис за мъже Калахари“, парите, които ѝ донесоха такава огромна гордост. От време на време тя слагаше тези обувки, когато ходеше на работа, но и се струваше жалко да ги хаби във всекидневието и затова обикновено ги пазеше за специални случаи, като например уроците по танци. А сега имаше нужда да купи и един чифт по-лъскави обувки, които да носи на работа, като всъщност вече си беше набелязала въпросния чифт в един от магазините. Обувките бяха червени и макар че нямаха цветно бие, бяха украсени с две големи златни токи, които им придаваха авторитетен вид, липсващ на другите ѝ обувки. Това бяха дръзки обувки и тя щеше да ги слага, когато трябваше да се изправя срещу неговорчиви мъже, нещо, което ѝ се налагаше от време на време. Мъжете щяха да остават хипнотизирани от токите и така тя щеше да се сдобива с така нужното предимство, когато си имаш работа с такива мъже.

Въпреки че не ѝ се искаше да повдига този въпрос, на маа Макутси отдавна ѝ се щеше да каже нещо на маа Рамотсве за обувките, които носеше нейната работодателка. Маа Рамотсве не се обличаше така, че да привлича вниманието, тя предпочиташе добрите стари надеждни поли и свободните блузи, но въпреки това имаше усет за цветовете и винаги изглеждаше добре облечена. Но като станеше дума за обувките, като че ли чувството ѝ за мода я изоставяше, понеже обикновено ходеше с чифт съвсем безформени кафяви обуца, толкова износени, че кожата беше добила очертанията на пръстите ѝ. Тези обувки бяха всичко друго, но не и елегантни и на маа Макутси ѝ се струваше, че трябва да бъдат заменени от нещо, което повече да подхожда на положението на маа Рамотсве като старша частна детективка на Ботсуана.

Обувките на маа Рамотсве вече веднъж бяха ставали тема на разговор, но без задоволителен резултат. Маа Макутси беше

споменала, че в един от магазините в търговския център „Гейм“ има разпродажба и че според нея човек може да напазарува там много изгодно.

— Може би хората, които от дълго време носят все едни обувки, ще успеят да намерят там нещо подходящо — отбеляза тя уж между другото.

Маа Рамотсве я погледна.

— Имаш предвид някой като мен, така ли? — попита.

Маа Макутси се засмя, за да прикрие смущението си.

— Не, не мислех за тебе. Но може би не е зле да си купиш нови обувки. Можеш да си ги позволиш.

— Но какво им има на моите? — попита маа Рамотсве. — Моите стъпала са много широки. И тези обувки са широки и пасват на краката ми. Какво ще кажат краката ми, ако купя от онези тесни модерни обувки? Сигурно ще си помислят, че нещо не е наред.

Маа Макутси реши да защити позицията си.

— Но можеш да си купиш широки обувки, които изглеждат много добре — каза тя. — Там всеки може да намери обувки по мярка.

— Аз съм си доволна от тези — каза маа Рамотсве. — Никога не ми създават проблеми.

— Тогава можеш да купиш обувки за господин Дж. Л. Б. Матекони — предложи маа Макутси.

— Че какво им е на обувките на господин Дж. Л. Б. Матекони?

Маа Макутси започваше да съжалява, че изобщо е повдигнала въпроса. По нейно скромно мнение на обувките на господин Дж. Л. Б. Матекони много неща не им бяха наред. Първо, бяха просмукани с петна от машинно масло, а освен това беше видяла, че едната започва да се прокъсва на мястото на палеца. Подобно на маа Рамотсве той имаше определено положение в обществото като собственик на „Глоквенг роуд спийди моторс“, а от такъв човек се очаква да носи прилични обувки.

След като не получи отговор на въпроса си от маа Макутси, маа Рамотсве се зае да ѝ обясни, че за господин Дж. Л. Б. Матекони едни нови обувки биха били чиста загуба на пари.

— Няма смисъл да се купуват на мъжете нови обувки — каза тя. — Те изобщо не ги оценяват. Мъжете не се интересуват от обувки.

Това всички го знаят. Ако един мъж постоянно мисли за обувки, значи нещо е сбъркан.

— А за какво мислят мъжете? — попита маа Макутси. — Ако не могат да мислят за обувки, за какво могат да мислят?

Маа Рамотсве повдигна вежда.

— Мъжете мислят за жени през по-голямата част от времето — каза тя. — При това мислят за жени доста непочтително. Така е, понеже мъжете така са устроени и няма как да се променят. А ако не мислят за жени, мислят за добитък и за коли. А има някои мъже, които много мислят и за футбол. Ето ти на всички неща, за които мъжете обичат да мислят.

В тази сутрин обаче главната тема за разговор бяха не обувките, нито пък особеностите на мъжете, а драмата с белия микробус. Господин Полопетси с ужас научи за повредата на микробуса, към който той изпитваше благодарност, понеже именно този микробус беше станал повод за срещата му с маа Рамотсве и за намирането на новата му работа. Когато маа Рамотсве каза, че след малко двамата с господин Дж. Л. Б. Матекони ще отидат да приберат микробуса и да го докарат на буксир в Габороне, той попита дали може да отиде с тях. Маа Рамотсве се съгласи и след като господин Дж. Л. Б. Матекони обясни на чирака какво трябва да се свърши по колата, докарана за технически преглед, тримата се отправиха на път с пикапа, като оставиха маа Макутси сама в кантората.

Утринта продължаваше да бъде все така приятна и докато те пътуваха край възвишението Кгале, слънцето сякаш обагреше със злато дърветата и скалите по склона. Над тях небето беше съвършено чисто, с изключение на няколко реещи се ястреба, които кръжаха във висините, носени от теченията на издигащия се топъл въздух; пред тях пътят беше безлюден и прав, черна лента, която вървеше между сиво-зелените акации. В такава сутрин човек е щастлив, че е жив и че е тук, на това място.

Господин Полопетси беше настроен за приказки и сподели с тях мнението си за една реч, която вождът Линчуге беше произнесъл неотдавна в Габороне и която беше породила много спорове във вестниците. Прав ли беше вождът Линчуге? Според господин Полопетси — да. Както каза, той много уважавал вождът Линчуге и според него хората трябвало да обръщат на възгледите му повече

внимание. След това господин Полопетси премина към въпроса какво да се направи по отношение на хората, които цапат. В Тлоквенг, където той живееше, вече доста бяха говорили по този въпрос и някои хора бяха предложили онези, които хвърлят боклук, да бъдат принуждавани да участват в отряди за събиране на боклука. А ако не искат, да бъдат задължавани да носят на гърба си големи табели, на които пише „Мръсен човек“. Според господин Полопетси това щеше ги научи да не цапат повече.

Маа Рамотсве обаче изпитваше известни съмнения.

— Срамът може да бъде много убедителен начин да се насърчават хората да постъпват правилно — каза тя. — Да, разбирам това. Но не можеш да сложиш табели на хората, на които пише: „Мръсен човек“, защото така другите ще си мислят, че тези хора просто не се къпят. А всъщност те може да се къпят дори много.

— Според мен тези табели са добра идея — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — И на колите трябва да се слагат табели „Опасен шофьор“ например или пък „Любител на високи скорости“. Така хората ще карат по-безопасно според мен.

— Но това би изглеждало малко глупаво, нали? — каза маа Рамотсве. — В крайна сметка всеки ще трябва да носи една или друга табела. На моя гръб ще има надпис „Маа Рамотсве“ или пък може би „Детектив“. А това би било глупаво.

И по-нататък тя си помисли, но не го каза: А на гърба на маа Макутси ще трябва да има табела, на която пише „Деветдесет и седем процента“.

— Аз не съм предлагал такова нещо — каза господин Полопетси докачливо. — Казах само, че хората, които цапат, могат да имат такава табела. И толкова.

Не друг, а господин Дж. Л. Б. Матекони сложи край на спора.

— Вече почти пристигнахме — каза той — нали това е отбивката, по която си тръгнала?

Те намалиха скоростта и господин Дж. Л. Б. Матекони предпазливо пое с пикапа си по черния път. На дневна светлина дупките и пукнатините в земята изглеждаха много по-зле, отколкото нощем. Нищо чудно, че бялото микробусче се беше повредило при тези условия, помисли си маа Рамотсве; камъни, излезли на повърхността при движението на земята, стърчащи остри ръбове, а

тук-таме от земята се подаваха паднали клони от дървета, вече покрити със засъхнала червена глина от енергичните бели мравки. А край пътя неголямо стадо домашни животни, скупчили се унило в сянката на едно дърво, наблюдаваха пикапа със скръбни очи.

— Онези животни не са в добро състояние — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Виж на онова как му се четат ребрата.

Маа Рамотсве хвърли поглед на познавач на светлосивата крава и потвърди.

— Болна е. Баща ми щеше да знае какво да се направи в този случай.

— Да, той е разбирал от добитък — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. Разбира се, той не се беше срещал с Обед Рамотсве, но знаеше за славата му на тънък познавач на добитъка. Господин Матекони винаги беше готов да слуша истории за Обед Рамотсве, макар маа Рамотсве да му ги беше разказвала вече много пъти. Той беше чувал как веднъж Обед Рамотсве се срещнал със Серетсе Кхама, когато той отишъл в Мочуди, и дори стиснал ръката на великия мъж. Беше чувал историята за неговата шапка, как я забравил недалеч от площада и някой грижливо я сложил на една стена, където можел пак да си я намери. Освен това беше чувал как веднъж шапката отлетяла, отнесена от пясъчна буря, и се озовала на едно дърво. Имаше много подобни истории и той разбираше колко са важни те и ги изслушваше с търпение и уважение. Живот без истории не би бил никакъв живот. Та нали историите ни свързват един с друг, живите и мъртвите, хората и животните, хората и земята?

Те караха бавно по черния път. След известно време господин Дж. Л. Б. Матекони се обърна към маа Рамотсве.

— Нали каза, че е станало съвсем близо до отбивката? — рече й. — Но сигурно е било по-далеч, отколкото си мислиш.

Разтревожена, маа Рамотсве хвърли поглед през рамо. Сигурна беше, че колата се бе повредила някъде тук, при този завой, където черният път тръгваше в свършено друга посока. Да, със сигурност мястото беше това, но нямаше следа и от микробуса.

Тя погледна господин Дж. Л. Б. Матекони.

— Трябва да спрем тук — каза му. — Сигурна съм, че беше тук.

Господин Полопетси, който седеше между господин Дж. Л. Б. Матекони и маа Рамотсве, се наведе напред.

— Откраднали са го! — възкликна той. — Откраднали са микробуса ти!

— Ще видим — каза маа Рамотсве. Страхуваше се, че той има право, въпреки че му беше ядосана, задето го казва. Ако микробусът ѝ беше откраднат, нейна работа беше да стигне до това заключение, не на господин Полопетси.

Те излязоха от пикапа и маа Рамотсве отиде до края на черния път, на няколко метра от мястото, където бяха спрели. Забила поглед в земята, тя видя, това, което търсеше — маслено петно в пясъка. Петното беше с диаметър само петнайсетина сантиметра, но беше тъмно и добре се виждаше, така че тя не хранеше никакво съмнение. Пред нея беше мястото, където за последен път беше видяла малкия бял микробус, но несъмнено вече го нямаше там.

Господин Дж. Л. Б. Матекони се приближи към нея и проследи погледа ѝ, насочен към пясъка.

— А! — възкликна той и след това я погледна. — А!

— Откраднали са го — каза тя с накъсан глас. — Моят микробус. Изчезнал е.

Господин Полопетси се присъедини към тях.

— Сигурно някой го е поправил и си е тръгнал с него.

— Много странно — отбеляза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Но това означава, че двигателят не може да е блокирал. Сигурно е било нещо друго. Ако беше блокирал, нямаше да могат да го подкарат.

Маа Рамотсве поклати глава.

— Ще трябва да отидем в полицията и да съобщим за кражбата. Само това можем да направим. Сигурно вече са го откарали надалеч.

— Опасявам се, че имаш право — каза нежно господин Дж. Л. Б. Матекони. — Когато откраднат кола, тя изчезва много бързо. Ей така, само за миг — и я няма.

Маа Рамотсве се обърна и тръгна обратно към пикапа, последвана от господин Дж. Л. Б. Матекони. Господин Полопетси обаче продължаваше да стои до петното.

— Трябва да се връщаме — подвикна му господин Дж. Л. Б. Матекони през рамо.

Господин Полопетси погледна отново към мястото, където преди се беше намирал микробусът, а след това огледа мястото край черния път, дърветата, храстите и термитниците, сякаш би могъл да види

нещо друго, освен кафеникавата трева, червената земя и трънливите дървета; сякаш би могъл да чуе нещо друго, освен песента на цикадите и крясъците на птиците.

— Нека да остана тук — каза той. — Искам да потърся следи. Вие се връщайте в града. Аз по-късно ще взема минибуса от главния път. Оставете ме тук.

Маа Рамотсве се обърна и го зяпна.

— Няма да има никакви следи — каза тя. — Дошли са и са си тръгнали. И толкова.

— Нека все пак да опитам — каза господин Полопетси.

— Е, щом толкова иска — рече господин Дж. Л. Б. Матекони. — Няма нищо лошо. Тази сутрин и без това няма много работа за него в сервиза.

Те седнаха в пикапа и господин Дж. Л. Б. Матекони го обърна, така че да поемат обратно по черния път. Докато минаваха бавно край него, господин Полопетси вдигна ръка за сбогом. Маа Рамотсве забеляза, че той изглежда развълнуван, и по-късно спомена за това пред господин Дж. Л. Б. Матекони.

— Играе си на детектив — каза тя. — Но няма нищо лошо. Той направо гори от нетърпение да свърши малко детективска работа.

Господин Дж. Л. Б. Матекони се засмя.

— Той е добър човек — каза. — И ти постъпи много добре, че го помоли да работи при нас.

Маа Рамотсве се зарадва на комплимента и го докосна нежно по ръката над лакътя.

— Ти също прояви добрина към него — каза тя.

Продължиха да пътуват в мълчание. Няколко минути по-късно господин Дж. Л. Б. Матекони хвърли поглед към маа Рамотсве и видя, че тя плаче — безмълвно, но по страните ѝ течаха сълзи.

— Съжалявам каза тя. — Съжалявам. Бялото ми микробусче. Много го обичах. То ми беше приятел дълги години.

Господин Дж. Л. Б. Матекони се размърда неловко на мястото си. Не му беше леко, когато жените проявяваха чувства; в края на краищата той беше автомонтъор, а тези неща карат автомонтъорите да се чувстват неловко.

— Ще ти намеря ново — каза той нежно. — Ще ти намеря хубаво микробусче.

Маа Рамотсве замълча. Знаеше, че той иска да прояви доброта, но въпросът не беше в намирането на ново микробусче. Тя искаше не друго, а именно онова бяло микробусче, с което беше пропътувала цяла Ботсуана. Само него искаше.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

МЕБЕЛЕН МАГАЗИН „ДВОЕН КОМФОРТ“

Същата сутрин, когато маа Рамотсве научи за изчезването на бялото микробусче, маа Макутси направи свое откритие. Проблемът с избягалия замбийски финансист се бе оказал доста обезсърчаващ. Изпратените писма не бяха довели до резултат, телефонните разговори останаха напразни. Маа Рамотсве беше предложила да се проведат няколко лични телефонни разговора с видни членове на замбийската общност в Габороне и точно това възнамеряваше да стори това маа Макутси. Разполагаха с три имена — на зъболекар с дълъг списък с пациенти, повечето от които замбийци, на свещеник и на бизнесмен, ръководещ процъфтяваща агенция за внос-износ. Същата сутрин, докато разглеждаше списъка, тя бе решила да не се опитва да говори със зъболекаря, тъй като знаеше, че обикновено зъболекарите са изключително заети и надали щеше да стигне по-далеч от рецепцията. Разбира се, можеше да се обади и да си уговори преглед — отдавна не си беше преглеждала зъбите и това можеше да е добра идея, — но щеше да е трудно да задаваш въпроси, докато устата ти е пълна със зъболекарски инструменти. Може би именно поради тази причина разговорите със зъболекарите често са някак едностранни.

Тя се беше обадила на свещеника, но попадна на телефонния секретар. „Не съм вкъщи, но можете да оставите съобщение — бе обявил отсреща внимателен глас, — а междувременно молитвите ми ще бъдат с вас“. Когато чу това съобщение, маа Макутси така се изненада, че затвори телефона, без да каже нищо. Как биха могли молитвите му да бъдат с нея, ако той дори не знаеше кой се е обадил? Друго би било, мислеше си тя, ако беше казал, че молитвите му ще бъдат с нея в бъдеще, след като научи, че именно тя се е обаждала. Така би прозвучало искрено. Разбира се, той просто се опитваше да прояви любезност — тя съзнаваше това, — но според нея беше важно човек винаги да говори истината, а свещениците би трябвало да разбират това по-добре от всички.

Маа Макутси поразсъждава над това няколко минути и колкото повече мислеше, толкова повече се ядосваше. Накрая вдигна телефона, отново набра номера и изслуша с раздражение неискреното съобщение. После, след като чу сигнала, показващ, че може да остави съобщение, тя рече:

— Тук е Грейс Макутси от „Дамска детективска агенция № 1“. Търся ви по някои важни въпроси. Но как биха могли молитвите ви да бъдат с мен, преди да сте чули коя съм? Не трябва ли да кажете, че ще се молите за хората, след като разберете кои са те? Не трябва ли? Много ви благодаря, отче, довиждане.

След като защити позицията си по въпроса на казването на истината и точността, тя се почувства по-добре. Щеше да разкаже за това на маа Рамотсве, когато тя се прибереше с микробуса; навярно тя щеше да го одобри, понеже беше много честна жена и не обичаше хората, които говореха неверни неща. Тя сигурно би одобрила това... Всъщност дали би го одобрила? Неочаквано маа Макутси бе обзета от съмнения. Хрумна й, че маа Рамотсве може да сметне за доста неучтиво да отправяш подобни наставления — и на всичкото отгоре да ги записваш на телефонен секретар — към свещеник, който само се опитва да помага на хората, които му се обаждат. Нима маа Рамотсве не би могла да каже: „Ех, маа, мнозина от онези, които звънят, сигурно са изпаднали в беда. Може би в дома им някой е починал и те се обаждат на свещеника по този въпрос. Може би именно затова той се опитва да им помогне да се почувстват по-добре“.

Маа Макутси помисли още известно време, а след това вдигна телефонната слушалка и отново набра номера. Беше решила да остави още едно съобщение, в което да каже, че не е имала предвид точно това, което е казала, но този път самият свещеник вдигна телефона.

Секунда-две маа Макутси се колебаеше какво да каже и дори й мина през ум да затвори телефона, като дете, което са хванали да върти напосоки телефонни номера.

Но в крайна сметка здравият разум надделя.

— Обажда се маа Макутси — каза тя. — Оставих ви съобщение преди няколко минути и...

— Чух съобщението ви, маа — прекъсна я свещеника. — И сте права. Не съм премислил добре нещата, когато съм казал: „А

междувременно“. Ще презапиша съобщението, като кажа: „След като чуя съобщението ви, ще се моля за вас“. Точно това ще кажа.

Маа Макутси усети как я облива вълна на срам.

— Не исках да бъда невъзпитана — избъбри тя.

— Знам това — рече свещеникът. — И думите ви изобщо не прозвучаха невъзпитано. Бяхте изключително възпитана.

За кратко настъпи мълчание, а след това свещеникът продължи.

— Но вие казахте, че искате да говорите с мен за нещо. Мога ли да попитам какво е то?

Маа Макутси му обясни за какво ѝ трябва, а след като свърши, той рече:

— Какво всъщност искате от мен, маа? Значи ме молите да ви кажа дали с мен е говорил такъв човек, бизнесмен от Замбия? Това ли е молбата ви?

— Да — каза маа Макутси. — Сигурно познавате мнозина от сънародниците си, които живеят тук. Те идват при вас за помощ. Помислих си, че може и този мъж да е направил така.

Свещеникът мълчеше. На другия край на линията, седнала зад бюрото си в „Дамска детективска агенция №1“, маа Макутси гледаше бяло гущерче, което с лекота се катереше по една стена. Главата на животинчето се въртеше насам и натам, докато то се придвижваше, озъртайки се за хищници и за плячка.

Сетне свещеникът се прокашля.

— Не мога да говоря за тези неща, маа — каза вече с нотка на укор. — Когато хората идват при мен със своята скръб и проблемите си, те очакват, че няма да говоря с другите за това. Те не мислят, че ще обсъждам работите им с първия частен детектив, който ми се обади.

Слушайки упреците му, маа Макутси се чувстваше все понеловко. Какво ли си мислеше за нея? Не стига, че му беше оставила неискани съвети на телефонния секретар, а след това беше извършила и друго прегрешение, да поиска от него да разкрие поверителна информация. Сега трябваше да му се извини и да приключи този разговор, преди репутацията на „Дамска детективска агенция №1“ да се срина напълно в очите му.

— Много съжалявам, отче — започна тя. — Не исках...

— Хората си мислят — прекъсна я свещеникът, — хората си мислят, че свещениците непрекъснато ги съдят. Мислят си, че все

седим и мислим: ах, каква лоша постъпка, олеле, какъв зъл човек. Но трябва да ви кажа, че ние не правим така. Ние осъзнаваме, че всички хора са слаби и че всички вършат неща, които не бива да вършат. Няма нито един човек, който да не е грешник. Нито един. И затова, когато този клетник дойде при мен със своята беда, аз не си помислих: не е трябвало да вземаш тези пари. Не си помислих това. И не му казах, че не бива да бяга в Йоханесбург, при братовчед си, който работи там в голям хотел, както той смяташе да направи. Не направих нищо подобно. Но му казах, че може да ми се довери напълно и че няма да го предам на полицията. И аз наистина не го предадох на полицията, защото това би означавало да наруша тайнството на беседата, в която един свещеник провежда с човек от своето паство, който и да е той. И нали разбирате, маа, затова не мога да говоря с вас за този човек. Просто не мога.

Маа Макутси седеше на стола си с гръб, опнат като струна. Пред себе си на листче хартия беше написала:

„Заминал за Йоханесбург. Братовчед. Хотел“.

Тя се усмихна на себе си.

— Бяхте много любезен — каза на свещеника. — Съжалявам, че ви разпитвах за тези лични работи.

— А аз съжалявам, че не мога да ви помогна — каза свещеникът.

— Но ми оказахте голяма помощ — каза маа Макутси.

Това сложи край на разговора, както и на целия случай с изчезналия замбийски финансист. Сега вече проблемът можеше да бъде предаден в ръцете на други, но вече по един полезен начин, придружен от положителна информация. Стана ясно, че човекът, когото търсеха, беше в Йоханесбург, който, разбира се, е много голям град, но в него няма чак толкова много големи хотели, а и сега онези, които търсеха този мъж, щяха да знаят точно откъде да започнат.

Сега вече разполагаха с достатъчно информация, която да предадат на адвокатите, и да го сторят с гордо изправена глава. Докладът им щеше напълно да си е заслужил хонорара, помисли си тя; а що се отнася до самата нея, тя с нетърпение чакаше възможността да

разкаже на маа Рамотсве какво е открила. Винаги ѝ носеше огромно удовлетворение да може да съобщи за някакъв напредък.

Когато чу за връщането на пикапа, тя стана и излезе. Разбира се, беше очаквала да види микробуса на маа Рамотсве срамно теглен на буксир от пикапа, и сега със смайване видя единствено пикапа и печалната маа Рамотсве, която слизаше от него.

Маа Рамотсве ѝ разказа какво се е случило и маа Макутси нададе скръбен стон, за миг напълно забравяйки добрата новина, с която бе смятала да я приветства.

— О, маа! — изплака тя. — Микробусът ти! Откраднали са микробуса ти! Ооо!

Господин Дж. Л. Б. Матекони се поотдалечи от двете жени с нещастен вид. Опита се да ги успокои с думите: „Ще намерим друг микробус. Има много...“, но маа Макутси му изшътка, понеже смяташе, че сега не е време за разумни мъжки съвети.

По-късно, когато двете с маа Рамотсве седяха заедно в кантората и посрѣбваха запарен набързо ройбос — който в този момент маа Макутси беше решила, че харесва, — ролите им се смениха и самата маа Рамотсве се зае да успокоява помощничката си.

— Е, все някога трябваше да си отиде — каза тя. — Господин Дж. Л. Б. Матекони често казва, че колите и микробусите не са вечни. Трябва да се примирим с това. Той е прав, нали?

Маа Макутси трябваше да признае, че това е така. Но дори и този факт не помагаше да се приеме по-лесно това чудовищно нещастие.

— Ти си много спокойна. Аз щях страшно да се ядосвам, ако се беше случило на мен.

— Е — каза маа Рамотсве, — и аз се ядосах. Ядосах се, като видях, че микробусчето го няма. И продължих да се ядосвам в пикапа, докато се връщахме. Но какъв смисъл има да се ядосва човек сега, маа? Според мен гневът няма да ни помогне.

Маа Макутси въздъхна.

— Права си за гнева — каза тя. — От него няма полза.

— Е, кажи ми какво стана тук — каза маа Рамотсве.

Подканена по този начин, маа Макутси се облегна и се усмихна широко. Поне имаше нещо, което да компенсира, пък било то и съвсем малко, новините за микробусчето.

— Аз реших случая — каза тя скромно. — Онзи замбиец...

Маа Рамотсве възкликна доволна.

— Намерила си го? Къде е?

Маа Макутси вдигна ръка.

— Не е точно намерен — каза тя. — Но разбрах, че вече не е тук. Сега е в Йоханесбург.

Тя разказа на маа Рамотсве за разговора със свещеника и за това как той, без да иска, беше разкрил местонахождението на търсения от тях човек.

— Ти си мислиш, че е станало, без да иска — поправи я маа Рамотсве. — Но на мен ми се струва, че свещеникът отлично е знаел какво казва. Нали той беше наясно, че търсиш човек, който вероятно е откраднал голяма сума чужди пари? Нали знаеше това?

— Да, знаеше — потвърди маа Макутси. — Знаеше всичко това.

— Е — каза маа Рамотсве, — според мен този свещеник не е толкова глупав, колкото ти си мислиш. Струва ми се, че той просто е търсил начин да ти съобщи нещо, без да обременява съвестта си. Знаел е, че не бива да разкрива информация, споделена с него поверително, но ако е можел да го стори непряко, както явно е направил, може би не би изпитал чак толкова голяма вина.

— Но нима свещениците мислят по този начин? — попита маа Макутси.

— Несъмнено — отвърна маа Рамотсве. — Едно нещо, което съм научила в тази работа, е, че всички, дори и свещениците, намират начин да ти кажат разни неща, които знаят, че не бива да ти казват направо. А в случая с този свещеник, вероятно той си мисли, че ще е хубаво този мъж да бъде заловен. Именно затова ти е казал всичко, което е знаел, но го е направил по особен, заобиколен начин.

Маа Макутси се замисли.

— Но какво трябва да направим сега, маа? Това стига ли?

— Какво би предложил Кловис Андерсън? — попита маа Рамотсве.

Маа Макутси погледна опърпания екземпляр от „Принципи на работата на частния детектив“. Всъщност тя никога не беше чела книгата от кора до кора, макар да знаеше, че някой ден ще трябва да го стори.

— Той би казал, че никога не бива да забравяме кога трябва да престанем да задаваме въпроси — предположи тя. — А мисля, че казва това, нали?

— Именно! — възкликна маа Рамотсве и продължи: — Според мен на нас тази книга вече изобщо не ни трябва. Мисля, че вече знаем достатъчно, за да започнем да пишем наша книга. Не мислиш ли?

— Да — съгласи се маа Макутси. — „Работата на частния детектив, написана за жени“ от Прешъс Рамотсве и Грейс Макутси. Просто вече я виждам.

— Аз също — каза маа Рамотсве, и сръбна глътка чай. — Това ще е чудесна книга, маа, сигурна съм.

Като награда за успеха на маа Макутси маа Рамотсве я освободи за останалата част от деня.

— Ти се труди усърдно — каза тя на помощничката си. — А сега можеш да излезеш и да похарчиш премията, която ще ти дам.

Маа Макутси не можеше да скрие изненадата си. Работодателката ѝ никога не беше споменавала за премии, но тя беше чувала, че хората, които работят в големи фирми, говорят за тях.

— Да — потвърди усмихната маа Рамотсве и извади кутията, която държеше в най-горното чекмедже на бюрото си. — Ще получим чудесен хонорар за случая със замбиеца. Мисля, че ще бъде кръгло десет хиляди пули. — Тя замълча, наблюдавайки какъв ефект оказаха думите ѝ върху маа Макутси. — Затова твоята премия ще бъде двайсет и пет процента от тази сума, което е...

— Две хиляди и петстотин пули — каза бързо маа Макутси.

— Толкова много? — каза разсеяно маа Рамотсве. — Е, значи ще бъде две хиляди и петстотин пули. Разбира се, ще трябва да изчакаш, докато ни платят, за да ги получиш, но ето ти в аванс петстотин пули.

Маа Макутси прие с благодарност парите и ги пъкна в деколтето си. Вече беше решила какво ще направи с премията, или поне с тази част от нея, и ѝ се струваше, че тъкмо сега му е времето. Тя погледна обувките си, работните си обувки и им се закани с пръст.

— Още един чифт нови обувки? — попита усмихната маа Рамотсве.

— Да — каза маа Макутси. — Нови обувки и няколко нови кърпички.

Маа Рамотсве кимна одобрително. Тя отново се беше замислила за бялото микробусче и тази мисъл заплаши да помрачи настъпилото радостно настроение. Но тя не каза нищо на маа Макутси, която се канеше да си тръгне, за да хване минибуса до магазините. Тя заслужава това щастие, помисли си маа Рамотсве. През толкова много години от живота си не е имала почти нищо. Сега, с школата по машинопис и новата къща и, разбира се, с тази премия животът ѝ непременно щеше да се подобри. Може би щеше да си намери и мъж въпреки че в момента беше прекалено да се иска и това. За нея обаче би било добре да си намери един добър мъж, ако изобщо бяха останали такива — въпрос, относно, който маа Рамотсве започваше да изпитва съмнение. Нали бялото микробусче не беше откраднато от жена? Не може да не е бил мъж. А и този непочтен замбийски финансист — той също беше мъж, нали? На съвестта на мъжете тежаха много неща, помисли си тя; с изключение на господин Дж. Л. Б. Матекони, разбира се, на господин Полопетси и на покойния ѝ баща. Значи все пак се намираха добри мъже, ако човек не се уморява да ги търси. Но къде, питаше се тя, къде бяха всичките тези добри мъже, когато една жена си търси съпруг? Къде би могла маа Макутси да намери добър мъж на нейната възраст, с нейните големи очила и несъвършената ѝ кожа? Нямахше да е лесно, помисли си маа Рамотсве, и по този въпрос нито тя, нито който и да било друг можеше да помогне с много.

Купуването на новите обувки отне забележително малко време. Тя вече беше набелязала чифта, който искаше — червените обувки със златни катарамии — и за нейна радост те все още се мъдреха на видно място на витрината на магазина, когато стигна до него. Не се мина без миг тревога, докато помощничката търсеше нейния номер, но не след дълго обувките пристигнаха и ѝ станаха идеално.

— Много добре ви стоят — каза с възхищение продавачката. — А тези катарамии, маа! Направо ще заслепяват мъжете!

Маа Макутси я погледна разтревожена.

— Ама аз невинаги се опитвам да заслепявам мъжете.

— О, да, личи си — поправи се продавачката. — Тези обувки ще са много подходящи и за работа. Те са чудесни обувки за какво ли не.

Маа Макутси реши да излезе от магазина с новите обувки и докато вървеше по тротоара, усети онова необикновено удоволствие, което носят новите кожени стелки под краката. Това беше чувство на задоволство, на сигурност, а в този случай то се засилваше и заради лъщенето на катарамите под слънчевите лъчи. Сигурно такава е усещането, когато си богаташ, помисли си тя. И сигурно богатите хора се чувстват така през цялото време, докато се разхождат с изисканите си дрехи и новите си обувки. Е, поне сега и на нея се падаше малко от това чувство, докато обувките бяха нови и по кожата нямаше драскотини.

Тя реши да повърви още малко покрай магазините. Така не само щеше да има възможност да поразтъпче новите си обувки, но, тъй като все още ѝ бяха останали малко пари, можеше да намери нещо друго, което да ѝ хареса. И така тя тръгна, мина покрай малък радио магазин, в който нямаше нищо интересно, и магазин, в който се продаваше градинско оборудване. Някоя от стоките не ѝ се видя обещаваща и тя се запита дали не да хване минибуса, с който да отиде до търговския център, където маа Рамотсве обичаше да седи и да пие чай. Там имаше магазини, в които можеше да се намери нещо изкусително.

Но изведнъж маа Макутси спря. Намираще се пред магазин, в който се продаваха мебели — Мебелен магазин „Двоен комфорт“, — а вътре стоеше Фути Радифути и я гледаше през витрината.

Маа Макутси се усмихна и му махна. Да, разбира се: той работеше в мебелен магазин, и ей го на — продаваше мебели. Какво пък, щеше да е интересно да види магазина му, при все че не смяташе да купува каквито и да било мебели.

Фути Радифути ѝ махна в отговор и тръгна към вратата, за да ѝ отвори. Когато тя влезе, той я приветства сърдечно, като се запъваше, но недвусмислено показваше колко се радва да я види.

— И гледай само об... об... об... обувките ти — каза той. — Много са кра... кра...

— Благодаря ти — каза маа Макутси. — Да, много са красиви. Току-що си ги купих с моята премия.

Фути Радифути се усмихна и нервно склучи длани.

— Това е моят магазин — каза той. — Тук работя.

Маа Макутси се огледа. Беше голям магазин, с всевъзможни канапета и столове, които те примамваха да седнеш. Имаше също маси

и бюра, подредени в гъсти редици.

— Много голям магазин — каза тя. — Много хора ли работят тук?

— Имам десет служители — каза той, като вече не се запъваше толкова.

Тя беше забелязала, че заекването му е най-изразено в началото на разговора, а когато се поотпусне, почти изчезва.

Тя се замисли за миг. Той беше казал, че има десет служители; това бе прозвучало по-скоро като че ли той е управителят, което ѝ се струваше малко вероятно.

— Значи ти си управителят? — попита на шега.

— Да — отговори той. — Баща ми е собственик на магазина и аз съм управителят. Напоследък той почти изцяло се оттегли. Да ти кажа, повече му харесва да си прекарва времето с добитъка, но продължава да идва тук. И сега е в офиса отзад.

Няколко секунди маа Макутси не каза нищо. Мисълта, че Фути Радифути всъщност е собственик на магазин, не би трябвало да промени начина, по който гледаше на него, но го направи. Той вече не беше неумелият танцьор, симпатичният, но доста уязвим мъж, с когото тя танцуваше в Академията. Тук той беше важен човек, заможен човек. Парите нямаха значение. Нямаха значение.

Мълчанието бе нарушено от Фути Радифути.

— Трябва да се запознаеш с баща ми — каза той. — Ела в офиса да ви запозная.

Те тръгнаха към задната част на магазина, покрай масите и столовете, и влязоха в голяма стая със син килим и две затрупани с книжа бюра. Когато влязоха, възрастен мъж, седнал зад едно от бюрата, вдигна поглед иззад купчина фактури. Маа Макутси пристъпи към него, за да го поздрави, изричайки традиционния, изпълнен с уважение поздрав както беше редно при среща с по-възрастен човек.

— Това е моята приятелка от курса по танци — каза Фути Радифути. В гласа му звучеше гордост и маа Макутси забеляза това.

Възрастният мъж вдигна очи към маа Макутси и бавно се изправи, намръщвайки се леко, сякаш изпитваше болка.

— Много се радвам да ви видя, маа — каза господин Радифути.

След това, обръщайки се към сина си, той му каза, че вече може да отиде да обърне внимание на клиент, който чакаше в изложбения

салон.

— Не бива да го караме да чака — добави той.

След като Фути Радифути излезе от стаята, възрастният мъж покани с жест маа Макутси да седне на един стол до бюрото.

— Много сте любезна да танцувате със сина ми — каза тихо. — Той е срамежливо момче. Няма много приятели.

— Той е добър човек — каза маа Макутси. — И танцува все по хубаво. В началото не беше много хубаво, но сега се подобрява.

Възрастният мъж кимна.

— Освен това и говори по-ясно, когато е с хора, които познава — каза той. — Сигурен съм, че вие сте му помогнали и в това отношение.

Маа Макутси се усмихна.

— Да, сега вече не е толкова срамежлив.

Тя сведе поглед към новите си обувки, като се питаше какво ли би помислил за тях този възрастен човек. Дали ще я сметне за наперена, понеже носи обувки с такива големи катарамии?

Господин Радифути изглежда не забелязваше обувките ѝ.

— С какво се занимавате, маа? Имате ли работа? Синът ми е говорил за вас неведнъж, но не ми е казал какво работите.

— Работя в „Дамска детективска агенция № 1“ — каза маа Макутси. — Помощничка съм там. Има една жена...

— Която се казва маа Рамотсве — каза господин Радифути.

— Познавате ли я?

— Разбира се — каза възрастният мъж. — Освен това познавах и баща ѝ. Той се казваше Обед Рамотсве и беше много добър човек. Да ви кажа, аз купувах от него добитък и във фермата ми близо до Лобатсе още има няколко от потомките на неговите крави. Те са чудесни животни. — Той млькна за миг. — Значи вие работите с Прешъс Рамотсве. Много интересно. Разплитате ли много случаи?

— Днес реших един — каза ведро маа Макутси. — Почти открих един мъж, който е откраднал много пари.

— Почти ли? Да не би да се е измъкнал?

Маа Макутси се засмя и обясни как се беше сдобила с информацията, която щеше да помогне на хората в Йоханесбург да го намерят. Възрастният мъж я изслушва внимателно и се усмихна с удоволствие.

— Личи си, че сте много умна — каза той. — Това е хубаво.

Маа Макутси не знаеше как да разтълкува тази забележка. Защо беше хубаво, че е умна? Защо това би имало някакво значение за този старец? За миг тя се запита дали да му каже за резултата си от деветдесет и седем процента в Ботсуанския колеж за секретарки, но накрая реши да замълчи: човек не бива твърде често да споменава тези неща.

Поговориха още няколко минути, най-вече за магазина и за мебелите, които се продаваха в него. След това Фути Радифути се върна с поднос, на който крепеше три чаши чай, а след като изпиха чая, той ѝ предложи да я закара до вкъщи с колата си и тя се съгласи. Хубаво би било, помисли си тя, да не ѝ се налага да върви прекалено дълго с новите си червени обувки, понеже дясната започваше да я стяга — не кой знае колко, но все пак се усещаше.

Когато пристигнаха пред къщата ѝ, Фути Радифути угаси колата. После се пресегна към задната седалка и взе един голям пакет, който връчи на маа Макутси.

— Това е подарък за теб, маа — каза. — Надявам се да ти хареса. Маа Макутси огледа грижливо опакования подарък.

— Може ли да го отворя сега? — попита.

Фути Радифути кимна с гордост.

— От магазина е — каза.

Маа Макутси разкъса опаковъчната хартия. Вътре имаше възглавничка, везана възглавничка от златисто кадифе. Тя отдавна не беше виждала нещо толкова красиво и очите ѝ се напълниха със сълзи. Какъв чудесен мъж беше той, добър мъж, който я харесваше достатъчно, за да ѝ подари тази красива възглавничка.

Тя го погледна и се усмихна.

— Много си мил с мен — каза. — Много си мил.

Фути Радифути заби поглед във волана на колата. Нищо не можеше да каже.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА ДА ОПЪВАШ КАИША

Господин Полопетси стоеше под пустото небе, до черния път и една полумъртва акация. Възбудата му се проявяваше дори физически: пулсът му се беше ускорил и усещаше как кожата на тила му е настръхнала. Той гледаше как пикапът на господин Дж. Л. Б. Матекони се подруска по черния път, отправен към шосето, а след него се вдигаше малък облак прах от сцеплението с пръстта на гумите с дълбоки грайфери. След като пикапът изчезна, той остана сам сред саваната, втренчен в петното на земята, където маслото от микробуса на маа Рамотсве бе изтекло до капка. Той се усмихна. Ако баща му би могъл да го види сега, как ли щеше да се гордее с него. Разбира се, той никога не си беше представял, че уменията, на които беше научил сина си, щяха да се използват по този начин, но още по-малко си беше представял, че синът му ще се озове в затвора, че ще работи като автомонтьор в „Глоквенг роуд спийди моторс“ или ще стане, ако смееше да си го помисли, помощник частен детектив в „Дамска детективска агенция № 1“. Разбира се, той не би могъл наистина да претендира за последната титла, но стига да му предоставеха някаква възможност да се докаже, защо пък да не се окаже също толкова добър като маа Макутси? Той никога не би се осмелил да иска да бъде втората маа Рамотсве, никой не би могъл да бъде, но поне можеше да върши онова, което правеше маа Макутси, независимо от нейните деветдесет и седем процента.

Бащата на господин Полопетси, Ърнест Полопетси, който беше работил в психиатричната болница, беше запален ловец в свободното си време. Той рядко беше стрелял по диви животни, понеже нямаше пушка и разчиташе на другите да му дават назаем, но беше майстор в проследяването на дирите, оставено от животните, и беше научил и сина си да върши това. Беше му показал отпечатъците, оставени от различните животни — от цибетките^[1], антилопите, даманите^[2], — а също така му беше показал как да разбира преди колко време е минало

животното. За това говореше вятърът, който навяваше малки песъчинки в отпечатъците, оставени от копитата или лапите на животното; за това говореше дъждът, който отмиваше всичко; за това говореше слънцето, което изсушаваше разрохканата почва. Да не забравяме и за превитата трева, която можеше отново да се изправи, но бавно и за определено време, което би могло да се прецени така, както човек разчита стрелките на часовника. Господин Полопетси беше усвоил всички тези познания и умения още като момче и сега, толкова неочаквано, имаше възможност да ги използва.

Той погледна към земята и започна своето дирене. Имаше отпечатъци, които би могъл да отхвърли още от самото начало: най-напред, следите от собствените му обувки и от обувките на господин Дж. Л. Б. Матекони — равни следи с меки гумени подметки; както и отпечатъците на маа Рамотсве, едните по-скорошни, а другите от по-отдавна, понеже тя беше стъпвала около микробуса предната вечер веднага след като той се беше развалил. А освен това имаше и други отпечатъци — чифт обуца, които бяха вървели по една пътека, която излизаше от дясната страна на черния път. Заедно с тези обувки бяха вървели и чифт боси крака, по-малки, следователно краката на дете или пък може би на дребна жена. Обущата бяха вървели в кръг, а след това бяха спрели и бяха направили нещо близо до масленото петно. После си бяха отишли и — точно така! — бяха се върнали заедно с втория чифт следи. Господин Полопетси се наведе ниско и разгледа мешавицата от дири: обувки, гуми (тесни отпечатъци от гуми — отпечатъците от самия микробус), а след това — следите от магарешки копита, които не можеха да се сбъркат с нищо друго. Да! — помисли си господин Полопетси. И още веднъж: Ами да!

Той се изправи и се протегна. Да се превиваш надве над земята беше доста неудобно, но само така можеш да бъдеш следотърсач. Човек трябва да слезе до това равнище, да види света от гледната точка на песъчинката и стръковете трева. Долу съществуваше съвсем друг свят, свят на мравки и малки буци пръст, подобни на миниатюрни планински хребети, но това беше свят, който би могъл много да ти разкаже за света, разположен няколко стъпки по-нагоре; трябва само да го попиташ.

Той отново се преви и тръгна, воден от магарешката диря. Тя продължаваше по пътя известно време, а после свърваше надясно, в

същата посока, в която водеше пътеката, по която бяха вървели обущата. Сега, по земята между храсталаците, картината ставаше много по-ясна. На самата пътека бяха ставали много неща; магаретата, запрегнати в малкия бял микробус, бяха теглили товара си по непокътнатата земя и следите бяха недвусмислени. Магаретата — четири на брой, както заключи господин Полопетси — са били водени с камшик в ръка, от мъжа с обущата, а зад тях, застъпвайки поне част от отпечатъците от копитата им — беше минал белият микробус. Сигурно някой друг беше стоял зад волана и беше управлявал микробуса, докато те го дърпаха. Да, момчето беше управлявало, докато баща му беше водил магаретата. Точно така беше станало.

Оттук нататък беше лесно. Господин Полопетси проследи дирите по девствената земя в продължение на около половин миля, докато накрая видя няколко скупчени една до друга традиционни къщи от една стая и ограждения за добитък, изплетени от клони. Той спря. Сигурен беше, че малкият бял микробус е там, може би скрит под клони и листа, но въпреки това беше там. Какво да направи? Една от възможностите беше да изтича до черния път и да стигне обратно до шосето. Можеше да се върне в Габороне за около два часа и да съобщи в полицията, но дотогава микробусът би могъл напълно да изчезне. Той стоеше и мислеше и както си стоеше, забеляза, че едно момче го гледа от прага на една от къщите. Това предреши нещата. Сега вече не можеше да си тръгне, понеже момчето щеше да съобщи, че е бил там, и щяха да направят всичко възможно, за да се отърват от микробуса.

Господин Полопетси се приближи към най-близката от четирите къщи и тогава видя малкия бял микробус. Беше паркиран зад къщата, към която той се приближаваше, полуприкрит със стар брезент. При вида му той се изпълни с негодувание. Никога не беше разбирал непочтеността, а ето че виждаше очебиен пример за нагла кражба. Дали тези хора — тези хора, от които нямаше никаква полза — знаеха микробуса на какъв човек са откраднали? Най-лошите в Ботсуана бяха откраднали от най-добрите; така си беше, чисто и просто.

Докато той се приближаваше към къщата, от нея излезе един мъж. Този мъж, облечен в риза и панталони с маскировъчен цвят, тръгна към господин Полопетси и го поздрави.

— Да не сте се изгубили, раа? — попита мъжът.

Тонът му беше неутрален.

Господин Полопетси усети как сърцето му се блъска в гърдите.

— Не съм се изгубил — каза. — Дойдох да взема микробуса на моята шефка.

Той махна с ръка към полускрития микробус и погледът на мъжа го проследи.

— Вие ли сте собственик на този микробус? — попита мъжът.

— Не — отговори господин Полопетси. — Както ви казах, той е на моята шефка. Аз съм дошъл да го прибера.

Мъжът погледна настрана. Господин Полопетси го наблюдаваше и осъзна, че мъжът мисли. Трудно би било за него да обясни присъствието на микробуса, полускрит зад къщата му.

Господин Полопетси реши да бъде съвсем прям.

— Вие сте откраднали този микробус — обвини го той. — Не сте имали право да го вземате.

Мъжът го погледна с присвити очи.

— Не съм го откраднал, раа. Мерете си приказките. Просто го докарах тук, за да е на сигурно място. Не може човек ей така да си оставя колата напред полето.

Господин Полопетси почти ахна. Явната наглост на обяснението, което му даде мъжът, го порази. Нима този мъж си мислеше, че той е чак толкова наивен?

— Но как щяхме ние да разберем, че сте прибрали микробуса, за да го пазите? — попита той саркастично. — Може би сте оставили бележка, която не сме видели?

Мъжът сви рамене.

— Не искам да обсъждам това с вас — каза той. — Ако обичате, вземете си микробуса. И без това само ни задръства двора.

Господин Полопетси зяпна мъжа, борейки се с възмущението си.

— А сега ме чуйте, раа — каза той. — Чуйте ме много добре. Като сте взели тоя микробус, сте направили много сериозна грешка. Много сериозна грешка.

Мъжът се изсмя.

— Нима? — каза той. — Я чакайте да помисля. Да не би да е на президента? Или пък принадлежи на Ян Кхама, на главния съдия, или на някоя друга важна клечка! Че каква сериозна грешка съм направил!?

Господин Полопетси поклати глава.

— Този микробус не е на никой от тези хора — каза той спокойно. — Този микробус принадлежи на маа Рамотсве, която е старши детектив в Габороне. Нали сте чували за отдела за криминални разследвания, раа? Знаете за детективите, нали? Детективите са цивилни старши полицаи — нали знаете това, раа?

Господин Полопетси видя, че думите му оказват желаното въздействие. Другият мъж промени отношението си, вече не беше толкова безочлив.

— Казвам ви истината, раа — изхленчи той. — Искрах само да се погрижа за микробуса. Аз не съм крадец. Повярвайте ми, раа. Това е истината.

Господин Полопетси знаеше, че това е всичко друго, но не и истината, ала реши да смени курса.

— Вие само върнете микробуса до шосето — изкарайте си магаретата, а после ние ще уредим да дойдат да го вземат на буксир.

Мъжът се намръщи.

— Да бия целия тоя път до шосето? Че това ще отнеме много време!

— Сигурен съм, че имате предостатъчно време — каза господин Полопетси. — Освен ако не искате да прекарате част от това време в затвора.

Мъжът не каза нищо. След това се извърна и подвикна на момчето, което ги наблюдаваше отдалеч.

— Изкарай магаретата. Микробусът отива до шосето.

Господин Полопетси се усмихна.

— Това вече е друга работа — каза той. — Детективката — всъщност трябва да я наричам главната детективка — си изгуби времето да идва до тук да си търси колата само за да открие, че я няма. Виждам, че вие тук сте отгледали хубави тикви. Няма да е зле да сложите четири от най-зрелите отзад в микробуса. Като компенсация за изгубеното време.

Мъжът зина да възрази, но размисли и с мрачно изражение тръгна да донесе тиквите. След това, с чудесния жълт товар в задната част на микробуса, колата беше запрегната в групата магарета и пътешествието започна. Отначало господин Полопетси вървеше до колата, но после реши да се повози в нея през останалата част от пътя, заедно с тиквите. Беше му удобно, настанен върху някакви стари

чували, да гледа небето над себе си и да си мисли със задоволство за радостта, която ще изпита маа Рамотсве, когато ѝ каже, че бялото ѝ микробусче е живо и невредимо, спасено от плен, готово да ѝ служи както преди — разбира се, след необходимия ремонт.

[1] Вид диви котки. — Б.пр. ↑

[2] Малки бозайници от разред Hyracoidea. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

НОТЕ

Денят след завръщането на бялото микробусче — което господин Дж. Л. Б. Матекони отиде да вземе от шосето за Лобатсе и докара на буксир с чирака зад кормилото — беше ден за равносметки. Господин Дж. Л. Б. Матекони трябваше да реши какво ще прави с микробусчето, чийто двигател беше блокирал, точно както той се беше опасявал. Вътрешното чувство му диктуваше да го изхвърли и да обясни на маа Рамотсве, че не си струва да хвърля пари за такова старо возило, но от друга страна, отлично знаеше каква ще е реакцията и затова, без да бърза, огледа какво трябва да се направи и колко време ще отнеме. Господин Полопетси изпитваше заслужена гордост от себе си. Той бе обяснил на маа Рамотсве и маа Макутси, които го изслушаха с голям интерес, как е проследил дирите през саваната и как е заплашил крадеца, говорейки за старши детективи. Когато чу това, маа Рамотсве се усмихна.

— Е, значи аз съм старши детектив — каза тя. — Поне в известен смисъл. Формално погледнато, според мен ти не си излъгал.

За маа Рамотсве нещата сякаш бързо се подобряваха. Едва вчера положението ѝ се виждаше доста мрачно, с изчезването на микробусчето, липсата на какъвто и да било напредък по замбийския случай и надвисналите над главата ѝ ултиматуми на Ноте. Ето че сега микробусчето се беше върнало и се намираще в умелите ръце на господин Дж. Л. Б. Матекони; можеха да претендират, че са удържали победа в замбийския случай; а що се отнася до Ноте, тя нямаше търпение да се срещне с него и да му се опълчи с информацията, която беше получила от майка му.

Вече пет пари не даваше дали Ноте ще отиде при нея у дома, или в кантората. Нямаше какво да крие от господин Дж. Л. Б. Матекони — не беше се омъжвала преди това и бракът, сключен от Тревър Муамба под дървото във Фермата на сираците, беше напълно законен. Освен това тя осъзна, че ако Ноте вече е бил женен, когато се е оженил за нея,

това означаваше, че изобщо не е бил неин съпруг. Тази мисъл, която ѝ подейства крайно освобождаващо, оказваше странно въздействие върху чувствата ѝ към него. Вече не се страхуваше. Той никога не беше бил неин съпруг. Вече беше свободна от него, напълно свободна.

Ноте избра точно този следобед, за да дойде в сервиза, и тя беше готова да го посрещне. Господин Дж. Л. Б. Матекони бе този, който пръв говори с него, а после дойде до кантората, за да ѝ каже, че е дошъл.

— Искаш ли да се отърва от него? — прошепна ѝ. — Мога да му кажа да си върви. Искаш ли да направя така?

Маа Макутси го погледна, седнала зад бюрото си, преструвайки се, че ѝ е безразлично, но въпреки това се вълнуваше. И тя самата с най-голяма радост би казала на Ноте да си върви; стигаше само да я помолят и тя щеше да се разправи с него, без да се церемони.

Маа Рамотсве стана.

— Не — каза тя. — Аз искам да говоря с него. Искам да му кажа нещо.

— Искаш ли да бъда до теб? — попита господин Дж. Л. Б. Матекони.

Маа Рамотсве поклати глава.

— Това е нещо, което искам да направя сама — каза тя. И по тона ѝ господин Дж. Л. Б. Матекони разбра, че е изпълнена с решимост. Ноте трябваше да бъде силен човек, за да се изправи срещу маа Рамотсве, когато тя беше в това настроение. Той хвърли поглед към маа Макутси, която вдигна вежда и направи шеговит жест, все едно си прерязва гърлото. Тя също разбираше на какъв риск се излага Ноте.

Маа Рамотсве излезе от офиса и видя Ноте, застанал до колата на един клиент, да прокарва длан по излъсканата каросерия.

— Хубава кола — каза той. — В наши дни в тоя град има доста богати хора. Много такива коли.

— Ако обичаш, недей да я цапаш — каза маа Рамотсве. — Чиракът е лъскал тази кола часове наред.

Ноте я погледна изумен. Отвори уста, за да каже нещо, но преди да успее, маа Рамотсве се впусна в нападение.

— Ходих да видя майка ти — каза тя. — Онази вечер отидох до вашата къща. И знаеш ли какво ми каза тя?

Ноте поклати глава.

— Не съм ходил там през последните няколко дни.

— Горката жена — продължи маа Рамотсве. — Сигурно много се срамува от теб.

Ноте отвори очи широко.

— Ти си гледай твоята работа — каза злобно. — Стой далеч от нея.

— О, изобщо не смятам да ходя пак — отговори маа Рамотсве. — А освен това и теб не искам да те виждам повече.

Ноте се подсмихна презрително.

— Я каква нахална си станала, а? Нали знаеш какво правя аз с нахалниците?

Маа Рамотсве затвори очи, но само за миг. Да, тя помнеше насилието, но вече не ѝ се виждаше толкова страшно.

— А сега ти ме чуй — каза тя. — Ако си дошъл да вземеш от мен пари, отговорът е, че не съм длъжна да ти дам дори и едно-едничко тебе^[1]. Понеже изобщо никога не съм ти била жена и не ти дължа нищо. Нищичко.

Ноте бавно пристъпи към нея.

— Казваш, че не си ми била жена? От къде на къде?

— Понеже все още си бил женен, когато се ожени за мене — каза тя. — А това означава, че ти си многоженец, не аз. И полицията трябва да научи не за мен, а за теб. Ти си бил женен за друго момиче и си имал дете от нея, нали? Сега вече знам това.

Ноте застина на място. Тя видя как устната му потрепери, а пръстите му взеха да се движат по странен начин, сякаш се упражняваше на тромпет. За миг тя се запита дали ще я удари, както се беше случвало преди толкова години, но той реши да не го прави. Зад себе си тя чу как господин Дж. Л. Б. Матекони се покашля и шумно изпусна един гаечен ключ — давайки по този начин знак, че е наблизо, че ще се намеси, ако е нужно. А и господин Полопетси беше там, застанал до вратата на сервиза; правеше се, че премита пода, но не ги изпускаше от поглед. Двамата ѝ приятели, тези двама добри мъже, които бяха толкова различни от Ноте: нейният съпруг, истинският ѝ съпруг, и този мил и отзивчив господин Полопетси бяха съвсем наблизо, готови да ѝ се притекат на помощ. Докато те стояха там, Ноте

не беше опасен; жестокостта вирее в сенките, в потайните кътчета, а не пред очите на мъже като тях.

Ноте я гледаше с чиста омраза и за миг маа Рамотсве отново изпита страх, но после се овладя и, поемайки дълбоко дъх, пристъпи към него. Вече бяха лице в лице и, когато заговори, не ѝ се налагаше да повишава тон.

— Аз те обичах — каза тя, достатъчно високо, за да чуе той всяка дума. — Но ти не беше за мен. Сега всичко това е в миналото. Аз не те мразя, Ноте Мокоти, и... — тя млъкна. Трудно беше да изрече това, но тя знаеше, че е длъжна. — Искам да си идеш с мир. Това е всичко.

И го каза на сетсуана, двете простички думи, които означаваха „Върви си в мир“ — „Върви бавно“.

След това тя бръкна в джоба на полата си и извади неголям плик. В него имаше малко пари — в никакъв случай не десет хиляди пули, но дребна сума, с която да му помогне.

— Не те мразя, Ноте Мокоти — повтори тя. — Това е дар от мен. За да ти помогна. А сега си върви, моля те.

Ноте гледаше плика, който тя му подаваше. За миг се поколеба, но после протегна ръка и го взе. Продължи да я гледа.

— Благодаря ти — каза, обърна се и си тръгна. Но след няколко крачки спря и отново се обърна с лице към нея. Тя си помисли, че ще каже нещо, а и имаше неща, които ѝ се искаше да беше казал, но той не продума, а си тръгна и я остави, изправена пред сервиза, под следобедното слънце, чиито лъчи прежуряха върху лицето ѝ. Тя се обърна и видя господин Дж. Л. Б. Матекони, който бавно се приближаваше към нея, като бършеше ръцете си с омазнен парцал; а господин Полопетси, с метлата в ръце, беше съвсем неподвижен, вече дори и не се преструваше, че работи. Искаше ѝ се да заплаче, но нямаше сълзи, понеже ги беше проляла преди много години и сега, в тази част от живота си и за тази конкретна мъка беше стигнала отвъд сълзите. Да, можеше да се разплаче за своето бяло микробусче, за всичките перипетии, през които беше преминало, но вече не можеше да лее сълзи за мъж, на когото беше казала завинаги „сбогом“.

— Готово — каза маа Рамотсве, поднасяйки към устните си чашата ройбос. — Свърши се с тази работа. Край на Ноте Мокоти. Край на търсенето на приятеля ни от Замбия. Всичко е уредено. С изключение на едно нещо.

— Какво, маа? — попита маа Макутси.

— Чарли — отвърна маа Рамотсве. — Какво ще правим с Чарли? Маа Макутси вдигна чашата си и погледна над ръба маа Рамотсве.

— А защо мислиш, че този въпрос все още не е уреден? — попита тя.

— Ами че него го няма — каза маа Рамотсве. — Не се е върнал на работа. Следователно все още е с онази жена.

Маа Макутси остави чашата на бюрото и взе да разглежда ноктите си.

— Чарли ще се върне съвсем скоро — каза тя. — Или утре, или в началото на другата седмица. Аз се погрижих за тоя въпрос, понеже си казах, че в момента ти имаш достатъчно други грижи.

Маа Рамотсве се намръщи. Понякога методите на маа Макутси бяха доста нетрадиционни и тя се питаше до какви ли средства бе прибегнала, за да се оправи с Чарли.

— Не се тревожи — каза маа Макутси, долавяйки тревогата на работодателката си. — Подходих много тактично. И според мен той ще се върне веднага след като напусне онази флърца, което според мен ще стане съвсем скоро.

Маа Рамотсве се засмя.

— Откъде знаеш, че ще я напусне? Да не би просто да се надяваш, че ще му дойде акълът в главата?

— Това момче няма кой знае колко акъл — каза маа Макутси. — Не, мисля, че съвсем скоро мъжът на онази жена ще го убеди да се върне. Нали разбираш, аз му се обадох по телефона. Успях да взема номера му от съдържателката на нелегалния бар, която живее в къщата на господин Дж. Л. Б. Матекони. След това се обадох на съпруга в Йоханесбург и му казах, че според мен трябва да знае, че жена му си има вземане-даване с един младеж. Той каза, че ще дойде в Габороне и ще сложи тоя младеж на мястото му. А аз му казах, че Чарли не бива да пострада; нужно е само да го посплаши и да му каже да се върне на работа. Разбира се, на него хич не му се щеше, но аз му казах, че ако не

го направи, ще трябва да си търси друга жена. Казах му, че ако обещае да не закача Чарли, аз ще се погрижа Чарли да престане да се среща с жена му.

Маа Рамотсве явно беше озадачена.

— Точно така — продължи маа Макутси. — Казах, че жена му е готова да избяга с младежа. И единственият начин да се попречи на това би било да накара младежа да я напусне по собствено желание.

— Но как може да стане това? — попита маа Рамотсве. Тя беше виждала какъв инат е Чарли и не можеше да си представи, че ще послуша съвета на маа Макутси или пък на когото и да било друго.

— След това аз отидох при Чарли и му казах, че съм чула, че мъжът на онази жена ще дойде да се разправи с него — каза тя. — Той много се изплаши и ме попита откъде знам. И тук се наложи малко да поизлъжа, въпреки че беше за негово собствено добро. Казах му, че един мой братовчед работи в полицията и той ми е казал, че подозират съпруга, че се е отървал от няколко други приятели на жена си. Не са могли все още да го докажат, но са сигурни, че го е направил.

— Е, не е кой знае каква лъжа — отбеляза маа Рамотсве. — Като нищо може и да е истина.

— Би могло — каза маа Макутси. — Този мъж здравата се заканваше на Чарли.

— Значи сега Чарли го е хванало шубето? — попита маа Рамотсве.

— Да — потвърди маа Макутси. — И ме попита дали господин Дж. Л. Б. Матекони ще го приеме отново на работа. Аз казах, че според мен би могло, стига да обещае да работи усърдно, а не през цялото време да зяпа момичетата.

— И какво каза той?

— Каза, че винаги бил работил усърдно, а пък жените вече му били омръзнали така или иначе. Явно тази жена с мерцедеса е доста взискателна. Иска той през цялото време да обръща внимание само на нея.

— Винаги съм си мислила това за хората, които се разкарват със скъпи коли — каза маа Рамотсве. — Но и през ум не ми е минавало за жени, които карат микробуса.

Те се засмяха при тези думи и след това си наляха още чай.

[1] Дребна монета, една стотна от пулата. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА ПОСЕЩЕНИЕТО НА БАЩАТА НА ГОСПОДИН ФУТИ РАДИФУТИ, СТАРИЯТ ГОСПОДИН РАДИФУТИ

През следващите дни и седмици животът в „Дамска детективска агенция № 1“ и „Глоквенг роуд спийди моторс“ се завърна към нормалния си ритъм.

— Стигат ми толкова вълнения — каза маа Рамотсве на маа Макутси. — Първо неприятностите с Ноте. След това ужасното нещо, което се случи с бялото микробусче. После неразбориите с Чарли. Надали щях да понеса нещо повече.

— Права си, маа — каза маа Макутси. — Никога досега не са ни се случвали толкова много неща накуп. По-добре е да стават поотделно. Винаги съм казвала така. — Тя замълча за миг и помисли, преди да продължи. — В Ботсуанския колеж за секретарки ни учеха да правим нещата едно по едно. Казваха, че така е редно. Едно по едно.

Маа Рамотсве кимна и потвърди:

— Напълно вярно.

Тя не беше убедена, че всички неща, които маа Макутси приписваше на Ботсуанския колеж за секретарки, наистина се преподаваха там; в края на краищата надали учеха момичетата само на афоризми. Разбира се, от своя страна маа Макутси изпитваше известни съмнения за всички онези мисли и възгледи, които маа Рамотсве приписваше на Серетсе Кхама. Но всяка от тях, общо взето, пазеше съмненията за себе си, както налагаше учтивостта.

Вярно беше, че им се беше струпало твърде много. А сега маа Рамотсве и маа Макутси се надяваха на време, изпълнено със стабилност и покой. Това не значи, че биха възразили да се появи някои интересен клиент с труден проблем; такива клиенти винаги бяха добре дошли — всъщност те направо им бяха необходими, — но най-

добре щеше да е ако подобен човек не прекриваше прага им поне седмица-две.

Маа Рамотсве беше сигурна, че господин Дж. Л. Б. Матекони мисли като нея по този въпрос. Той беше доста зает, когато ремонтиреше бялото микробусче — задача, която му отне няколко дни, — но сега вече беше свършил и тя отново беше зад кормилото на колата, която толкова обичаше.

— Това микробусче няма да върви вечно — предупреди я господин Дж. Л. Б. Матекони. — Нали знаеш?

Маа Рамотсве призна този факт, както вече неведнъж беше правила:

— Стигат само още няколко години — каза тя. — Може би пет-шест години. После ще се сбогувам с него.

— Пет-шест години? — повтори господин Дж. Л. Б. Матекони. — О, не! Не, това е твърде много време. Не можеш да се надяваш на толкова време. Колата е като човека. Уморява се.

— Ще видим — рече маа Рамотсве. — Не се знае. Я виж колко стари коли още вървят. Виждала съм по-стари и от моя микробус.

И с това разговорът им по темата приключи, понеже господин Дж. Л. Б. Матекони го чакаше и друга работа. Както господин Полопетси се боеше, Чарли се беше върнал и беше поискал обратно своята работа. Маа Макутси стана свидетел на сцената от прага на кантората, така че да остане скрита за чирака, когото мъмреха, но да чува и да вижда всичко. По-късно тя предаде разговора на маа Рамотсве с явно задоволство.

— Трябваше да му видиш физиономията, маа — каза тя, като се усмихваше, спомняйки си за това. — Изглеждаше ей така.

Тя отпусна ъгълчетата на устата си в нещастно изражение и се втренчи мрачно в пода.

Маа Рамотсве се усмихна. Унижението на младежа не ѝ доставяше удоволствие, но някои уроци трябваше да се научат и случилото се беше в известен смисъл заслужено от него.

— Пристъпяше от крак на крак — продължи маа Макутси. — Ей така. А господин Дж. Л. Б. Матекони стоеше така, сложил ръце на кръста, като учител, който хока непослушно момче.

— Какво му каза? — попита маа Рамотсве.

— Чух всичко — рече маа Макутси. — Чарли каза: „Ето че се връщам, шефе. Нямахте ме няколко дни. Взех си малка почивка. И сега се връщам“. А господин Дж. Л. Б. Матекони каза: „Почивка ли? Нали каза, че напускаш. Нали каза, че работата вече не ти трябва? Не каза ли така?“ А после Чарли рече, че било грешка. Каза, че не го казал сериозно това, дето нямало повече да ходи на работа. Каза, че искал всъщност да каже, че си взема почивка.

Маа Рамотсве въздъхна.

— Този младеж пак нищо не е научил — каза тя. — Нима наистина очакваше господин Дж. Л. Б. Матекони да повярва на дивотиите му?

— Май да — каза маа Макутси. — Но ти го знаеш какъв е Чарли. Не е момче с първокачествен мозък. Най-много с четирийсет и два процента. Толкова би изкарал на изпит. Четирийсет и два процента. Сигурна съм в това, маа.

Погледът на маа Рамотсве се отклони за миг към дипломата на стената зад главата на маа Макутси. Това беше дипломата ѝ от Ботсуанския колеж за секретарки, гордо сложена в рамка, диплома с мотото на колежа в получер шрифт под наименованието му: „Бъдете акуратни“. А под него забележителният резултат, написан с ръкописен шрифт, като вероятно ръката, която е трябвало да го изпише, се е дивяла над тази цифра: „Деветдесет и седем процента“.

— Тъй или иначе — продължи маа Макутси, — господин Дж. Л. Б. Матекони изслуша всичко това, а после се наведе към него и размаха пръст, също както беше направил Чарли, когато ми се развика и ме обиди.

Глиган, помисли си маа Рамотсве. Да, той те нарече глиган, а ако добре си спомням, и ти му върна същото. Тя си помисли това и се опита да потисне усмивката си, когато за миг в съзнанието ѝ се яви представата на глиган с големи кръгли очила. Големи кръгли очила и зелени обувки, поръбени със синьо.

— Господин Дж. Л. Б. Матекони му каза, че е много глупав младеж — продължи маа Макутси. — Каза му, че младежите не бива да бягат с жени, които са много по-стари от тях. Каза му, че сам си е търсил белята. Освен това му каза, че трябва да е по-отговорен и да си намери добро момиче на неговата възраст, за което да се ожени. Каза,

че правителството съветва мъжете да правят точно това и Чарли трябва да слуша съветите на правителството по този въпрос.

А през цялото време Чарли гледаше към земята и кършеше пръсти, ей така. Почти ми дожаля за него. Всъщност май наистина мъничко ми дожаля, макар че сам си беше виновен за всичко.

А после го чух да обещава на господин Дж. Л. Б. Матекони в бъдеще да се държи по-добре и да казва, че знае, че е постъпил глупаво и че вече няма да постъпва глупаво. Точно така каза, маа, и аз записах думите му на един лист, който ще държим тук в кантората и ще го извадим и ще му го покажем някой път в бъдеще, ако е необходимо.

Маа Рамотсве погледна листа, който маа Макутси беше извадила. Да, може би щеше да свърши работа, но не биваше да забравят, каза тя, че Чарли все още беше съвсем млад, а младежите са склонни да вършат глупости и вероятно нямат друг избор, освен да се учат от грешките си. Маа Макутси не беше чак толкова благородно настроена, но най-накрая призна, че вероятно той вече достатъчно си е изпатил и трябва да му се даде още една възможност. Може би сега вече щеше да се запознае с някое добро момиче и всичко щеше да се промени, въпреки че тя продължаваше да храни известни съмнения.

— Но Чарли каза и нещо друго — добави маа Макутси. — Каза нещо за някаква тиква.

Маа Рамотсве я погледна стресната.

— Тиква ли?

— Да — каза маа Макутси. — Каза, че господин Дж. Л. Б. Матекони не бива да си мисли, че той прави само лоши неща. Каза, че трябва да си спомни, че той ви е донесъл тиква.

— Ясно — каза маа Рамотсве и след това повтори: — Ясно.

Тя погледна навън през прозореца. Значи Чарли беше донесъл тиквата, което означаваше, че мъжът под леглото не беше този, който беше донесъл, а това на свой ред означаваше, че тя все така не знаеше кой е бил неканеният гост. Със сигурност не беше Чарли, защото тя щеше да го познае, значи... Тя се сепна. Дойде ѝ една мисъл, от която се вледени. Може би човекът под леглото е бил Ноте Мокоти. Но тя бързо изхвърли от главата си тази мисъл, понеже нямаше смисъл да изпитва ужас дълго след конкретната случка.

— Я виж ти — каза маа Рамотсве на маа Макутси. Значи Чарли ми е донесъл тиква! Ама не са ли странни тези младежи, какви неща само правят, маа Макутси! — И всички можеха да бъдат добри хора, помисли си тя, дори младеж като Чарли, който мислеше само за жени, беше толкова суетен и имаше какви ли не други недостатъци.

— Така е — потвърди маа Макутси. — Особено този младеж.

Тя не искаше отново да споменава за чайника, но не беше забравила.

Разбира се, завръщането на Чарли повдигна въпроса за бъдещето на господин Полопетси. Самият господин Полопетси остана безмълвен, когато Чарли се появи отново. Той продължи да работи все така съвестно, но забеляза враждебните погледи, които му хвърляше Чарли, и видя как двамата чираци си шепнат нещо, като гледат към него. Той предполагаше, че завръщането на чирака ще означава, че той ще остане без работа, и през този и през следващия ден в поведението му се четеше примирение. Накрая, след като изчака да се появи миг на затишие в работата, той се вмъкна в кантората да поговори с маа Рамотсве.

— Дойдох да ти благодаря, маа — избъбри. — Сега, след като работата ми приключи, идвам да ти благодаря за всичко, което направи за мен. Бях много щастлив тук. Всички бяхте много мили с мен.

Маа Рамотсве вдигна поглед от документите.

— Не разбирам какво говориш, раа — каза тя. — Какво е свършило? За какво говориш?

— За работата ми — каза той. — Чиракът се върна. Сега вече няма да има работа за мен.

Маа Рамотсве, която събираше сумите от квитанции на сервиза, остави химикалката и огледа добре господин Полопетси.

— Аз не мисля, че работата ти е свършила — каза тя. — Господин Дж. Л. Б. Матекони казал ли ти е нещо?

Господин Полопетси поклати глава.

— Той е много мил човек — каза той. — Според мен не иска да ми каже. Но аз мисля, че така или иначе това се случи. Според мен ще трябва скоро да си вървя. Може би утре. Не знам.

Маа Рамотсве се изправи.

— Ще отидем и ще поговорим с него — каза тя. — Ела с мен, раа.

Господин Полопетси вдигна ръка.

— Не, маа. Моля те, недей. Не искам да вдигам шум.

Но маа Рамотсве не обърна никакво внимание на възраженията му и го избута навън от кантората, в сервиза, където господин Дж. Л. Б. Матекони се беше надвесил над красива червена кола и съзерцаваше мотора ѝ дълбоко замислен.

— Хората, които произвеждат тези коли, се опитват да ни направят живота черен — каза той. — Слагат вътре какви ли не компютри, а какво да правим ние, когато се повредят? Опитват се да превърнат колите в космически кораби, ей това правят. Но на нас, тук, в Ботсуана не ни трябва ракети. Трябват ни хубави коли с мотори, на които прахът не им пречи. Ей това ни трябва.

— Трябва да пишеш на хората, които правят тези коли — каза маа Рамотсве. — Можеш да им кажеш това.

— Няма да ме чуят — каза господин Дж. Л. Б. Матекони. — Аз съм само един човек. Аз съм просто господин Дж. Л. Б. Матекони от „Глоквенг роуд спийди моторс“. А в Япония или в Америка ще погледат писмото ми и ще кажат: „Кой е този господин Дж. Л. Б. Матекони? Познаваме ли го? За какво ни пише?“ А после ще хвърлят писмото ми на боклука. Така ще стане. Аз не съм важен човек.

— Напротив — каза маа Рамотсве. — Ти си много важен човек. Ти си най-добрият автомонтьор в Ботсуана.

— Да — потвърди господин Полопетси. — Вярно е, раа. Ти си най-добрият автомонтьор. Аз много се гордея, че работя с тебе.

Господин Дж. Л. Б. Матекони се обърна и ги погледна, първо маа Рамотсве, после господин Полопетси.

— Ти също си добър автомонтьор, раа — каза той на господин Полопетси. — Виждал съм те как пипаш двигателя. Ти уважаваш техниката. Сигурно е така, понеже си работил в болница. Приличаш на лекар, който се грижи за пациент.

Маа Рамотсве хвърли за миг поглед на господин Полопетси, а после се обърна към господин Дж. Л. Б. Матекони.

— А освен това е и добър детектив — каза тя. — Именно той проследи дирята на микробуса. Това беше отлична следователска работа. Ние може да го използваме от време на време като един вид помощник. Може би той би могъл да е помощник на помощник-детектива маа Макутси. Това ще ѝ хареса.

Господин Дж. Л. Б. Матекони явно мислеше над нещо.

— Да — каза накрая. — Това би било добра идея. — Той замълча за миг и се намръщи. — Раа, нали не си си мислил, че работата ти тук е приключила само защото Чарли се върна?

Господин Полопетси кимна.

— Наистина си мислех така, раа. И нямам нищо против. Не мога да очаквам, че ще даваш работа на всекиго.

— Но аз никога не съм си мислил, че ти трябва да си тръгнеш, раа. Трябваше да ти кажа. И през ум не ми е минавало, че трябва да си вървиш. Какво ще стане със сервиза, след като момчетата приключат с чиракуването — ако изобщо някога приключат? Закъде ще съм, ако нямам човек като теб, който да ми помага? А сега вече чу, че маа Рамотсве говори и за това как ще помагаш и на нея от време на време. Ще ти се отвори доста работа, раа.

Същият следобед, точно когато маа Рамотсве се канеше да предложи и да затворят кантората един час по-рано от обикновено, понеже трябваше да отиде до месаря да вземе поръчаното месо, което щеше да готви вечерта, господин Полопетси влезе в офиса и съобщи, че е дошъл един мъж, който иска да я види. Бил възрастен човек, каза той, който пристигнал с кола с шофьор и не пожелал да влезе вътре. Питал дали може маа Рамотсве да говори с него навън, под дървото.

Маа Рамотсве се усмихна. Точно така би се чувствал най-удобно един възрастен човек, един човек на традицията: да си поприказва, застанал под дърво, както хората са правели открай време. Тя излезе навън и видя посетителя си, който вече стоеше под дървото с шапка в ръка. Толкова много приличаше на баща ѝ, помисли си тя и я жегна съжаление; той обичаше да си приказва с хората, докато стоеше или седеше под някое дърво, и гледаше как добитъкът пасе или пък просто съзерцаваше небето и възвишенията на страната, която толкова обичаше.

— Думела^[1], маа Рамотсве. Нали ме помниш?

Тя протегна ръка и се здрависаха.

— Много добре те помня, раа. Ти беше приятел на баща ми. Не съм те виждала отдавна, но те помня, разбира се. Добре ли си, раа?

Той леко почука по главата си с показалец.

— Главата ми вече остарява — каза с усмивка. — А това означава, че забравям много неща. Но не съм забравил Обед Рамотсве, познавахме се от малки. Човек не забравя такива неща.

Тя кимна.

— Ти му беше добър приятел.

— А той беше добър човек, баща ти.

Настъпи мълчание. Тя се питаше дали да не го покани в кантората на чаша чай, но реши, че няма да му е приятно. Но какво всъщност искаше? Понякога възрастните хора просто обичаха да поприказват за миналото, ей така, без причина, и може би точно затова беше дошъл да я види и той.

Но не, оказа се, че има нещо друго.

— Аз имам син — каза той. — Имам син, който се казва Фути. Той е много добър мъж, но не си е намерил жена. Именно затова е много срамежлив, открай време си е такъв. Не може да говори както трябва, думите му излизат съвсем бавно. И затова много се срамува с жените. Мисля, че може би момичетата му се присмиваха, като беше по-млад.

— Хората могат да бъдат много жестоки — каза маа Рамотсве.

— Така е — потвърди господин Радифути. — Но сега той е срещнал една много мила жена.

„Аха — помисли си маа Рамотсве. — Значи затова е дошъл да ме види. Дошъл е да ме помоли да поразпитам за тази жена“. Вече много пъти я бяха молили да свърши нещо подобно — да научи повече за бъдещ кандидат за женитба. Това беше обичайна задача за детективите и дори цял раздел в книгата на Кловис Андерсън беше посветен на подходите при изпълняване на такава задача.

— Коя е тази жена? — попита маа Рамотсве. — Ако ми кажеш името ѝ, ще видя дали мога да науча нещо за нея. Мога да разбера дали от нея ще излезе добра жена за сина ти.

Господин Радифути взе неловко да прехвърля в ръце шапката си.

— О-о-о, сигурен съм, че от нея ще излезе много добра съпруга — каза той. — А и мисля, че ти вече знаеш това.

Маа Рамотсве го погледна недоумяващо, а той се усмихна.

— Разбираш ли, маа — продължи той, — жената работи ей там в онази кантора, зад гърба ти. Така че ти я познаваш много добре.

Няколко секунди маа Рамотсве не каза нищо. А след това изрече съвсем тихо:

— Разбирам.

После замълча за миг и повтори:

— Разбирам.

— Да — каза господин Радифути. — Синът ми се среща с твоята помощничка. Тя беше много мила с него и му помогна да танцува много по-добре. Освен това му помогна и с говоренето, понеже му вдъхна увереност. Това ме направи много щастлив. Но има един проблем.

Изведнъж маа Рамотсве се натъжи. Тя си беше позволила да се надява от името на маа Макутси, но ето че изникваше някаква трудност. Очертаваше се поредното разочарование за маа Макутси. Сега това изглеждаше неизбежно.

Преди да продължи, господин Радифути бавно, със свистене пое въздух.

— Знам, че синът ми иска да се ожени за тази жена, сигурен съм в това. Но също така съм сигурен, че никога няма да събере смелост да я помоли. Твърде е срамежлив. Той дори ми каза, че не може да я помоли да се омъжи за него, защото ще започне да заеква и да пелтечи и нищо няма да излезе от устата му. Ето защо той не би могъл да ѝ зададе този важен въпрос.

Той замълча и погледна умолително маа Рамотсве.

— Е, маа, какво можем да направим? — продължи. — Ти си умна жена. Може би ти ще сториш нещо.

Маа Рамотсве погледна към небето през клоните на акацията. Слънцето вече се снижаваше и по това време на деня небето винаги изглеждаше сякаш по-празно. Тя винаги изпитваше известна тъга, това беше време на рехава, мека светлина.

— Много странно нещо — каза тя. — Но на мен ми се струва, че няма причина, поради която един човек да не може да служи като пратеник на друг човек по такъв въпрос. Нали си виждал любовните послания, които зулуските правеха от маниста и пращаха на другите? Може пък тези послания да са съдържали предложения за женитба. И защо ние да не използваме пратеник в подобен случай? Не виждам причина.

Възлестите пръсти на господин Радифути мачкаха все по-нервно периферията на шапката му.

— Искаш да кажеш, че аз трябва да я попитам, маа, така ли? Това ли искаш от мен да направя? Мислиш ли...

Тя вдигна ръка, за да го прекъсне.

— Не, раа. Не се тревожи. В подобен случай една жена е най-добрият пратеник. Но трябва най-напред да те попитам: сигурен ли си, че синът ти иска да се ожени за тази жена? Сто процента ли си сигурен?

— Сигурен съм — потвърди той. — Сам ми каза. А освен това той знаеше, че идвам да поговоря с теб за това.

Маа Рамотсве изслуша внимателно отговора му. А след това, след като го помоли да почака на място, тя се върна обратно в кантората, където помощничката ѝ сортираше купчина книжа на бюрото си. Когато маа Рамотсве влезе в стаята, маа Макутси вдигна глава.

— Какво искаше? — попита тя безучастно. — Клиент ли беше?

Вместо да отговори, маа Рамотсве просто седна и се усмихна.

— Нещо смешно ли казах? — попита маа Макутси. — Изглеждаш така, сякаш си чула нещо забавно.

— Не — каза маа Рамотсве. — Не е смешно. Много е важно дори.

Маа Макутси остави на бюрото лист хартия и погледна въпросително шефката си. Случваше се маа Рамотсве да говори с недомлъвки, когато сякаш искаше от маа Макутси сама да се досети за нещо, и изглежда и сега случаят беше такъв.

— Не мога да отгатна, маа — каза тя. — Просто не мога да отгатна. Ще трябва ти да ми кажеш за какво става дума.

— Маа Рамотсве пое дълбоко въздух.

— Искаш ли да се омъжиш някой ден, маа? — попита.

Маа Макутси погледна надолу към обувките си.

— Да — каза тя. — Искам да се омъжа някой ден. Но не знам дали това изобщо ще стане.

— Има един мъж, който иска да се ожени за теб — каза маа Рамотсве. — Доколкото знам, той е добър човек. Но е прекалено срамежлив, за да те помоли сам, понеже много се притеснява от заекването си...

Тя млъкна. Маа Макутси се беше вторачила в нея с широко отворени от изумление очи.

— Той изпрати баща си, за да попита дали искаш да се омъжиш за него — продължи маа Рамотсве. — А аз дойдох като пратеник на бащата. Ти трябва само да помислиш много добре. Харесваш ли този мъж? Обичаш ли го толкова, че да се омъжиш за него? Това ли искаш? Не се съгласявай, ако не си съвсем сигурна. Бъди много внимателна, маа. Това е много важно решение.

След като свърши речта си, тя си помисли, че маа Макутси е изгубила дар слово. Тя отвори уста, а сетне я затвори. Маа Рамотсве чакаше. На рамото ѝ кацна муха и взе да я гъделичка с крачетата си, но тя не помръдна да я прогони. Неочаквано маа Макутси се изправи и погледна маа Рамотсве. После отново седна, като буквално се тръшна на стола и едва не падна от него. Свали големите си кръгли очила и грижливо ги почисти с вехтата си дантелена кърпичка, кърпичката, която толкова дълго време беше пазила като очите си и която, подобно на бялото микробусче, почти си беше изпяла песента.

Когато заговори, гласът ѝ беше далечен, почти шепот. Но маа Рамотсве чу думите ѝ:

— Ще се омъжа за него, маа. Така кажи на баща му. Ще се омъжа за Фути Радифути. Отговорът ми е „да“.

Маа Рамотсве плесна радостно с ръце.

— О-о-о, маа Макутси, толкова съм щастлива! — възкликна тя. — Толкова съм щастлива, щастлива, щастлива. Баща му каза, че Фути бил сто процента сигурен, че иска да се ожени за теб. Сто процента, маа. Не деветдесет и седем процента — сто процента!

Заедно излязоха навън, където господин Радифути ги чакаше. Той ги погледна с тревога, но позна по лицата им какъв отговор му носеха. После тримата си поговориха, но съвсем за кратко, понеже господин Радифути нямаше търпение да се върне при сина си и да му съобщи отговора на маа Макутси.

След като се прибраха в кантората, маа Рамотсве замълча тактично. Маа Макутси си събра мислите, застанала до прозореца, загледана в дърветата в далечината и вечерното слънце над сиво-зелените хълмове зад дърветата. Имаше да мисли за толкова много: за миналото си и за селцето, от което беше дошла; за семейството си в Бобононг, което толкова щеше да се зарадва на новината; и за

покойния си брат Ричард, който така и нямаше да научи за това, освен ако, разбира се, не я гледаше отнякъде, а защо пък не, помисли си тя. Тя обичаше тази страна, тази прекрасна страна, обичаше онези, с които живееше и работеше. Можеше да даде толкова много любов — винаги беше усещала това — и сега имаше човек, на когото да дари тази любов и това беше добро, знаеше тя; понеже тъкмо това ни спасява, то прави поносими нашата болка и нашата скръб — да даваш на другите любов, да споделяш сърцето си.

[1] Добър ден (сетсуана). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.